ἐλεύθερα Γράμματα

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΖΩΝΤΑΝΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΒΑΤΟ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 66 (ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ "ΑΕΤΟΣ") ΤΗΛ. 21-081

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΒΑΤΟ 12 ΜΑΪΟΥ 1945

ΤΙΜΗ ΔΡ. 50 —— ΑΡΙΘΜΟΣ 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ Μουσολίνι καὶ Χίτλερ
Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ: Ἡ νίκη
Γ. ΚΟΡΔΑΤΟΥ: Τὰ Ναυπλιακὰ τοῦ 1862
ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ, Θ. ΚΟΡΝΑΡΟΣ: Τὸ Δρᾶμα τῆς κατοχῆς
ΣΤ. ΞΕΦΛΟΥΔΑ: Μεταπολεμικὰ ἐρωτήματα
Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Ὁ Καποδίστριας
Κ. Ζ.: Λαϊκὲς ἀφηγήσεις
ΗΛ. ΒΕΝΕΖΗ: Τουρκολίμανο (ἀφήγημα)
Π. ΛΕΚΑΤΣΑ: Τὸ ψήφισμα τοῦ Δημοφάντου
Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ: Χαϊδάρι
Λ. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ - ΙΑΚΩΒΙΔΗ: Μοιρολόγι Ἑλληνίδας
Κ. ΜΑΡΙΝΗΣ: Ἑλληνικὸς πόλεμος
Θ. ΠΙΕΡΙΔΗΣ: Σ' ἕνα γέρο ἀγωνιστή
Ἡ σελίδα τῶν νέων
Κ. Δ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ: Ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ διαπαιδαγώγηση τῆς νεολαίας
ΓΚ. ΜΠΕΡΤΕΝ: Χωριάτικο τοῦ 1944 (διήγημα)
Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ: Κριτικὴ βιβλίου
Λ. ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ: Κριτικὴ θεάτρου
ΣΠ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Δυὸ λευκώματα
Γ. ΜΑΚΡΗ: Κινηματογράφος
Φ. ΑΝΩΓΕΙΑΝΝΑΚΗ: Μουσική
Σ. ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ: Ἡμερολόγιο
Γ. ΡΙΤΣΟΥ: Σούρουπο στὴ συνοικία
ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ: Οἱ Περβολαραῖοι

ΜΟΥΣΟΛΙΝΙ ΚΑΙ ΧΙΤΛΕΡ

Τοῦ Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Οἱ δυὸ διχτάτορες δὲν ὑπάρχουνε πιά! Ὁ Μουσολινι βρῆκε τὸ θάνατο ποὺ τοῦ ἔπρεπε. Δικάστηκε ἀπὸ λαϊκὸ δικαστήριο καὶ στήθηκε μπροστὰ στὸ ἐχτελεστικὸ ἀποσπασμα τοῦ λαοῦ. Ὅλες οἱ πράξεις τοῦ λαοῦ εἶναι δικαιες γιατὶ αὐτὸς μονάχα μπορεῖ νὰ εἶναι ἄμεσα πηγὴ δικαιου,— καὶ κανεὶς ἄλλος. Ἂν ἔπεφτε στὰ χέρια τῶν ἐχτρῶν του θὰ γλύτωνε. Ὑπάρχει μιὰ ἀλληλεγγύη ἀνάμεσα σὲ ὅλους τοὺς κυβερνῆτες γιατὶ μὲς σὲ ὅλους τους ὑπάρχει καὶ λίγος Μουσολίνι. Γιὰ τὸν ἄλλο διχτάτορα δὲν ξαίρουμε ἀκόμα ἀκριβῶς τί ἔγινε, ξαίρουμε μόνο πὼς δὲν ὑπάρχει. Ἴσως νὰ ἔπεσε, ὅπως λέν, πολεμῶντας μὲ τὸ πιστόλι γιὰ νὰ ὑπερασπίσει τὸ μέγαρο τῆς καγγελαρίας ἑνὸς καθεστῶτος ποὺ δὲ μεταχειρίστηκε τὴ χτηνωδία μονάχα ὡς μέσο γιὰ τοὺς σκοπούς του, ἀλλὰ τὴν ἔκανε τὴν ἴδια αὐτοτελῆ του σκοπό. Ἴσως πάλι οἱ μανιακοὶ συνεργάτες του, γιὰ νὰ σώσουν τὸ γόητρό του, νὰ τὸν σκοτώσαν οἱ ἴδιοι τὴν τελευταία στιγμὴ ποὺ νικημένος καὶ γελοιοποιημένος θὰ ἐκλιπαροῦσε τὸν οἶχτο τους. Καὶ οἱ δυὸ ἐκδοχὲς ταιριάζουν ἀπόλυτα στὴν ὑστερικὴ καὶ δαιμονιακὴ φύση του.

Ἡ μεγάλη ἀνθρωπότητα ἀνασαίνει τώρα μιὰν ἀνάσα βαθειά,— μὰ ἴσως δὲν εἶναι ἀκόμα τόσο βαθειὰ ὅσο τὴ νόμιζε τὴν ἐποχὴ ποὺ τὴ νοσταλγοῦσε. Ὑπάρχει ἀκόμα τὸ ἔργο τους. Ὄχι τόσο τὸ ὑλικὸ ἔργο, αὐτὸ ποὺ γκρεμίζεται μὲ τὶς μπόμπες, ἀλλὰ τὸ ἠθικό,— ἡ διαβρωτικὴ ἐπίδρασή τους στὶς ψυχὲς τόσων καὶ τόσων ἀνθρώπων ποὺ τοὺς κάναν νὰ ἀπαρνηθοῦνε καὶ νὰ χλευάσουν τὶς πνευματικὲς καταχτήσεις αἰώνων πολιτισμοῦ, νὰ χάσουνε τὴν ἐμπιστοσύνη τους σ' αὐτὸ ποὺ λέγεται ἀνθρωπισμός.

Ἡ κακία δὲν εἶναι καθόλου ἀκίνδυνο πρᾶμα. Στὴ διαλεχτικὴ σχέση της μὲ τὴν ἀρετὴ εἶναι στιγμὲς ποὺ τὴν ἐπηρεάζει μοιραῖα. Μὲς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ πραγματικὰ σήμερα χαίρουνται τὴν πτώση τῶν δυὸ μεγάλων δαιμόνων τοῦ «κακοῦ» ὑπάρχουν πολλοὶ πραγματικὰ εἰλικρινεῖς ἐχτροὶ τοῦ Χίτλερ καὶ τοῦ Μουσολίνι, ποὺ ὁ ἠθικὸς κόσμος τους ὅμως δὲν ἔ-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 15)

Η ΝΙΚΗ

Τοῦ Δημήτρη ΦΩΤΙΑΔΗ

Ὁ Χίτλερ ἐξαφανίστηκε. Ὁ Μουσολίνι τουφεκίστηκε καὶ κρεμάστηκε, μὲ τὸ κεφάλι ἀνάποδα, σὲ μιὰ πλατεῖα τοῦ Μιλάνου. Τὸ Βερολῖνο καταλήφθηκε. Ἡ Γερμανία παραδόθηκε.

Μὲ τὶς λίγες αὐτὲς λέξεις μπορεῖ νὰ γραφτεῖ ὁ ἐπίλογος τοῦ μεγαλύτερου πολέμου, ἀπ' ὅσους γνώρισαν οἱ αἰῶνες.

Ἡ νίκη ἤτανε πλέρια. Τὸ θηριὸ ἠττήθηκε σ' ἑκατοντάδες μάχες, κυνηγήθηκε ὡς τὴ φωλιά του κ' ἐκεῖ ὑπόκυψε. Τὸ λάβαρο τοῦ πολιτισμοῦ ποτὲ ὡς τώρα δὲ στήθηκε σὲ ψηλότερη κορυφὴ θριάμβου.

Ἡ ἱστορία γυρνᾶ, μὲ τὴν ψυχὴ ἀκόμα στὸ στόμα, τὴν πιὸ ἔνδοξη καὶ τὴν πιὸ αἱματόβρεχτη σελίδα της. Γράφει τὸν τίτλο ἑνὸς νέου κεφάλαιου. Πόσες προσδοκίες! Οἱ λαοὶ πιστεύουν πὼς σ' αὐτὸ θ' ἀξιοποιηθοῦν οἱ ἀμέτρητες θυσίες τους. Ζητοῦν

(Συνέχεια στὴ σελίδα 2)

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Ἀπὸ λεύκωμα ποὺ κυκλοφόρησε μυστικὰ τὸ 1943.

Χρονικὰ

8 ΜΑΪΟΥ

Ἡ Γερμανία τοῦ φασισμοῦ καὶ τοῦ ἐγκλήματος ὑπόκυψε. Οἱ στρατηγοί της ὑπόγραψαν τὴ δίχως ὅρους παράδοσή της. Οἱ στρατιὲς τοῦ ὅλεθρου, ποὺ γύρεψαν νὰ ὑποδουλώσουν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, κατάθεσαν τὰ ὅπλα τους. Οἱ σειρῆνες ἠχήσανε γιὰ τελευταία φορὰ σ' ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη, ἀγγέλλοντας τὸ τέλος τοῦ μεγαλύτερου πολέμου τῆς ἱστορίας — τὴ νίκη τῆς λευτεριᾶς. Ἡ ζωὴ ὅσων ἔπεσαν στὸν ὑπέρτατο αὐτὸν ἀγώνα γιὰ τὸν πολιτισμό, δὲν πῆγε χαμένη. Ἡ αὐγὴ τῆς εἰρήνης, θὰ σταθεῖ ἡ αὐγὴ ἑνὸς καλύτερου κόσμου.

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΑΠΟΒΛΗΤΗ

Ὁ νόμος ποὺ καθιέρωνε τὴ Δημοτικὴ στὸ λαϊκὸ σχολεῖο ἀποσύρθηκε τὴν τελευταία στιγμὴ ἀπὸ τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Γονεῖς, μαθητές, Δάσκαλοι καὶ Κοινωνία περιμένουν κάποια ἐξήγηση ἀπὸ τὸ νέο Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο. Κανεὶς δὲν πιστεύει βέβαια, πὼς θὰ ἐγκαινιάσει τὴ δουλειά του μὲ μιὰ τέτοια ἀντιδραστικὴ πράξη. Ἀντίθετα πιστεύει, ὅτι θὰ παραμερίσει κάθε τυπικὸ κώλυμα, κι ὅτι ὄχι μόνο θὰ δημοσιέψει τὸ νόμο, ἀλλὰ θὰ ἐξαντλήσει ὅλο τὸ κῦρος του γιὰ τὴν πιστὴ ἐφαρμογή του.

Η ΚΑΖΑ ΝΤ' ΙΤΑΛΙΑ

Ἡ Ἑταιρία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν, ἐπέτυχε ἀπὸ τὶς ἀγγλικὲς ἀρχὲς νὰ ἀποδεσμευθεῖ ἡ περίφημη Κάζα ντ' Ἰτάλια γιὰ νὰ δοθεῖ στοὺς λογοτέχνες, στοὺς ζωγράφους, στοὺς γλύπτες, στοὺς μουσικούς. Νὰ γίνει Στέγη τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Ἐκεῖ ποὺ ἐπὶ χρόνια ὀργίαζε ἡ φασιστικὴ προπαγάνδα, ἡ αἰσχρότερη μισελληνικὴ μανία τῶν βαρβάρων, θὰ γινόταν τὸ ἐκπολιτιστικό μας κέντρο, οἱ ἐκθέσεις μας, οἱ συναυλίες μας, οἱ διαλέξεις μας.

Καὶ ἐνῶ τὰ πράγματα εἴχαν ἔτσι, ἐπενέβη... Ποιὸς ἐπενέβη; Τὸ ὑπουργεῖο τῶν Οἰκονομικῶν! Ζητεῖ τὴν Κάζα ντ' Ἰτάλια γιὰ νὰ τὴν κάνει ἀποθήκη τῆς Οὔνρα.

Ἔχουμε ἀκουστὰ ὅτι στὴ χώρα αὐτὴ τοῦ πνεύματος ὑπάρχει καὶ ἕνα Ὑπουργεῖο Παιδείας. Θρυλεῖται ἐπίσης ὅτι στὸ Ὑπουργεῖο αὐτὸ ὑπάρχει κ' ἕνας διευθυντὴς Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν. Εἴμαστε βέβαιοι ὅτι καὶ ὁ Ὑπουργὸς καὶ ὁ Διευθυντὴς θὰ κάμουν ὅτι μποροῦν γιὰ νὰ μὴ στέκονται οἱ ἀποθῆκες ὀψηλότερα ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἐθνικὰ μας συμφέροντα.

Θὰ ἐπανέλθουμε στὸ ζήτημα καὶ θὰ ἐνημερώσουμε τοὺς ἀναγνώστες μας γιὰ τὴ συνέχειά του.

ΤΑ ΝΑΥΠΛΙΑΚΑ ΤΟΥ 1862

Τοῦ Γιάννη ΚΟΡΔΑΤΟΥ

2.—

Ἄμα μαθεύτηκε πὼς ἡ Ἐπανάσταση περιορίστηκε οὐσιαστικὰ στ' Ἀνάπλι καὶ δὲν κινήθηκεν ἡ Μάνη, ὁ Χὰν μὲ τοὺς μισθοφόρους του καὶ τοὺς ἀντιδραστικοὺς ξεκίνησε γιὰ τὸ Ἄργος. Ἂν οἱ ἐπαναστάτες πρόφταιναν νὰ φτάσουν στὴν Κόρινθο θὰ κέρδιζαν τὸ παιχνίδι, μὰ ἡ στάση τοῦ ἄλλου Μωριὰ τοὺς ἀνάγκασε νὰ μείνουν στ' Ἀνάπλι καὶ νὰ κρατήσουν τὸν ἀργίτικο κάμπο. Ὁ Χὰν εἶχε πολὺ στρατὸ μαζί του καὶ πολὺ πυροβολικό, γι' αὐτὸ ἄμα ἔφτασε στὸ Ἄργος οἱ ἐπαναστάτες ὑποχώρησαν καὶ τραβήχτηκαν οἱ πιὸ πολλοὶ στ' Ἀνάπλι (6-7 Φλεβάρη), ὄχι ὅμως χωρὶς νὰ δώσουν μάχη. Κρατοῦσαν καλὰ τὸ βουναλάκι Προφήτης Ἠλίας, τὸ χωριὸ Ἄρεια καὶ τὸ μύλο Ταμπακοπούλου. Ἡ πρώτη μάχη ἔδωκε τὴ νίκη στὸ λαό. Τότε ὁ Χὰν προσπάθησε νὰ ξεγελάσει τοὺς ἐπαναστάτες βάζοντας τοὺς ἀντιδραστικοὺς καὶ μισθοφόρους του νὰ φωνάζουν: «Ζήτω τὸ Σύνταγμα. Ζήτω ἡ Ἐλευθερία». Μὰ κανένας δὲ γελάστηκε καὶ τὸ πυροβολικὸ ἀπ' τὸ Παλαμῆδι θέρισε τοὺς κυβερνητικοὺς ποὺ πλησίασαν στ' Ἀνάπλι.

Ὁ Χὰν τὰ βρῆκε σκοῦρα καὶ ζήτησε ἀπ' τὴν Ἀθήνα νὰ τοῦ στείλουν ἐπικουρίες, μέσα στὸ στρατόπεδό του μάλιστα παρουσιάστηκαν καὶ κρούσματα λιποταξίας. Ἡ κατάσταση λοιπὸν ἦταν κρίσιμη γιὰ τοὺς κυβερνητικούς. Ἐξ ἄλλου ἀπ' τὴ Μάνη ἔφτασαν κάμποσοι ἐπαναστάτες ποὺ σχημάτισαν ξεχωριστὸ λόχο μὲ ἀρχηγὸ τὸν Π. Μαυρομιχάλη. Ἐπίσης ἔφτασαν καὶ μερικοὶ Τριπολιτσῶτες καὶ ἄλλοι ἐπαναστάτες ἀπ' ἄλλα μέρη τοῦ Μωριά.

Ἡ προσωρινὴ Ἐπιτροπὴ ποὺ ἀσκοῦσε τὴν κυβερνητικὴ ἐξουσία δὲν κάθονταν φυσικὰ μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Ἔστειλε ἔγγραφα δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Μάζευε ἐράνους καὶ ἔπερνε ὅλα τὰ μέτρα ποὺ χρειάζονταν γιὰ νὰ μὴ μποῦν στ' Ἀνάπλι προδότες καὶ κατάσκοποι. Στὶς 14 τοῦ Φλεβάρη μάλιστα κηρύχτηκεν ὁ στρατιωτικὸς νόμος γιατὶ οἱ ἀντιδραστικοὶ ἄρχισαν νὰ ραδιουργοῦν καὶ νὰ ἔρχονται σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς κυβερνητικοὺς τοῦ Χάν. Τὴν ἴδια μέρα ἔγινε καὶ λαϊκὴ μάζωξη καὶ ὁ λαὸς μὲ χαραχτηριστικὲς ἐκδηλώσεις ἔκαψε τὴ λαιμητόμο «τὸ ἀποτρόπαιο μίασμα τῆς βαρβαρότητος» ὅπως τὴν ὀνόμασε.

Ὡς τὶς 21 τοῦ Φλεβάρη δὲν ἔγινε καμμιὰ νέα μάχη, ἀλλὰ στὰ ξημερώματα τούτης τῆς ἡμέρας ὁ Χὰν ἐνέργησε γενικὴ ἐπίθεση, μὰ καὶ τούτη τὴ φορὰ κατατροπώθηκαν οἱ κυβερνητικοί. Ὡστόσο στὶς 24 τοῦ ἴδιου μήνα ἔγινε μικρὴ ὑποχώρηση τῶν ἐπαναστατῶν γιατὶ τοὺς βαροῦσε τὸ κυβερνητικὸ πυροβολικό, καὶ ἔτσι οἱ θέσεις Παναγίτσα, Χαϊδάρι καὶ Καστράκι πάρθηκαν ἀπὸ τοὺς κυβερνητικούς. Τὸ προκεχωρημένο σημεῖο τῶν ἐπαναστατῶν ἦταν τώρα τὸ χωριὸ Τσαφέραγα, μὰ τὴν ἄλλη μέρα ἐχτοπίστηκαν καὶ ἀπεκεῖ καὶ κρατήθηκαν στὴν Ἄρεια καὶ Τριπολιτσῶτες.

Ἡ ἀπέξω ἀπ' τ' Ἀνάπλι περιοχὴ ληστεύθηκε τότε ἀπ' τοὺς κυβερνητικούς. Τὸ τὶ ἔγινε ἀπ' τὶς ὀρδὲς τοῦ Χὰν δὲν περιγράφεται.

Οἱ Ὁπλοφόροι (τοῦ Χὰν) — γράφει ὁ σύγχρονος ἱστορικὸς τῆς ναυπλιακῆς ἐπανάστασης — καταλαβόντες τὴν ρηθεῖσαν γραμμὴν ἔπραξαν κακώσεις καὶ ἁρπαγὰς εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν μερῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀσπασθῆ τὴν Ἐπανάστασιν, ἐξωκείλαντες καὶ εἰς ἱεροσυλίας, καὶ διὰ τοῦτο οἱ δυστυχεῖς οὗτοι κατέφυγον, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ὅτι ἐκ τῆς περιουσίας των ἠδύναντο νὰ τῶνσωσιν, εἰς Πρόνοιαν καὶ Ναύπλιον» (Τὰ συμβάντα τῆς Ναυπλιακῆς Ἐπαναστάσεως τῆς 1ης Φεβρουαρίου 1862, Ἀθ. 1862, σ. 31).

Οἱ ἀψιμαχίες συνεχίστηκαν ὡς τὴν 1η τοῦ Μάρτη ὁπότε ἔγινε μεγάλη ἐπίθεση τῶν κυβερνητικῶν καὶ ἡ μάχη βάσταξε πολὺ ὥρα. Οἱ ἐπαναστάτες κρατοῦσαν καλά, ἂν καὶ ἦταν ὀχτὼ φορὲς λιγότεροι ἀπ' τοὺς κυβερνητικοὺς καὶ εἶχαν πολὺ κατώτερο ὁπλισμό. Θὰ κρατοῦσαν ἴσως πολὺ ἂν δὲν γίνονταν μιὰ προδοσία. Οἱ κυβερνητικοὶ εἶχαν τὸ ἀναμεταξὺ κατορθώσει νὰ διασπάσουν τὴν ἐπαναστατικὴ παράταξη μὲ διάφορες ὑποσχέσεις. Πράχτορες τῆς Αὐλῆς εἶχαν μπῆ στ' Ἀνάπλι καὶ παρουσιάσαν τὴν κατάσταση διαφορετικὴ ἀπ' ὅ,τι ἦταν. Δείχνοντας ψεύτικα ἔγγραφα καὶ μὲ τὸ ὅπλο τῆς συκοφαντίας ἔπεισαν πολλοὺς ἀπ' τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἡγέτες τῆς Ἐπανάστασης πὼς δὲ συμφέρει ἡ αἱματοχυσία καὶ πὼς στὴν Ἀθήνα ἄλλαξε τὸ σύστημα καὶ οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ λειτουργοῦν, οἱ φυλακὲς ἄνοιξαν καὶ ὅλα εἶναι μέλι γάλα. Σκόρπισαν μάλιστα καὶ χρῆμα. Ἔτσι ὁ ὑπολοχαγὸς Γουργούρης αὐτομόλησε στοὺς κυβερνητικοὺς καὶ παράδωσε τὴ θέση του. Ὁ ἀγώνας κρίθηκε τότε. Ὅσο κι' ἂν ἀντιστάθηκαν οἱ ἐπαναστάτες τὸ ρῆγμα ποὺ ἔγινε ἦταν μεγάλο. Ἡ Πρόνοια ἔπεσε καὶ πολλοὶ εἶχαν σκοτωθεῖ. Ἡ ἀνδρεία τῶν ἐπαναστατῶν δὲ λέγεται καὶ δὲν περιγράφεται καὶ αὐτοὶ οἱ κυβερνητικοὶ θαύμασαν τὸν ἡρωϊσμὸ τῶν ἀγωνιστῶν ποὺ ἔπεσαν πιστοὶ στὸν ὅρκο τους προστάτες καὶ ὑπερασπιστὲς τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Ὁ ἀγώνας ὅμως δὲ μποροῦσε νὰ βαστάξει πολὺ καιρὸ καὶ στὶς 3 τοῦ Μάρτη ἄρχισαν διαπραγματεύσεις γιὰ ἀνακωχή, ἀλλὰ δὲν καταλήγουν σὲ θετικὸ ἀποτέλεσμα. Οἱ ἐπαναστάτες δὲν ἐννοοῦν νὰ ὑποκύψουν στοὺς ὅρους τοῦ Χὰν καὶ μόνο στὶς 24 τοῦ Μάρτη ἔπαψε κάθε ἀντίσταση ἀφοῦ δόθηκε πρῶτα ἀμνηστεία. Στὸ ἀναμεταξὺ ὅμως οἱ ὀρδὲς τῶν κυβερνητικῶν εἶχαν σπείρει τὴν καταστροφὴ καὶ τὸν ὄλεθρο στὴν ἔξω ἀπὸ τ' Ἀνάπλι περιοχή. Ὁ «Συνταγματικὸς Ἕλλην» στιγματίζοντας τὶς λεηλασίες, τοὺς

(Συνέχεια στὴ σελίδα 15)

Η ΝΙΚΗ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 1)

νὰ γίνει πράξη ζωῆς τὸ ὑπέρτατο αἴτημά τους γιὰ λευτεριὰ καὶ δικαιοσύνη.

Στὸν πόλεμον αὐτὸν κινδύνεψαν ὅλα: Καὶ τὸ σῶμα μας, κι' ὁ νοῦς, κ' ἡ ψυχή μας. Κινδύνεψαν νὰ ἐξαφανιστοῦν ἔθνη, νὰ σβύσουν φυλές. Νὰ στερέψουν τὰ γράμματα κ' οἱ ἐπιστῆμες. Ν' ἀφανιστεῖ ἡ ἀνθρώπινη σκέψη. Στὴ θανάσιμη αὐτὴ πάλη τὸ φωτεινὸ αὔριο νίκησε τὸ σκοτεινὸ χτές.

Οἱ λαοὶ ἑνοιωσαν τὸ νόημα τοῦ πολέμου καὶ γι' αὐτὸ δὲ δίσταξαν νὰ προσφέρουν τὰ πάντα γιὰ τὴ νίκη. Δὲ φειδωλεύτηκαν, μήτε παζάρεψαν. Ρίχτηκαν στὸν ἀγῶνα ἕτοιμοι νὰ σώσουν τὸν πολιτισμὸ ἢ νὰ θαφτοῦν κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπιά του.

Μερικοὶ ὅμως ἀνόητοι κι' ἀνερμάτιστοι ἄνθρωποι νομίζουν πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ ξαναγυρίσουμε πίσω. Νὰ ξαναπεράσουμε τὸ χαντάκι, ποὺ στὴν κοίτη του κυλᾶ ζεστὸ ἀκόμα τὸ αἷμα ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων. Ν' ἀναβιώσουμε τὸ 1939, ὡσὰν νὰ μὴ συνέβηκε ἀπὸ τότε τίποτα. Οὔτε κατάλαβαν, μήτε διδάχτηκαν. Μὰ οἱ πολλοὶ ἤξεραν νὰ δοῦν. Γι' αὐτὸ νοιώθουν πὼς ἡ νίκη δὲν ἀποτελεῖ τέρμα, μὰ ἀφετηρία. Ξεκίνημα πρὸς ἄλλους ὁρίζοντες. Πρὸς τὴν κατάχτηση πιὸ ἀληθινῶν καὶ πιὸ δίκαιων τρόπων ζωῆς.

Ὁ οἰκτρὸς θάνατος ποὺ γνώρισαν οἱ δυὸ μεγάλοι ἐγκληματίες εἶναι σταθμός. Δὲν εἶναι τὸ τέλος. Ὁ Μουσολίνι κι' ὁ Χίτλερ δὲ δημιούργησαν τὸ φασισμό, ἀλλὰ στάθηκαν, σὲ μιὰ δεδομένη στιγμή, ἡ ἔκφρασή του. Τίποτα περισσότερο. Ὁ φασισμὸς δὲν εἶναι προσωπικὸ δημιούργημα, εἶναι σύστημα παλιὸ ὅπως ὁ κόσμος μας. Κάτω ἀπ' αὐτὸ στέναξαν ἀμέτρητοι σκλάβοι σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς καὶ σ' ὅλα τὰ πλάτη τῆς γῆς. Οὔτε ἔχει ἕνα ὁρισμένο τρόπο ἐκδήλωσης. Ἡ δικτατορία κ' ἡ τυραννία μέσα στὴν ἱστορία χρησιμοποίησε ὅλα τὰ προσχήματα. Ἐλίσσεται καὶ συμμορφώνεται μὲ τὶς ἀντικειμενικὲς πραγματικότητες. Ὅταν τὸ καλέσει ἡ ἀνάγκη, βγάζει τὴ μάσκα τῆς δυναμικότητας καὶ φορᾶ τὸ ράσο τῆς ὑποκρισίας. Δημοκοπεῖ γιὰ «ἐλευθερίες» καὶ γιὰ «κοινωνικὲς μεταρρυθμίσεις». Ἡ ὠμὴ βία μετατρέπεται σὲ ὕπουλη φροντίδα. Στὴν παγίδα αὐτὴ ἔπεσαν πολλὲς φορὲς οἱ λαοί. Πρόκειται τάχα νὰ ξαναπέσουν καὶ τώρα;

Ὄχι. Γι' αὐτὸ εἴμαστε ἀπόλυτα βέβαιοι. Οἱ συνθῆκες εἶναι διαφορετικές. Ὡς χτὲς ἀκόμα, ἀστραπὲς μονάχα φώτιζαν τὴ σκοτεινὴ πορεία τοῦ κόσμου. Μὰ ἡ νύχτα σβύνει καὶ πορφυρὸς ὁ ἥλιος τῆς γνώσης σηκώνεται πάνω ἀπὸ τὰ πεπρωμένα μας. Μάταιες οἱ ὑποκριτικὲς προσπάθειες. Φέρνουν ἀντίθετο ἀποτέλεσμα οἱ διώξεις. Ξυπνοῦν κι' ὅσους εἶχαν τὴ διάθεση ν' ἀποκοιμηθοῦν. Ἡ δημοκρατικὴ συνείδηση τῶν λαῶν δὲ γνώρισε ποτὲ πιὸ ἔντονη ἐγρήγορση ἀπὸ τὴ σημερινή. Ξέρουν πὼς ὁ φασισμὸς δὲν ἐξοντώθηκε. Σωριάστηκε ὁ κορμός, μὰ οἱ ρίζες του ἀκόμα δὲ νεκρώθηκαν. Τὸ διαπιστώνουν αὐτὸ κάθε μέρα, ὅπως βλέπουν νὰ γίνουνται πράξεις ἀντίθετες, ἀπὸ τὶς διάφορες ἐπαγγελίες στὴν ὥρα τοῦ ὑπέρτατου κίνδυνου. Ὑπόφεραν ὅπως ποτὲ ἄλλοτε καὶ γι' αὐτὸ δὲν πρόκειται νὰ λησμονήσουν. Ξέρουν πὼς ἂν ἀδιαφορήσουν, τοὺς καρτερᾶ ἡ ἴδια τραγωδία, ἔπειτα ἀπὸ λίγα μόνο χρόνια. Διψοῦν γιὰ ἀληθινὴ δικαιοσύνη καὶ λευτεριὰ κ' ἡ δοκιμασία τοὺς ἔδωσε τὴν πολιτικὴ ὡριμότητα νὰ διακρίνουν τὴ γνήσια ἀπὸ τὴν κάλπικη. Μάταια οἱ τύραννοι παίρνουν τὴ φωνὴ τῆς σειρήνας, γιὰ νὰ τοὺς ξεγελάσουν. Οἱ λαοὶ δὲν πρόκειται, τὴ φορὰ αὐτή, νὰ τείνουν τὰ χέρια γιὰ νὰ τοὺς ξαναφορέσουν τὶς γνωστὲς χειροπέδες ποὺ χαλκεύουνται στὰ διπλωματικὰ παρασκήνια καὶ τὶς αὐλές. Ξέρουν πὼς ἡ λευτεριὰ δὲ δόθηκε ποτὲ δῶρο σὲ κανένα. Ἡ λευτεριὰ καταχτᾶται. Καὶ θὰ τὴν καταχτήσουν.

Ἐμεῖς, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἂς κάνουμε, στὸ πλευρὸ τοῦ λαοῦ, τὸ καθῆκον μας.

Ἡ ἔρευνά μας

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΕΜΠΡΟΣ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Μιλοῦν ὁ Μάρκος ΑΥΓΕΡΗΣ καὶ ὁ Θ. ΚΟΡΝΑΡΟΣ

ΜΙΛΕΙ Ο ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

Συναντοῦμε τὸ Μάρκο Αὐγέρη στὴ Δεξαμενὴ ὅπου ἐπὶ «ἡμισυ περίπου» αἰώνα εἶναι τὸ κέντρο κάθε παρέας ποὺ θεραπεύει τὶς Μοῦσες, τὸ Βάκχο, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζήσης. Μὲ τ' ἀσημένια του μαλλιὰ ποὺ πλαισιώνουν ἕνα ζωηρὸ πρόσωπο γεμάτο νιάτα κι' ἐυφυΐα, εἶναι τὸ πανταχοῦ παρὸν σύμβολο μιᾶς γενεᾶς ποὺ ἀγνοεῖ τὰ γεροντάματα. "Ὅπου πνευματικὴ ζύμωση, ὅπου μάχη ἰδεολονική, ὅπου τίμιος ἀγώνας, ἐκεῖ πρῶτος καὶ καλύτερος «ὁ γιατρός», ὅπως τὸν λέν οἱ ἀμέτρητοι φίλοι καὶ γνωστοί του. "Ἕνας ἄνθρωπο" ποὺ ἡ σοφία του, ἡ καθαρότητα τοῦ νοῦ του κ' ἡ πλούσια ἀνεξάρτητη σκέψη του συντελέσανε πολὺ στὸ ἀχτίδημα τῆς σημερινῆς μας λογοτεχνίας.

Ὁ Μάρκος Αὐγέρης στάθηκε ἀπὸ τοὺς πρώτους στηλοβάτες τῶν «Ἐλεύθερων Γραμμάτων». Ἀκούει τώρα τὸ σκοπὸ τῆς ἔρευνάς μας, ἀνεβοκατεβάζει τὸ κεφάλι του, σιωπᾶ, συλλογιέται κι' ἀποκρίνεται τέλος στὰ ἐρωτήματά μας:

— Ποιὰ εἶταν τὰ συναισθήματά σας, τὸν ρωτᾶμε, ὅταν ἀντικρύσατε τοὺς πρώτους Γερμανοὺς στρατιῶτες;

—Ἀγωνιστικὸ πεῖσμα κι' ἀγανάχτηση εἶταν τὰ συναισθήματα τῆς μεγάλης πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸ ἀντίκρυσμα τῶν Γερμανῶν στὴν Ἀθήνα κι' αὐτὸ εἶταν τὸ συναίσθημα καὶ τῶν περισσότερων λογίων μας, πιστεύω, ποὺ θεωροῦσαν πολὺ προσωρινὸ τὸ θρίαμβο τῶν φασιστικῶν κρατῶν. Ἀγαναχτοῦσε κανεὶς νὰ βλέπει ἕνα μενάλο στρατό, βαρύτατα ὁπλισμένο, νὰ μπαίνει θριαμβευτικά, στολισμένος μὲ λουλούδια, στὴ χώρα ἑνὸς μικροῦ κι' ἀντρείου λαοῦ, ἀφοῦ τὸν χτύπησε πισώπλατα τὴν ὥρα ποὺ ἀγωνιζόταν γιὰ τὰ ἱερά καὶ τὶς ἑστίες του· ἀγαναχτοῦσε κανεὶς νὰ βλέπει τὸν καταχτητὴ νὰ περνᾶ γαῦρος καὶ σκαιὸς μέσα στοὺς δρόμους μιᾶς πολιτείας ποὺ εἶταν ἡ πνευματικὴ μητέρα τῶν πολιτισμένων λαῶν, καὶ ξαφνιζόταν γιὰ τὴ βάναυση καὶ μικρόψυχη συμπεριφορὰ του πρὸς ἕνα περήφανο λαό, ποὺ ἂν νικήθηκε, νικήθηκε γιατὶ ἔπεσαν ἀπάνω του δυὸ κολοσσοί.

— Ποιὰ εἶταν ἡ ἀντίδρασή σας μπροστὰ στὸν κατακτητή; Πῶς κρίνετε τὴν ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας;

—Σὲ λίγο καταλάβαμε ὅλοι μας, πὼς δὲν εἴχαμε νὰ κάμομε μ' ἀνθρώπους, παρὰ μὲ αἱματοπότικα θηρία. Ἡ φασιστικὴ ἀγωγὴ εἶχε ἀποβαρβαρώσει κι' ἀποχτηνώσει αὐτοὺς τοὺς λαούς, ποὺ δὲ δίσταζαν μπροστὰ σὲ κανένα ἔγκλημα καὶ σκότωναν γιὰ τὸ τίποτε μ' ἀναισθησία πρωτογόνων. Οἱ φασιστικὲς βαινες χόρταναν ἀπὸ τὶς σάρκες καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὸ φονικό τους ὄργιο πῆρε μέρος κι' ὁ ντόπιος φασισμός, ποὺ τοίμαζε μὲ προθυμία τὰ κοινὰ καννιβαλικὰ συμπόσια. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια πρίν, ὅλοι οἱ φίλοι τῆς ἐλευθερίας μέσα σ' αὐτὸ τὸν τόπο δὲν ἔνοιωθαν καμμιὰ ἀσφάλεια γιὰ τὴ ζωή τους καὶ χιλιάδες ἔπεσαν θύματα τῆς ντόπιας φασιστικῆς θηριωδίας. Μὰ μὲ τὴν ξένη φασιστικὴ κατοχὴ ὅλοι οἱ πατριῶτες, κ' ἰδιαίτερα οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, κάθε φορὰ ποὺ ἔβγαιναν ἀπὸ τὸ σπίτι τους δὲν ἤξεραν ἂν θὰ ξαναγυρίσουν. Αὐτὸ δὲν ἐμπόδισε τὴν πλειοψηφία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ πάρει μέρος στὸ κίνημα ἐσωτερικῆς ἀντίδρασης καὶ ν' ἀγωνιστεῖ ἡρωϊκὰ στὶς πολιτεῖες καὶ στὰ βουνά.

— Ποιὰ εἶταν ἡ στάση τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων ἐμπρὸς σ' αὐτὴ τὴ δοκιμασία; Πῶς τοὺς φέρθηκε ὁ κατακτητής;

— Οἱ πνευματικοὶ μας ἄνθρωποι παρακολουθοῦσαν μὲ θαυμασμὸ τὴν ἐξαίσια ἠθικὴ ἀνάταση τοῦ λαοῦ μας μέσα στὴ θανάσιμη αὐτὴ δοκιμασία, μὰ παρακολουθοῦσαν περισσότερο σὰν παθητικοὶ οὐραγοί, μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη ἀπὸ τραγικὸ δέος, τὸ μεγαλόπρεπο αὐτὸ φαινόμενο· πολὺ λίγοι στάθηκαν ἀναίσθητοι μπροστά του, βυθισμένοι στὴν ὀμφαλοσκοπία τους. Ὁ καταχτητής, ὠστόσο, ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἐπιχείρησε μὲ πολλοὺς τρόπους νὰ τοὺς σαγηνέψει καὶ νὰ τοὺς πάρει στὴ δούλεψή του, μὰ δὲν τὸ κατάφερε. Φυσικά, πολλοὶ ἀπὸ μᾶς κινδύνεψαν νὰ χαθοῦν πολλὲς φορές, πολλοὶ δέχτηκαν τὴν ἐπίσκεψη τῶν "Ες - "Ες στὰ γραφεῖα τους καὶ στὰ σπίτια τους· μερικοὶ γνώρισαν καὶ τὰ μπουντρούμια καὶ τὰ στρατόπεδα τοῦ ἐνθροῦ· εὐτυχῶς δὲ θρηνοῦμε θύματα μεταξύ μας, μὰ εἶταν τόσα τὰ θύματα ποὺ ἔδωσε ὁ λαός, ὥστε τὸ κέρδος αὐτὸ ἀπὸ τὴ δική μας πλευρὰ νὰ μὴ λογαριάζεται.

— Ποιὰ φαντάζεστε πὼς θὰ εἶταν ἡ θέση τοῦ πνεύματος στὸν τόπο μας ἂν κρατοῦσε ἡ κατοχή;

—"Ἂν ὁ φασισμὸς κέρδιζε τὸν πόλεμο, ὁ λαός μας, καθὼς κ' οἱ ἄλλοι λαοί, θὰ καταδικαζόντανε σὲ πρωτόγονη δουλεία κ' ὁ πολιτισμός μας θᾶπεφτε στὸ πιὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ πιὰ νὰ γίνει λόγος γιὰ μελλοντικὴ πνευματικὴ ζωή.

— Ποιὸς φαντάζεστε πὼς θὰ εἶναι ὁ ἀντίκτυπος τῆς κατοχῆς στὸ πνευματικό μας μέλλον;

—"Ὡστόσο, ἡ τραγωδία ποὺ ζήσαμε, ἡ ἠθικὴ μέθη ποὺ νοιώσαμε μέσα στὴν πάλη μας μὲ τὸν ἐχθρό, ἡ πίστη ποὺ ἀποχτήσαμε γιὰ τὶς ἀσύγκριτες ἀρετὲς τοῦ λαοῦ μας, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τονώσει καὶ νὰ πλουτήνει τὴν πνευματική μας ζωὴ καὶ τὴν τέχνη μας στὸ μέλλον· πολὺ συχνὰ οἱ αἰσθητικὲς ἀξίες ποὺ δημιουργοῦν οἱ τεχνίτες δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἡ μετουσίωση τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν ποὺ ζοῦνε γύρω τους καὶ τοὺς ἐμπνέουν. Ὁ λαός μας ἔδωσε νέο περιεχόμενο καὶ νέα ὁρμὴ στὴ ζωή μας.

ΜΙΛΕΙ Ο ΘΕΜΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ

Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀκούραστους ἐργάτες τοῦ λόγου. Νέος ἀκόμη, ὅσο κι' ἂν τὸν ἔχουν χτυπήσει οἱ διώξεις καὶ τὰ βάσανα, κρατᾶ μιὰν ἀκλόνητη πίστη στὴ ζωὴ καὶ δουλεύει γυρεύοντας διαρκῶς τὸ καλύτερο. Τὰ ἔργα του «"Ἀγιον "Ὄρος», «Σπιναλόγκα», «Καλοὶ καὶ Κακοὶ» σημειώνουν μιὰ ἀκαταπόνητη καὶ συνεχικὴ προσπάθεια ν' ἀγκαλιάσει καὶ νὰ ἐκφράσει ὅσο τὸ δυνατὸ πιστότερα τὰ σημερινὰ ἀνθρώπινα παθήματά μας. Πιστεύει στὸν ἄνθρωπο, πιστεύει στὴ λευτεριὰ καὶ κρίνει πὼς ἡ «αὐριανὴ μέρα» θὰ σκίσει τὰ σκοτάδια ποὺ μᾶς ζώνουν. Τὸ τελευταῖο του ἔργο «Τὸ Στρατόπεδο Χαϊδάρι», τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἡρωϊσμοῦ, ποὺ τὸ παρουσιάζει σήμερα στὰ «Ἐλεύθερα Γράμματα» ὁ Κώστας Βάρναλης, σημειώνει μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλείτερες βιβλιοπωλικὲς ἐπιτυχίες.

Ὁ Κορνάρος εἶναι παιδὶ τοῦ λαοῦ. Πιστεύει στὸ λαὸ καὶ γιὰ τὸ λαὸ γράφει. "Ἕνα «γράψιμο ἄμεσο», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Ἀντρὲ Ζίντ, ποὺ σὲ συναρπάζει καὶ σὲ κατακτᾶ ἀπὸ τὶς πρῶτες σελίδες. Γιὰ τὴν ὥρα, εἶναι ὁ πιὸ πληθωρικὸς συγγραφέας τοῦ καιροῦ τῆς Κατοχῆς. Θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ὁ ἥρωας τῶν ἔργων του. Γιὰ καλή μας τύχη, εἶναι καὶ ὁ ἥρωας καὶ ὁ συγγραφέας τους.

Ἡ ἔρευνά μας βρίσκει στὸν Κορνάρο τὸν «παθόντα» ποὺ θὰ μᾶς ξομολογηθεῖ τὴν τραγικὴ πεῖρα του.

Στέκει ὄρθιος, μὲ τὸ κεφάλι σεμνό, χαμηλωμένο, ἡ φωνή του ἔχει ἕνα γελαζούμενο τόνο, ἀκόμη κι' ὅταν σοῦ ἀφηγεῖται τὶς τρομερότερες σκηνές. Σοῦ θυμίζει τους καπετάνιους τοῦ παλιοῦ καιροῦ ποὺ σοῦ λέγαν γιὰ τὶς φάλαινες καὶ γιὰ τὰ παγοθούνια σὰ νάτανε οἰκεῖα καὶ καθημερινά τους πράματα.

Τοῦ θέτουμε τὸ πρῶτο ἐρώτημά μας:

—Ποιὰ ἦταν τὰ συναισθήματά σας ὅταν ἀντικρύσατε τὸν πρῶτο Γερμανὸ στρατιώτη; Πῶς σᾶς φάνηκε τὸ τέρας αὐτὸ τῆς Ἀποκάλυψης ποὺ εἶχε φάει καὶ καταπιεῖ σὲ 25 περίπου μέρες ὁλόκληρη τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη;

— Εἴτανε ἕνα νέο παιδί. Κοιμότανε στ' αὐτοκίνητο μέσα, ξαπλωμένος στὸ κάθισμα τοῦ σωφέρ. Μόλις θὰ εἶχε φτάσει. Εἴτανε κατασκονισμένος κι' αὐτὸς καὶ τ' αὐτοκίνητο. Τὰ πόδια του κρέμονταν ὄξω. Τὸ σάλιο του ἔτρεχε ἀπ' τὸ στόμα. Εἶχα τὴν ἔμμονη ἰδέα πὼς στὰ χέρια του εἶχε χειροπέδες, ἐπειδὴ τὰ εἶχε στριμώξει πίσω καὶ δὲ φαίνονταν. Μὲ τὸ φίλο, ποὺ πήγαινα μαζί, εἴπαμε ταυτόχρονα, σχεδὸν μὲ τὰ ἴδια λόγια: «Κακομοίρη ποῦ σὲ φέρανε!»

—Ξαίρουμε τὰ ὅσα τραβήξατε ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, ἀλλὰ θέλουμε νὰ μᾶς τὰ πεῖτε τώρα ἐδῶ γιὰ τοὺς ἀναγνῶστες μας.

—"Ἐπεσα στὰ χέρια τῶν Ες—Ες τὸν Ἰούνη τοῦ 1944. Μὲ φιλοξενήσανε στὴν ὁδὸν Μέρλιν πέντε μερόνυχτα. Ζητούσανε νὰ τοὺς πῶ, ποῦ εἶχα τὰ ὅπλα ποὺ ἀγόραζα ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς, τότε ποὺ βγάζανε στὴ... δημοπρασία τὰ τουφέκια τους, τὰ τάγκς τους, τὶς σημαῖες τους καὶ τὴν τιμή τους. Ἡ ἀνάκρση εἴτανε χωρὶς διακοπὴ σχεδὸν, τὰ πέντε μερόνυχτα. Ἀρχίσανε ἀπὸ τὸ κρέμασμα, μὲ τὰ χέρια ἀπὸ τὰ πίσω πρὸς τ' ἀπάνω. Δυὸ—δυόμισι ὧρες τὴν ἡμέρα. Αὐτὸ τὶς πρωϊνὲς ὧρες. "Ἐπειτα, κατὰ τὸ μεσημέρι εἴχαμε τὰ ζεματιστὰ νερά. Κατὰ τὶς τρεῖς, μετὰ τὸ φαγητό τους, ἐρχότανε τὸ ξύλο μὲ συρματένιο βούρδουλα κατὰ προτίμηση. Τὸ βράδυ βάζανε μιὰ κορώνα στὸ κεφάλι μὲ πέντε βίδες. Δυὸ στὰ μηνίγκια, μιὰ στὸ κούτελο, μιὰ στὴν κορφὴ καὶ μιὰ πίσω. Οἱ βίδες εἴχανε ἠλεχτροφόρα σύρματα. Τὶς ἐνώνανε μὲ τὸ ρεῦμα καὶ στρίβανε σὰ δαιμονισμένες. Εἴχες τὴν αἴσθηση πὼς τὸ κεφάλι μέσα δὲν εἶχε τίποτ' ἄλλο παρὰ χιλιάδες βελόνες ποὺ κυκλοφορούσανε, ὀὰν τὸ αἷμα, καὶ καρφώνονταν στὰ νεῦρα. Σὲ λιγάκι ξεχνοῦσες τ' ὄνομά σου, καὶ σ' αὐτὰ τὰ χάλια σὲ παρατοῦσαν στὸ κελί σου νά... κοιμηθεῖς! Μιὰ φορὰ μὲ γδύσανε. Μὲ πασαλείψανε μέλι καὶ ἔτσι ὁλόγυμνο, μελωμένο, μὲ βγάλανε σὲ μιὰν αὐλή, ποὺ εἴχανε δυὸ κυψέλες μὲ πεινασμένες μέλισσες. Σ' ἕνα τέταρτο μ' εἴχανε κάνει σὰ φουσκωμένο ἀσκί. Ὁ πυρετὸς ποὺ ἀκολουθεῖ, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ μοιάζει μὲ κανενὸς εἴδους πυρετό. Φλέγεσαι. Τότε μοῦ δώκανε γιὰ πρώτη φορὰ—τέταρτη μέρα—νερό. Δὲ μποροῦσα φυσικὰ νὰ πιάσω τὸν ντενεκέ, μήδε ν' ἀνοίξω τὸ στόμα καὶ μοῦ δόκανε ἕνα καλαμάκι νὰ ρουφήξω. Ἀλμύρα εἴτανε. Τραβήχτηκα. Μὲ βάζουνε κάτω, μὲ τσαλαπατοῦνε στὶς πληγές, ἀνοίγουνε μὲ τὴ βία τὸ πληγιασμένο στόμα καὶ μὲ ποτίζουνε τουλάχιστο ἑκατὸ δράμια τέτοιαν ἀλμύρα. Λιποθύμησα καὶ δ

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Τοῦ Στέλιου ΞΕΦΛΟΥΔΑ

"Οταν τελειώσει ὁ τρομερὸς αὐτὸς πόλεμος καὶ νικητὲς καὶ νικημένοι ξαναγυρίσουν στὰ σπίτια τους, ὅταν οἱ λαοί, ποὺ πολέμησαν ἀρχίσουν πάλι τὴν εἰρηνική τους ζωή, ποιὸς θὰ εἶναι ὁ δρόμος ποὺ θἀκολουθήσει ἡ λογοτεχνία, ποιὸ θὰ εἶναι τὸ περιεχόμενο, ἡ μορφή της, ποιὸ λογοτεχνικὸ εἶδος θὰ ἐπικρατήσει, τὸ μυθιστόρημα, ἡ ποίηση, τὸ θέατρο;

Τὴ στιγμὴ αὐτὴ δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ δώσει μιὰν ἀπάντηση, νὰ καταλήξει σὲ δριστικὰ συμπεράσματα. Πάντως νομίζω, πὼς τὸν κυριώτερο ρόλο γιὰ τὸ περιεχόμενο, τὴ μορφή, τὴ θέση τῆς τέχνης θὰ παίξει ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάσταση ποὺ θὰ διαμορφωθεῖ στὴν Εὐρώπη μετὰ τὸν πόλεμο.

"Ολοι πιστεύουμε, πὼς ἄμα τελειώσει ἡ τρομερὴ αὐτὴ ἀνθρωποσφαγὴ θὰ δημιουργηθεῖ ἕνας κόσμος καλύτερος, ὅπου θὰ ὑπάρχουν μονάχα ἐλεύθεροι ἄνθρωποι, ὁ φασισμὸς θὰ ἐξαφανιστεῖ ἀπ' τὸ πρόσωπο τῆς γῆς, ὁ κυρίαρχος λαὸς θὰ ὑπαγορεύει τὴ διακυβέρνησή του, δὲ θὰ ἐξαρτᾶται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν κυριαρχία ἄλλου ἀνθρώπου. "Ολοι πιστεύουμε σὲ μιὰ οὐσιαστικὴ ἀλλαγὴ τοῦ κόσμου. Μέσα σ' ἕναν τέτοιο κόσμο δὲ μπορεῖ παρὰ κ' ἡ τέχνη νἀνανεωθεῖ, νὰ βρεῖ καινούργιους τρόπους καὶ μέσα ἔκφρασης, νὰ μιλήσει πλατιὰ στοὺς ἀνθρώπους, στὸ λαό.

* * *

"Οταν ὁ κόσμος εἰρηνέψει, στὶς διάφορες χῶρες ἀφοῦ θὰ ὑπάρχουν συγγραφεῖς ποὺ ἀντίκρυσαν κατὰ πρόσωπο τὸ θάνατο στὰ πεδία τῆς μάχης, ποὺ ἔζησαν ὅλη τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀγριότητα τῆν ἀνθρωποσφαγῆς, τὶς κακουχίες, τὶς ταλαιπωρίες μιᾶς μακροχρόνιας ἐκστρατείας, ποὺ δοκιμάστηκε ἡ ψυχή τους, τὰ νεῦρα τους, στὶς μάχες, μέσα σὲ μιὰ κόλαση πυρὸς καὶ σιδήρου, συγγραφεῖς, ποὺ ἔζησαν κάτου ἀπ' τὴν πιὸ φριχτὴ τρομοκρατία τοῦ βάρβαρου κατακτητή, ποὺ γνώρισαν τὴν πεῖνα, τὰ στρατόπεδα, τὴ φυλακή, τὴν ἀτίμωση, τὰ βασανιστήρια, ποὺ εἶδαν τὶς ὁμαδικὲς ἐκτελέσεις, τὸν ἐξευτελισμὸ τοῦ ἀνθρώπου, συγγραφεῖς, ποὺ ἀγωνίστηκαν σκληρὰ στὶς πολιτεῖες καὶ τὰ βουνὰ ἐνάντια στὸν κατακτητή, συγγραφεῖς, ποὺ ἔμειναν μακρυὰ ἀπ' τὸν πόλεμο, ποὺ δὲ δοκίμασαν καμμιὰ ὑποδούλωση, δὲν ὑπόφεραν, δὲν πείνασαν, δὲν γνώρισαν τίποτα ἀπ' τὸ τρομερὸ δρᾶμα τῆς ἀνθρωπότητας, συγγραφεῖς τέλος, ποὺ θὰ παρουσιάσουν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἔργο τους. Θὰ ὑπάρχουν οἱ συγγραφεῖς τῶν νικητῶν καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν ἡττημένων.

"Ολοι αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς, δὲ μπορεῖ, ὕστερα ἀπ' τὴν τρομερὴ περίοδο ποὺ πέρασε ἡ ἀνθρωπότητα, παρὰ νὰ δοῦν διαφορετικὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ πράγματα νὰ γεννηθοῦν μέσα τους καινούργοι κόσμοι, νὰ γίνει κάποια ἀλλαγὴ στὰ βάθη τοῦ ἑαυτοῦ τους, νὰ ζητήσουν καινούργιους τρόπους ἔκφρασης, μιὰ ἀνανέωση τῆς λογοτεχνίας, ὅπως συνέβηκε ὕστερα κι' ἀπ' τὸν ἄλλο πόλεμο. Ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον θὰ ἔχουν τὰ ἔργα τῶν νέων, ποὺ θὰ ἐμφανιστοῦν γιὰ πρώτη φορὰ καὶ πού, δίχως ἄλλο, θὰ εἶναι πρωτοπόροι αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς.

* * *

Τί θὰ μᾶς δώσουν στὸ ἔργο τους οἱ συγγραφεῖς αὐτοί, πως θ' ἀντικρύσουν τὸν κόσμο καὶ τὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι διαφορετικοί; Θὰ ἐκφράσουν αὐτὸ ποὺ κλείνουν μέσα τους, τὴν καινούργια ἐσωτερική τους πειρα, ὅ,τι νέο σχηματίστηκε στὸ βαθος τοῦ ἑαυτοῦ τους ὕστερα ἀπὸ τὴν τρομερὴ περιπέτεια ποὺ πέρασαν, τὴν ἐσωτερικὴ τραγωδία, τὴν ἐσωτερικὴ κρίση, ἡ θὰ κοιτάξουν πολὺ τὸ ἀντικειμένο, θὰ γίνουν δηλαδὴ οἱ ἱστορικοὶ τῆς ἐποχῆς τους, μιᾶς ἐποχῆς γεμάτης ἀπὸ τρομακτικὰ γεγονότα κ' ἔτσι θὰ εἶναι πιὸ κοντὰ στὸ λαό, θὰ δημιουργήσουν μιὰ λογοτεχνία ποὺ θὰ κυριαρχεῖ μέσα της τὸ ἐπικὸ καὶ δραματικὸ στοιχεῖο, ποὺ θὰ ἀπεικονίζει σὲ μεγάλους πίνακες τὴν τραγωδία τῆς ἐποχῆς μας, τὴν κρίση ἀπ' τὴν ὁποία πέρασε ὁ ἄνθρωπος, ἡ ἴδια ἡ ὕπαρξη τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τὰ θέματά της θὰ εἶναι παρμένα ἀπ' τὴ ζωὴ τῆ γεμάτη μαρτύρια, ἀγῶνες, ταπεινώσεις, πεῖνα, τρόμο, τουφεκισμούς, θὰ εἶναι βγαλμένα ἀπ' τὴν ἄμεση πραγματικότητα, ἐκφρασμένα μ' ἕναν ρεαλισμὸ ὡμό, ἢ μ' ἕναν ὁλωσδιόλου ἀντιρεαλιστικὸ τρόπο, ἤ, τὸ πιὸ ἀπίθανο, στὴν ἀρχὴ τουλάχιστο, θὰ ζητήσουν, ἀπὸ μιὰν ἀντίδραση σ' ὅ,τι τρομερὸ δοκίμασαν, νὰ δημιουργήσουν ἕναν κόσμο ἀγνό, γεμᾶτο ὄνειρα καὶ μύθους, μαγικό, παραμυθένιο, χωρὶς σκληρότητα, ἥμερο καὶ ἀπαλό;

* * *

"Οταν τέλειωσε ὁ περασμένος πόλεμος, τὸ λογοτεχνικὸ εἶδος ποὺ ἐπικράτησε στὴν Εὐρώπη ἦταν ἡ πεζογραφία καὶ κυρίως τὸ μυθιστόρημα, ἕνα μυθιστόρημα ποὺ δανείστηκε πολλὰ ἀπ' τὴν ποίηση, πῆρε τὴ γλῶσσα της, παραδέχτηκε μιὰ καινούργια σύνταξη, δανείστηκε πολλὰ ἀπ' τὸ δοκίμιο, πλουτίστηκε μὲ νέα στοιχεῖα, ἔτσι ποὺ ἕνα κείμενο τῆς προχωρημένης πεζογραφίας νὰ διαφέρει τελείως ἀπὸ ἕνα τῆς ὀρθόδοξης, τῆς κλασσικῆς λογοτεχνίας. Ἡ νέα πεζογραφία εἶχε μεγάλη ἐλευθερία καὶ ἐπιχείρησε τολμηρὲς ἀνακαινίσεις. Οἱ νέοι πεζογράφοι καὶ οἱ καλύτεροι ἀπ' τοὺς παλιούς, ζητώντας μὲ πάθος μιὰ ἀνανέωση τῆς λογοτεχνίας, δοκίμασαν τολμηροὺς τρόπους ἔκφρασης. Οἱ περισσότεροι ἀρνήθηκαν τὸ ρεαλισμὸ καὶ τὸ νατουραλισμό, περιέγραψαν τὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, μᾶς ἀποκάλυψαν τὰ σκοτεινὰ βάθη τῆς ψυχῆς, ἀνέθασαν στὸ φῶς τοὺς κόσμους τοῦ ὑποσυνείδητου, ἐξομολογήθηκαν, μονολόγησαν, ἀδιαφόρησαν γιὰ τὴν πραγματικότητα.

Πολὺ ἐλάχιστοι μᾶς ἔδωκαν τὸν πόλεμο, τὴν ἱστορία τῆς ἐποχῆς τους. Κυρίως ζήτησαν μιὰ λύτρωση στὴ φυγή, στὸ ὄνειρο, ζήτησαν νὰ ἐκφράσουν περισσότερο τὴν πνευματική τους ἀγωνία, τὴν ἀνησυχία τους, τὴν ἀνικανοποίησή τους, ὅ,τι κρυβόταν στὸ βάθος τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ δεῖ τὸ φῶς κι' ὄχι τὴν ἄμεση πραγματικότητα. Ποτισμένοι ἀπὸ μεταφυσικὴ ἀγωνία μᾶς ἔδωσαν ἔργα ὅπου κυριαρχοῦσε ἡ νόηση καὶ ποὺ πολλὰ ἦταν χωρὶς ζωὴ καὶ χυμό, καθαρὰ ἐγκεφαλικά, μιὰ ἀλχημεία τοῦ πνεύματος καὶ ποὺ γέννησαν πολλὲς διαμαρτυρίες γιατὶ ἔτσι κινδυνεύαμε νὰ γίνουμε διανοητικὰ τέρατα. Ἐπρόκειτο φυσικὰ γιὰ ἔργα ἐγκεφαλικά, σχηματοποιημένα, γιατὶ ὅλα τὰ μεγάλα μυθιστορήματα κι' ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα ἔχουν σκέψεις, ἰδέες, διαποτίζονται ἀπ' τὴν παρουσία τοῦ πνεύματος, ὑπάρχει στὶς σελίδες τους μιὰ σκέψη ποὺ φιλοσοφεῖ. Εἶμαστε φορτωμένοι γνώση καὶ σοφία αἰώνων, φύγαμε μακρυὰ ἀπ' τὴν ἁπλότητα, ἀπ' τὸ πρᾶγμα, τὸ γεγονός, τὴν ἀφήγηση κ' ἡ σκέψη μας πάντα ζητάει καινούργια τροφὴ ἀπὸ ἕνα ἔργο, γιατὶ δὲν μᾶς ἀρκεῖ μονάχα ἡ αἰσθητικὴ συγκίνηση ποὺ μπορεῖ αὐτὸ νὰ μᾶς χαρίσει.

Ἡ πεζογραφία τοῦ μεσοπόλεμου δὲν εἶχε τὸ ἐπικὸ καὶ τὸ δραματικό, ἦταν μιὰ λογοτεχνία φυγῆς, τῆς ψυχανάλυσης, τῆς ἀποκάλυψης τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, τολμηρὴ στὸ ὕφος καὶ στὸ περιεχόμενο, εἶχε ἰδέες, στοχασμό, ἦταν ἀκόμα κοινωνική.

Ἡ ποίηση περισσότερο ἀπ' τὴν πεζογραφία, ἔσπασε κάθε δεσμὸ μὲ τὴν παράδοση καὶ δημιούργησε τοὺς πιὸ τολμηροὺς τρόπους ἔκφρασης. Καὶ τὸ θέατρο ζήτησε ν' ἀνανεώσει τὴν τεχνική του.

* * *

"Οταν θὰ τελειώσει ὁ πόλεμος ποιὰ θὰ εἶναι ἡ καινούργια μορφή, τὸ περιεχόμενο τῆς πεζογραφίας, ποιὰ ἀνανέωση θὰ κάνει τὸ θέατρο, ποὺ θὰ παίξει αὔριο, δίχως ἄλλο, ἕνα ρόλο σημαντικό; Κ' ἡ ποίηση θὰ εἶναι ἡ ἀποκάλυψη ἑνὸς κόσμου ποὺ εἶναι μονάχα ποιητικός, θὰ εἶναι ἡ μυστικὴ φωνὴ τῆς ψυχῆς ποὺ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸ ἄγνωστο βάθος τῆς ψυχῆς τοῦ κόσμου καὶ τῶν πραγμάτων, δμιλία μὲ τὸ Θεό, μουσική, ἡ ἔκφραση τοῦ ἀνέκφραστου, θὰ εἶναι ὄνειρο καὶ φαντασία, θὰ ἀγνοήσει τὸ δραματικὸ καὶ ἐπικὸ στοιχεῖο τῆς ἐποχῆς μας, ἢ θὰ δεχτεῖ στοιχεῖα ποὺ δὲν εἶναι καθαρὰ ποιητικά, θὰ μιλήσει μὲ μιὰ φωνὴ κηρύγματος στὸ λαό, στὸ σημερινὸ ἄνθρωπο ποὺ πόνεσε, ὑπόφερε, ἔζησε «ἐν ὀδύνῃ», θὰ τραγουδήσει στοὺς ἀνθρώπους τὰ καινούργια τους ὄνειρα, θὰ ἔχει ἕνα πρόσωπο ἀρρενωπό, αὐστηρό, μεγαλόπρεπο, θὰ γίνει ποίηση δραματική, μιὰ καινούργια ἀρχαία τραγωδία;

* * *

Ἡ ἐποχὴ ποὺ πέρασε καὶ περνάει ἡ Εὐρώπη εἶναι γεμάτη γεγονότα καὶ δράση, εἶναι μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὴ ζήσαμε μὲ τὸ σῶμα μας ὁλόκληρο κι' ὁλόκληρη τὴν ψυχή μας. "Ετσι, νομίζω, πὼς ἄμα ξανάρθει στὸν κόσμο ἡ εἰρήνη, γιὰ ἕνα διάστημα οἱ ἄνθρωποι θὰ συγκινοῦνται ἀπ' τὰ ἔργα, ὅπου θὰ ἀπεικονίζουνται τὰ μαρτύριά τους, οἱ θυσίες τους, οἱ ἀγῶνες τους, ὅλη ἡ τραγικὴ περίοδο ποὺ τὴν ἔζησαν μὲ τὸ σῶμα τους καὶ τὴν ψυχή τους κάτου ἀπὸ τὴν τρομοκρατία καὶ τὸ θάνατο, γιὰ νὰ λυτρωθοῦν, νὰ ὑποστοῦν τὴν κάθαρση, κι' ἀκόμα τὰ ἔργα, ὅπου θὰ ἐκφράζεται τὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ τους πιστεύω. Ἀργότερα ὅταν ὅλα θὰ ἠρεμήσουν, ὅταν θαρθεῖ ἡ γαλήνη, οἱ ἄνθρωποι, ἀηδιασμένοι καὶ κουρασμένοι ἀπ' τὴν τρομερὴ καὶ σκληρὴ πραγματικότητα, ποὺ τοὺς ἄφησε ὁ πόλεμος κ' ἡ κατοχή, θὰ ζητήσουν μιὰ τέχνη ποὺ θὰ εἶναι ἡ αἰώνια τέχνη, ἀνθρώπινη, ἀληθινή.

Κ' οἱ συγγραφεῖς αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ νοιώθουν μέσα τους τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσουν τὰ μεγάλα, τὰ ἐπικά, τὰ τραγικά, τὰ φριχτὰ γεγονότα ποὺ τὰ ἔζησαν μὲ τὸ σῶμα τους καὶ τὴν ψυχή τους, νὰ διαμαρτυρηθοῦν, νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ ἕνα κόσμο καλύτερο, γιὰ μιὰ παναν-θρώπινη ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη. Αὐτὸ εἶναι τὸ χρέος τους ἀπέναντι στὸ λαό. "Ισως στὴν ἀρχὴ νὰ δημιουργήσουν ἔργα ρηχά, φωτογραφικά, νὰ δίνουν μονιμχα ὑλικὸ γιὰ μιὰ συνθετικὴ ἐργασία. Μπορεῖ πάλι ἕνας ἀληθινὸς δημιουργὸς νὰ ἐκφράσει τὴν ἐποχὴ αὐτὴ σ' ὅλη τὴς τὴν τραγικότητα σ' ἕνα ἔργο ποὺ νὰ περνάει μέσα του ἡ πνοὴ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, νὰ εἶναι γεμᾶτο ποίηση, οὐσία, βάθος, ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, ἕνα ἔργο πέρα ἀπὸ κάθε ἐποχή.

Πάντως, ὕστερα ἀπ' τὸν τρομερὸ αὐτὸ πόλεμο, ὁ κόσμος θ' ἀλλάξει κ' ἡ λογοτεχνία θὰ ἀνανεωθεῖ. Πολλοὶ πιστεύουν, ὅτι στὴ λογοτεχνία αὐτὴ δὲ θὰ κυριαρχεῖ τὸ ἀτομικό, μὰ τὸ ὁμαδικό. Κάθε μεγάλο ἔργο εἶναι ὁ γάμος—τοῦ κόσμου ποὺ ὑπάρχει μέσα μας μὲ τὸν κόσμο ποὺ ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ μᾶς κάτου ἀπ' τὴν παρουσία τοῦ πνεύματος. Εἶναι ἀλήθεια, πὼς ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ κυριαρχεῖται ἀπ' τὶς μεγάλες μάζες. Σ' ὅλους τοὺς λαοὺς ὑπάρχουν τὰ ἴδια προβλήματα, οἱ ἴδιοι ἀγῶνες, τὰ ἴδια αἰτήματα. "Αν ἕνας δημιουργὸς μιλήσει γιὰ τὸν ἑαυτό του ἴσως νὰ μὴν τὸν ἀκούσει κανεὶς αὐτὴ τὴν ὥρα. Ἡ ζωή μας ἦταν γιομάτη ἀγῶνες, ἡρωϊσμούς, ταπεινώσεις, πεῖνα, τρόμο, τουφεκισμούς. "Ολοι ζητᾶν τὴν ἀνιστόρησή της.

"Ομως ὁ ποιητής, ὁ πεζογράφος, ὁ δραματικός, δουλεύοντας πέρα ἀπὸ σχήματα καὶ ὀρθοδοξίες, σὰν ἄνθρωπος ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἐξπτὴ θελήσει νὰ ἀπεικονίσει τὴν ἐποχή του, εἴτε νὰ προχωρήσει πέρα ἀπ' αὐτή, εἴτε δώσει τὸ ἀτομικό, εἴτε τὸ ὁμαδικό, ἡ φωνή του γιὰ ν' ἀκουστεῖ χρειάζεται νὰ ἔχει ἀνθρώπινο περιεχόμενο, νὰ εἶναι ἀνθρώπινη, καθολική, νὰ μιλάει στὸν ἄνθρωπο, στοὺς ἀνθρώπους, στὸ λαό, νὰ διδάσκει. Κάθε μεγάλη τέχνη διδάσκει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα μας κι' ὁ λαὸς περιμένει πάντα ν' ἀκούσει ἀπ' τὸ στόμα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τὸ μεγάλο μάθημα.

Ἡ ἱστορική μας σελίδα

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Τοῦ Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

(Ἡ μικρὴ αὐτὴ μελέτη γιὰ τὸν Καποδίστρια ἔχει τὴν ἱστορία της. Ἐπρόκειτο νὰ δημοσιευτεῖ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1940 στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» ἀλλὰ ἡ λογοκρισία τοῦ Μεταξᾶ τὸ ἀπέρριψε ἀπειλώντας τὴ Διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τηλεφώνου μὲ ἐξορία. Διευθυντὴς ἦταν τότε ὁ Δημ Φωτιάδης. Σήμερα μὲ τὸν ἴδιο Διευθυντὴ καὶ χωρὶς τὴν ἴδια λογοκρισία, κρίνουμε πὼς ἐπιβάλλεται νὰ δημοσιευτεῖ σὰν ἀναφαίρετη κληρονομιὰ τοῦ ἴδιου κύκλου ποὺ συνεχίζει ἀπὸ τότε ὡς τὰ σήμερα τὴν ἐλεύθερη πνευματική του προσπάθεια).

Ὁ Καποδίστριας εἶνε φυσιογνωμία ἐξέχουσα στὴ νεοελληνικὴ ζωή. "Αλλοι τὸν θέλουν μεγάλο καὶ τρανὸ Κυβερνήτη ποὺ οἱ μικροχαρὲς καὶ τ' ἀλόγιστα πάθη τοῦ τόπου τούτου δὲν τὸν ἄφισαν νὰ συνεχίσει τὸ μεγαλεπήβολο ἔργο του, ἄλλοι ζητᾶνε ψεγάδια κι' ἀδυναμίες σ' ἕνα ἔργο ποὺ βασικὰ θέλουν νὰ ὡφέλησε τὴν Ἑλλάδα κι' ὄχι λίγοι τύλιξαν τὴ μνήμη του μὲ βρισιὲς κι' ἀναθέματα. Οἱ ἱστορικοί του καὶ οἱ κριτικοί του ἀρχίζουν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ζοῦσε ἀκόμη καὶ φτάνουν ὡς τὴ σημερινὴ ἐποχή.

Ὁ Καποδίστριας δὲν ἔγινε πολιτικὸς στὴν Ἑλλάδα. "Οταν ἦρθε, ἡ πολιτικὴ του καρριέρα ἦταν δημιουργημένη σὲ τόπους καὶ κλίματα ξένα καί, ἴσως, τελειωμένη. Τὸ ἄστρο του ἔγραψε τὴν τροχιά του στὰ σκοτεινότερα χρόνια τῆς Εὐρώπης τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅταν ὁ βραχνᾶς τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας πίεζε τὰ στήθεια τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν καὶ ἔσβυσε ἀμέσως μετὰ τὸ ξέσπασμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης ὅταν ὁ Τσάρος δὲ χρειαζότανε πιὰ τὶς ὑπηρεσίες τοῦ ταπεινοῦ του θεράποντα. Στὸ Τσαρικὸ περιβάλλον ἐδραίωσε τὴν πολιτική του πίστη κι' ἀπὸ τὸ ἀντιδραστικὸ πνεῦμα τῆς μοναρχικῆς Εὐρώπης ἄντλησε καὶ σχημάτισε τὸν ἰδεολογικό του κόσμο.

Εὐπατρίδης ἀπὸ καταγωγή, βλαστάρι τρυφερὸ τοῦ Κερκυρέϊκου ἀρχοντολογιοῦ, προορίστηκε ἀπὸ τὰ μικρά του χρόνια γιὰ τὶς ὑψηλὲς λειτουργίες τῆς πολιτείας. Προικισμένος μὲ τὴν ἔξοχην ἰδιοφυΐα του γρήγορα πῆρε πρωτεύουσα θέση στὴν πολιτικὴν ἱεραρχία τῆς πατρίδας του ἂν καὶ ἡ δράση του τὸν καιρὸν ἐκεῖνο δὲν ξεφεύγει ἀπὸ τὶς περιπέτειες τῆς τοπικῆς μικροπολιτικῆς τῶν νησιῶν καὶ τοῦ κάθε τόπου.

Ἡ παραμονή του στὴν Κέρκυρα ἤτανε λιγόχρονη. "Εφυγε γιατὶ ἄλλαξε τὸ πολιτικὸ καθεστὼς τῶν νησιῶν. Ἡ Γαλλοοωσσικὴ συνθήκη τοῦ Τιλσὶτ (1807) παραχωροῦσε τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου στὴ Γαλλία. Ὁ νεαρὸς κόντες ποὺ δεχόταν εὐχαρίστως τὴν Τσαρικὴ κατοχή, δὲ μπροῦσε νὰ ζήσει κάτω ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ εἶχανε στὸ παθητικό τους μιὰν Ἐπανάσταση κι' ἀναστάτωναν τὸν κόσμο μὲ τὶς διαβολικὲς «φιλελεύθερες» ἰδέες τους. Ἀπὸ καταγωγὴ κι' ἀπὸ πεποίθηση τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ταιριάξει τὴ ζωή του μὲ τοὺς ἀνατροπεῖς τῆς καθιερωμένης κοινωνικῆς ἱεραρχίας.

"Εφυγε τὸ 1809 γιὰ τὴ Ρωσσία.

⁂

Ἀπὸ γενικὴ ἄποψη, ἡ τραγικότερη πολιτικὴ ἐπιτυχία τοῦ Καποδίστρια, ὅσον καιοὸ πρόσφερε τὶς ὑπηρεσίες του στὸν Τσάρο, ἦτανε ἡ συμβολή του στὸ ἔργο τῆς Ἱερῆς Συμμαχίας. "Αν ὁ Μέτερνιχ εἶνε ὁ κύριος πρωταγωνιστής της, ὁ Καποδίστριας εἶνε ὁ δευτεραγωνιστὴς κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς λαμπρότερους συνεργάτες του. Ἀμέσως ὕστερα, ὁ Τσάρος ἐκφράζοντας τὴν ὑψηλή του εὐαρέσκεια τὸν διόρισε συνυπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας, πλάϊ στὸ Νέσελροντ.

"Οταν ἔχει λοίπὸν κανεὶς μπρὸς στὰ μάτια του μιὰ τέτοια σταδιοδρομία, δὲν πρέπει ν' ἀπορεῖ καθόλου γιὰ τὴ στάση ποὺ κράτησε ἀπέναντι στὸν Ἑλληνικὸν ἀγώνα ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πρωτάρχισε νὰ ἑτοιμάζεται. Τὶς ζυμώσεις ποὺ ἄνοιξε ἀπὸ τὸ 1816 ἡ Φιλικὴ τὶς ἀντίκρυσε σὰν Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἑνὸς ξένου πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς ἑλληνικοὺς πόθους. Κράτους. "Οταν πῆγε στὰ 1817 ὁ Γαλάτης μὲ ἐντολὴ τῆς Φιλικῆς νὰ τὸν ἀνταμώσει μὲ σκοπὸ νὰ τοῦ ἀναθέσει τὴν ἀρχηγεία τῆς Ἑταιρείας καὶ συνεπῶς, γενικώτερα, τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος, γιὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδας, ὄχι μονάχα τὸν ἀποπῆρε καὶ τὸν ἔβρισε, μὰ ἔδωσε καὶ σχετικὴ ἀναφορὰ στὸν Τσάρο κ' ἡ Ρούσσικη ἀστυνομία φυλάκισε τὸ Γαλάτη.

«Πρέπει νὰ εἶνε κανεὶς παράφρων, εἶπε στὸ Γαλάτη, διὰ νὰ τολμήσει νὰ μοὶ δμιλήσει περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ, ὅπου ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑπηρετῶ μέγαν καὶ κραταιὸν Μονάρχην, πρέπει νὰ εἶνε ὅπως εἶσθε σεῖς νέος μόλις ἐγκαταλείψας τοὺς βράχους τῆς Ἰθάκης καὶ παρασυρόμενος δὲν ἠξεύρω ὑπὸ ποίων τυφλῶν παθῶν». "Ολη του ἡ σκέψη κλεινόταν στὸν πόθο νὰ εἶνε πιστὸς θεράπων στὸν «κραταιὸν Μονάρχην» ποὺ ὑπηρετοῦσε καὶ μόνο ἔτσι μποροῦσε νὰ ἰδεῖ καθετὶ ποὺ ἀφοροῦσε τὴν Ἑλλάδα.

Σ' ὅλο τὸ διάστημα ὡς τὸ ξέσπασμα τῆς Ἐπανάστασης, οἱ λογισμοί του κ' οἱ προσπάθειές του ὅλες πρὸς ἕνα σκοπὸ τείνουν: νὰ συκοφαντήσουν, νὰ ἐμποδίσουν μὲ κάθε τρόπο τὸ ἔργο τῆς Φιλικῆς.

Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο, δὲν ἤθελε ποτὲ νὰ παραδεχτεῖ πὼς ἡ ἀναγέννηση τῆς Ἑλλάδας θὰ μποροῦσε νὰ ξεπηδήσει ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ, τόσο ταπεινοὺς κι' ἀσήμαντους. Μισοῦσε τοὺς Φιλικούς. Ἡ χαμηλὴ καταγωγή τους δὲν ἔδινε ἔδαφος γιὰ ἐκτίμηση στὰ μάτια τοῦ Κερκυραίου κόντε. Κ' ἔχουνε γι' αὐτοὺς ὅλη τὴ χολὴ του στὰ λόγια του πρὸς τὸν Ὑψηλάντη: «...Οἱ καταστρώνοντες τοιαῦτα σχέδια (οἱ Φιλικοὶ γιὰ τὴν Ἐπανάσταση) εἶνε οἱ περισσότερον ἔνοχοι καὶ αὐτοὶ ἀθοῦν τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὸν ὄλεθρον. Εἶνε ἐλεεινοὶ ἐμποροὐπάλληλοι καταστραφέντες λόγῳ τῆς κακῆς των διαγωγῆς καὶ ἀφαιροῦντες νῦν τὸ χρῆμα τῶν ἀφελῶν ψυχῶν ἐν ὀνόματι μιᾶς πατρίδος ἣν αὐτοὶ δὲν ἔχουν. Σᾶς ἐπαναλαμβάνω προφυλαχθῆτε ἀπὸ τοιούτους ἄνδρας».

Γι' αὐτόν, οἱ τίμιοι δουλευτάδες ποὺ σήκωσαν στοὺς ὤμους τους τὸ βαρύτατο ἔργο τοῦ ξεσκλαβωμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδας δὲν ἤσανε παρὰ «ἐλεεινοὶ ἐμποροὐπάλληλοι». Μὰ ἀναρωτέται κανεὶς σήμερα ἂν μέσα στὶς τόσες συκοφαντίες καὶ τὸ βριζολόγημα δὲν εἶπε κι' αὐτὸς ὁ χριστιανὸς μιὰν ἀλήθεια ποὺ οἱ νεοέλληνες ἱστορικοὶ δὲ μπόρεσαν νὰ καταλάβουν. Ἐλεεινοὶ δὲν ἤσανε βέβαια οἱ πρῶτοι Φιλικοί, μὰ ἦσαν ἐμποροὐπάλληλοι, παιδιὰ τοῦ λαοῦ, ὄχι ἔμποροι οὔτε κερδοσκόποι, διπλᾶ σκλαβωμένοι ὅπως ὅλος ὁ ἑλληνικὸς λαός: κοινωνικὰ καὶ ἐθνικά. Ὁ λαὸς ὁ ἴδιος ἀποτέλεσε τὴν κινητήρα δύναμη τῆς Ἐπανάστασης καὶ γιὰ τὸ λόγο ἀκριβῶς αὐτὸν συνάντησε τὴ φοβερὴ ἀντίδραση τῆς ὀλιγαρχίας. Ἀνάμεσά της πρῶτος καὶ καλύτερος ὁ Καποδίστριας.

"Οταν οἱ "Ελληνες μὲ τὴν πρωτοβουλία τῶν κοτζαμπάσηδων τὸν διάλεξαν (1827) γιὰ Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδας, ὁ Καποδίστριας εἶχε ἀπὸ καιρὸ περάσει στὴ σειρὰ τῶν ξεπεσμένων διπλωματῶν ποὺ τριγυρίζουν στὶς Εὐρωπαϊκὲς πόλεις ξεκοκκαλίζοντας τὴ σύνταξή τους. Ὁ Τσάρος τὸν εἶχε διώξει ἀπὸ τὸ 1822 μὲ ὅλες τὶς τυπικὲς φιλοφρονήσεις ἐκφράζοντάς του, κατὰ τὶς Μοναρχικὲς συνήθειες ὅλων τῶν ἐποχῶν, τὴν ὑψηλή του εὐαρέσκεια. Κ' ἐνῶ ποτὲ ὡς τότε δὲν εἶχε ἀντικρύσει μὲ συμπάθεια τὴν Ἑλληνικὴ κίνησ- κ' ἔκανε τὸ πᾶν γιὰ νὰ τὴ ματαιώσει, παρακινώντας ἀκόμη καὶ τὸν Τσάρο στὴν ἀποκήρυξή της, τώρα ποὺ ἡ Ἐπανάσταση εἶχε σημαντικὰ προχωρήσει χωρὶς νὰ λέει νὰ σβύσει κ' ἡ ἀναγκαστικὴ ἀργία τὸν ἐσκέβρωνε ὡς τὸ κόκκαλο μὲ τὸν ὁλοφάνερο κίνδυνο τοῦ τελικοῦ χαμοῦ τῆς πολιτικῆς του καρριέρας, ἔκανε στροφὴ σὰ γνήσιος διπλωμάτης, ἔχυσε ἀρκετὸ νερὸ στὸ κρασί του καὶ ὅλος καλωσύνη καὶ γλύκα τώρα καταδέχτηκε νὰ μειδιάσει ἐπιτέλους στοὺς ἄτυχους "Ελληνες. Τὸ μειδίαμα ἐσήμαινε παραδοχὴ τῆς ἐκλογῆς του.

"Ηρθε στὴν Ἑλλάδα τὸ Γενάρη τοῦ 1828, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα πολύμηνο κι' ἄκαρπο ταξίδι ζητιανιᾶς στὶς Εὐρωπαϊκὲς πρωτεύουσες. Ποιὰ Εὐρωπαϊκὴ Αὐλὴ ἔδινε ἐμπιστοσύνη στὸν παλιόν ὑπουργὸ τοῦ Τσάρου;

"Οπως καὶ νἄχει τὸ πρᾶγμα, ὁ Καποδίστριας κυβέρνησε τὴν Ἑλλάδα κοντὰ τέσσερα χρόνια. Σ' ὅλο τὸ διάστημα τοῦτο ποὺ δὲν εἶνε καὶ μικρό, πολιτεύτηκε μὲ τὶς ἕτοιμες συνταγὲς ποὺ κουβαλοῦσε μαζὶ στὶς πολιτικὲς του ἀποσ

Ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ — Λαϊκὲς ἀφηγήσεις

ΑΛΒΑΝΙΑ

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

«Ἀγαπητὲ Γιῶργο,

Γειά σου. Σήμερα ἔλαβα τὸ γράμμα σου καὶ ἐχάρην πάρα πολύ. Λοιπὸν αὐτὴ τὴν στιγμὴ ποὺ σοῦ γράφω ἔχουμε συλλάβει τὸν ταγματάρχη τῶν Βερσαλλιέρων. Τὸ Σύνταγμα αὐτὸ τὸ ἔχουμε διαλύσει· τὸ κάναμε σαλάτα. Εἶναι τὸ καλύτερο τοῦ Μουσσολίνι. Εἶναι μὲ τὰ φτερὰ στὸ κεφάλι. Εἶναι τὸ δεύτερο Σύνταγμα ποὺ διαλύουμε, χώργια Πυροβολαρχίες. Τὰ λάφυρα ἀνέρχονται εἰς δισεκατομμύρια. Στὸ ἄλλο θὰ σοῦ γράψω πολλά.

Σὲ χαιρετῶ Γιῶργος

Τὴν ὑπόσχεσή μου θὰ τὴν τελειώσω. Γιῶργο ἐτραυματίστηκα στὸ πόδι τὴν ὥρα ποὺ βάραγα τὴ σάλπιγγα μέσα σὲ ἕνα χωριὸ ποὺ μπήκαμε. Ἀλλὰ ἐλαφρῶς μὴν ἀνησυχεῖτε».

ΑΦΗΓΗΣΗ ΦΑΝΤΑΡΟΥ ΑΠΟ ΚΡΗΤΙΚΟΥΣ ΓΟΝΕΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ

«Στὶς 11 τοῦ Δεκέμβρη ξεκίνησε τὸ 11 ἀπόσπασμα ἐπιμελητείας ἀπὸ τὴν Πωγωνιανὴ γιὰ τὸ Ἀργυρόκαστρο. Ἔπεφτε δὲ χιόνι πολύ. Καὶ στὶς 11 ἡ ὥρα τὰ μεσάνυχτα τὴ νύχτα δὲν ἠξέραμε τὸ δρόμο. Καὶ πήραμε δυὸ Ἀλβανοὺς ὁδηγούς. Καὶ μᾶς πῆγαν ἀπὸ ἕνα δρόμο ποὺ δὲν ἦταν καλὸς καὶ μᾶς ἔρριξαν σὲ μιὰ μεγάλη λίμνη περὶ τὰ τέσσερα χιλιόμετρα· τόσο μεγάλη ἦτανε. Καὶ μᾶς εἶπαν ὅτι ἀπὸ δῶ πρέπει νὰ περάσουμε. Μπήκαμε λοιπὸν στὴ λίμνη, καὶ τὰ μουλάρια ὅπως καὶ μεῖς μαζί τους. Καὶ ἔπεφταν κάτω, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τὰ σηκώσει κανείς, γιατὶ ὅλοι εἴχαμε τὴν ἴδια συμφορά. Φωνάζοντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλον νὰ βοηθήσει. Ἀλλὰ δὲν μπορούσαμε. Καὶ βρεθήκαμε σ' αὐτὴ τὴ λίμνη δυόμισυ ὧρες γιὰ νὰ βγοῦμε ἔξω. Καὶ κατόπι τῆς ἀγωνίας αὐτῆς βρεθήκαμε σὲ δρόμο χωρὶς λάσπες καὶ νερά.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ χῶμα βούλαχε. Μετὰ ἀπὸ μιὰ ὥρα περάσαμε τὰ σύνορα καὶ βαδίσαμε ὅλη τὴ νύχτα περίπου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε, καὶ στὶς 3 ἡ ὥρα μὲ' στὰ μεσάνυχτα καθίσαμε σ' ἕνα χωριό. Ἀνάψαμε φωτιὲς γιὰ νὰ στεγνώσουμε. Ἀλλὰ σὲ μιάμισυ ὥρα ἦρθε νέα διαταγή, νὰ συνεχίσουμε τὴν πορεία μας. Κι' αὐτὸ ἔγινε. Συνεχίσαμε τὴν πορεία μας. Ἐξακολουθώντας νὰ ἔχουμε τοὺς ἴδιους ὁδηγούς. Μόλις φθάσαμε στὸ Ἀργυρόκαστρο κοντά, βρεθήκαμε σ'ἕνα σημεῖο ποὺ δὲν εἶχε διέξοδο. Καὶ καθίσαμε μιὰ ὥρα ἐκεῖ μέσα, μέσα στὸ κρῦο καὶ τὴ βροχή, χωρὶς νὰ μποροῦμε νὰ βγοῦμε στὸ δημόσιο δρόμο τοῦ Ἀργυροκάστρου. Ὁ λόχος ἔστειλε ἕναν ἱππέα στὸ χωριὸ τοῦ Ἀργυροκάστρου. Καὶ μᾶς ἔφερε ἕναν ἄλλον ὁδηγό, καὶ μᾶς εἶπε ὅτι μόνο ἀπὸ μιὰ σπασμένη γέφυρα, ποὺ εἶχαν ἀνατινάξει οἱ Ἰταλοὶ μπορεῖτε νὰ περάστε. Καὶ αὐτὸ κάναμε.

Δέθηκαν τρεῖς ἄντρες μὲ σκοινιὰ ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ μπῆκαν στὸ ποτάμι μέσα. Κι' ἀπὸ κεῖ βοήθησαν αὐτοὶ καὶ ὅλος ὁ λόχος δίνει κουράγιο στὰ ζῶα μὲ τὸ «Ἐϊ - Ἐϊ. Ἄειντε - Ἄειντε». Ἔτσι συγκεκριμένα, κ' ἔτσι περάσαμε. Καὶ πήγαμε στὸ Ἀργυρόκαστρο, καὶ καταβληστήκαμε στοὺς παλιοὺς στρατῶνες τῶν Ἰταλῶν».

ΑΦΗΓΗΣΗ ΦΑΝΤΑΡΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ

«Εἴχαμε ἀνεβεῖ σ' ἕνα ὕψωμα τρεῖς μέρες πρίν, πολὺ ἀπότομο καὶ δύσκολο, τόσο ψηλό, ποὺ γιὰ ν' ἀνεβαίνουν οἱ σαράντα τέσσερις κουραμάνες τῆς διμοιρίας μας, ἐχρειάζονταν σαράντα ἄντρες. Γιατὶ μὲ δυὸ κουραμάνες ἦταν ἀδύνατο ν' ἀνεβεῖς. Ἕνα βῆμα μπρὸς καὶ τρία πίσω ἀπὸ κλαρὶ σὲ κλαρί.

Τὸ ἠθικό μας γιὰ τὸν πόλεμο, ἦταν ἀκμαῖο παρ' ὅλη τὴν ἐξαθλίωση τῆς πείνας, τοῦ κρύου καὶ τῆς βροχῆς, ἂν ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ὅτι ἦταν ἡ πέμπτη μέρα ποὺ συντηρίομαστε μὲ ξερὸ καλαμπόκι, ποὺ βρίσκαμε μέσα σὲ στάβλους καὶ μαντριά.

Πήραμε τὰ χαράματα τῆς τρίτης μέρας τὴ διαταγὴ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς μας ἕναν ἐπίλοχία. Καὶ σὲ διάταξη μάχης, προχωροῦμε σιγὰ καὶ ἐπιφυλαχτικά. Ἦταν ἐννιάμισυ κι' ἀκόμα δὲν εἰχαμε ἔρθει σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν ἐχθρό. Βρίσκουμαι στὸ δεξιὸ τῆς διμοιρίας μου μὲ τὴν ὁμάδα μου, ἔχοντας ὡς πιὸ δυνατὸ ὅπλο ἕνα ὁπλοπολυβόλο ποὺ διάθετε ἡ ὁμάδα.

Κατὰ τὶς δέκα χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφτοῦμε, ἀκριβῶς γιατὶ φάσκαμε καὶ ἀντιφάσκαμε μέσα στὴν ὁμάδα μας, βρισκόμαστε περὶ τὰ ἑκατὸν πενήντα μέτρα μπροστὰ σὲ γερὰ ὀχυρώματα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ δεγόμαστε τοὺς πρώτους πυροβολισμούς. Ἀνοιχτήκαμε ἀμέσως καὶ μὲ τὸ θρυλικὸ «ἀέρα» πέσαμ' ἀπάνω τους.

Τὰ πυρὰ πυκνώσαν, ποὺ μᾶς ἐσίνναν, κ' ἔβειγναν τὰ πράματα πῶς μᾶς βάζουν μὲ πολλὰ ὅπλα βαρειὰ τοῦ πεζικοῦ ἐνισχυμένα μὲ ὅλμους. Δὲ σταθήκαμε, ρίξαμε μερικὲς σφαῖρες. Ἡ ἀπόσταση ἐμίκρανε πολύ. Οἱ ἀπώλειες ἀκόμα ἦτανε ἐλάνιστες. Ἡ ἀπόσταση μίκρανε ἀκόμα. Ὁ ἐνθρὸς ἔμενε στὴ θέση του. Ὅταν στὰ ἑβδομήντα μέτρα βάζοντας ἐφ' ὅπλου λόγγη καὶ φωνάζοντας ὅλοι μαζὶ «ἀπάνω» τους παιδιὰ» κι' «ἀέρα» χυθήκαμε μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μας, τὸ μόνο ὅπλο ποὺ διαθέταμε τὴ στιγμὴ ἐκείνη. Αὐτὴ ἦταν κ' ἡ πιὸ δύσκολη στιγμή, γιατὶ ὁ ἐχθρὸς εἶνε περιχαρακώσει μὲ συρματοπλέγματα τὸ ὀνυρὸ καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε πέφτουμε ἀπάνω. Ἀπ' ὅλων τὰ στόματα ἀκούστηκαν «ψαλίδες, ψαλίδες γιὰ νὰ κόψουμε τὰ σύρματα». Κανεὶς ὅμως δὲν εἶχε αὐτὸ τὸ πράμα. Δὲν μᾶς εἶχαν ἐφοδιάσει. Τότε ἄρχισε ἀγώνας πῶς νὰ καταστραφοῦν τὰ συρματοπλέγματα γιὰ νὰ προχωρήσουμε ἐμπρός. Τὸ πίσω στρατιωτικὰ δὲν ἔστεκε. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε κάνει φραγμοὺς πυρός.

Τὸ πῶς ἀκριβῶς ἔγινε δὲν θυμᾶμαι. Ξέρω μόνο τοῦτο δῶ, ὅτι καὶ τὰ δόντια ἀκόμα χρησιμοποιήθηκαν. Ὑπάρχουν πολλὰ σπασμένα ἀκόμα. Ἔσπασε ἡ περιχαράκωση ἀπ' τὰ συρματοπλέγματα, καὶ περὶ τοὺς εἴκοσι τρεῖς ποὺ ἀπομείναμε γεροὶ πέσαμε πάνω τους. Μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε: «Δεκανέα φάε τὸν πολυβολητὴ γιατὶ μᾶς ἔφαγε». Δὲν ἤθελα τίποτ' ἄλλο. Χύμηξα ἀπάνω του.Πρὶν προφτάσω ὅμως νὰ κάνω ἐκεῖνο ποὺθελα, μιὰ χειροβομβίδα ἐνὸς ἄλλου, ποὺ ἦταν πίσω ἀπόνα θάμνο καὶ δὲν τὸν εἶχα δεῖ, μὲ πέταξε καὶ μένα κάτω ἀναίσθητο.

Ὅταν συνῆλθα σὲ λίγα λεπτά, τὸ ὕψωμα ἦταν δικό μας. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τραπεῖ εἰς φυγή. Αἰχμάλωτοι ἀρκετοὶ εἶχαν συλληφθεῖ. Ἀπ' τοὺς σαράντα τέσσαρες ποὺ εἶχαν ἐπιτεθεῖ ἐννέα ἦσαν γεροί, οἱ ἄλλοι νεκροὶ καὶ τραυματίες. Τοὺς αἰχμάλωτους τοὺς φύλαγαν οἱ τσαυματίες. Καὶ οἱ γεροί, κρατοῦσαν μὲ τὰ πυρά, ποὺ διάθετε τὸ ὕψωμα, ὥσπου νἄρθει ἐνίσχυση.

Μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε: «Ὁποιοι ἀπ' τοὺς τραυματίες μποροῦν, νὰ γυρίσουν πεζοὶ ποὸς τὰ πίσω». Τότε αὐτοὶ ποὺ ἦταν σὲ θέση σηκώθηκαν καὶ ξεκίνησαν. Πρῶτοι οἱ πιὸ ἀλαφρά, κ' ὕστερα οἱ πιὸ βαρειά. Εἶχα μείνει τελευταῖος, γιατὶ κάθισα νὰ χαιρετήσω ἕνα φίλο μου Γεολιμάκη. Εἶνε φύγει τιμημένος γιὰ τὸν ἄλλο κόσμο, κάπου ἐκεῖ δίπλα μου. Ἤμουν εὐτυχής. Ἐνῶ δὲν εἶχα ἀφήσει παρὰ μόνο ἕνα χέρι.

Αὐτὴ ἦταν ἡ μάχη τῆς Πέστανης».

λήθεια. Πῶς θὰ ἐξηγηθεῖ ἡ φανερὴ συμμαχία τοῦ τσαρικοῦ στόλου μὲ τὸν Κυβερνητικὸ στὶς τραγικὲς συγκρούσεις τοῦ Πόρου ὅταν ὁ Μιαούλης μπλοκαρισμένος ἔκαψε τὸν ἑλληνικὸ στόλο; Καὶ πῶς θὰ ἐξηγηθεῖ ἀκόμη ὅτι ὁ Ρούσσικος στόλος ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνη τῆς καταστολῆς στάσεων στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἑλλάδας, ὅπως ἔκανε ὁ Ρῶσσος ναύαρχος Ρίκορδ μὲ τὸ στόλο του ὅταν πῆγε στὴ Μάνη νὰ καταστείλει ἐκεῖ τὴ στάση τῶν Μανιατῶν ποὺ ἔκαψαν τὰ καράβια τους γιὰ νὰ μὴν τὰ σκλαβώσει ὁ ξένος στόλαρχος; Κι' ἂν προσπαθοῦσε νὰ φαίνεται ἀνεξάρτητος αὐτὸ τὄκανε γιατὶ δὲ μποροῦσε, ἀπὸ τὸ φόβο τῶν ἄλλων Δυνάμεων, νὰ κηρυχτεῖ ἀνοιχτὰ ὑπὲρ τοῦ Τσάρου στὴν ἐξωτερική του πολιτική. Ἡ συνεπὴς ἀνεξάρτητη ἐθνικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι σ' ὅλους τοὺς ξένους ἦταν ἄγνωστη γιὰ τὸν Καποδίστρια ὅπως καὶ σ' ὅλους τοὺς κατοπινοὺς Κυβερνῆτες τῆς Ἑλλάδας ὧς τὰ σήμερα.

Αὐτὰ ὅλα καθόρισαν τὴν ἀποτυχία του σὰν Κυβερνήτη. Χωρὶς νὰ καθορίζουν βέβαια καὶ τὸν προσωπικό του χαμό, ὅλα τὰ σημάδια ἔδειχναν πῶς ἡ συνέχεια τῆς πολιτικῆς του ἤτανε προβληματικὴ κι' ἀργὰ ἢ γρήγορα τὸ διώξιμό του ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γινόταν μοιραῖο. Τὸ πρόλαβαν οἱ σφαῖρες τῶν Μαυρομιχαλέων ποὺ ἔκλεισαν ἀπότομα καὶ τραγικὰ τὴν αὐλαία τῆς ζωῆς του.

Ὁ Καποδίστριας πῆρε στὰ χέρια του μιὰν Ἑλλάδα μὲ ὁλοζώντανο τὸ λαϊκὸ δημοκρατικό της παλμὸ καὶ τὴν ξεστράτισε πρὸς τοὺς σκοτεινοὺς κύκλους τῆς ὀλιγαρχίας ποὺ ἄνοιξαν τὸ δρόμο τῆς Μοναρχίας καὶ τῆς νεοελληνικῆς κακομοιριᾶς.

Ὁ Καποδίστριας εἶδε τὴν Ἑλλάδα μὲ γυαλιὰ ξένα. Ἔζησε μέσα της τὰ λίγα χρόνια του, μὰ δὲν ἔνιωσε τὸ κλίμα της, δὲν κατάλαβε τὰ προβλήματά της καὶ τὶς ζωντανὲς λαχτάρες της. Πιστεύω ἀκόμη πῶς δὲν ἦταν ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴν ἀνατροφὴ καὶ τὴ δική του καταγωγή, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὰ νιώσει. Τὸ σύστημά του κ' ἡ πολιτική του ἦταν ἀνεδαφικὰ γιὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς τόπους.

Κι' ὅσο τόνομά του θάμπωσε σὰ φωτεινὸ μετέωρο τὴ νέα ἑλληνικὴ ἱστορία, τὸ ἔργο του κ' ἡ πολιτική του παραμένουν ὅπως ἦσαν: ξένα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ γῆ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 3)

λεῖ φρίκη.

—Θεωρεῖτε ὑπεύθυνο ὅλο τὸ γερμανικὸ λαὸ γιὰ τὰ αἴσχη τῆς κατοχῆς ἢ μόνο τοὺς ἀρχηγούς του;

—Ὁ πόλεμος ἐναντίο τοῦ φασισμοῦ δὲν τέλειωσε. Χιλιάδες σκοτώνονται ἀκόμη στὰ φασιστικὰ μέτωπα. Ἡ σωστὴ τοποθέτηση τοῦ ζητήματος δὲ συμφέρει ἀκόμη. Στὸν πόλεμο δὲν ἐπιτοέπεται, μ' ὁποιονδήποτε τρόπο, νὰ ἀμβλύνομε τὴ μαχητικότητα τῶν μαζῶν. Π ι σ τ ε ύ ω σ τ ὴ ν ΑΓΩΓΗ.

—Ποιὲς εἶταν, κατὰ τὴ γνώμη σας οἱ διαθέσεις τῶν Γερμανῶν γιὰ τοὺς πνευματικούς μας ἀνθρώπους;

—Νὰ τοὺς μεταβάλουν σὲ φορεῖς πανικοῦ καὶ ἠττοπάθειας, γιὰ νὰ μπολιάσουνε μὲ τὴν τέχνη τους τὶς λαϊκὲς μάζες. καὶ νὰ σπάσουνε τὸ φρούριο τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης.

—Ποιὰ πιστεύετε πῶς θὰ εἶταν ἡ θέση τοῦ πνεύματος στὸν τόπο μας ἂν κρατοῦσε ἡ κατοχὴ ἀκόμη μερικὰ χρόνια;

—Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἂν συνεχιζόταν ἡ Ἐθνικὴ Ἀντίσταση ἢ ἂν κατάφερναν νὰ τὴ σπάσουν. Οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι—ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα - δυὸ μόρτες τῆς διανόησης—ἀκλούθηξαν τὴν ἠρωϊκὴ πορεία τοῦ Ἔθνους. Κι' αἰῶνες νὰ κρατοῦσε ἡ σκλαβιά, πιστεύω πῶς αἰῶνες θὰ κρατοῦσε κι' ἡ ἀντίσταση σ' ὅλους τοὺς τομεῖς.

—Ποιὸς νομίζετε ὅτι θὰ εἶναι στὸ ἄμεσο πνευματικό μας μέλλον ὁ ἀντίκτυπος τῆς τετράχρονης κατοχῆς;

—Ἡ ΝΙΚΗ κ' οἱ ἀγῶνες ποὺ χοειάστηκε, μᾶς βάλανε πολὺ μυαλό. Μᾶς ἀναγκάσανε νὰ νοιώσουμε τὶς εὐθύνες καὶ τὰ χοέη μας. Ὁ πνευματικὸς τομέας εἶναι κι' αὐτὸς ἕνας τομέας τοῦ συνολικοῦ μετόπου, γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση. Κ' ἡ ἀνοικοδόμηση δὲν ἀφήνει καμμιὰ δύναμη ἀπ' ἔξω, ὅπως κι' ὁ ἀνώνας τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης. Πιστεύω σὲ μιὰ νεανικὴν ἐξόρμηση ποὺ θὰ κατοπλήξει περισσότερο κι' ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες τῆς σκλαβιᾶς.

Μ. Α. Μ.

Τὸ ἑλληνικὸ ἀφήγημα

ΤΟΥΡΚΟΛΙΜΑΝΟ

Τοῦ Ἠλία ΒΕΝΕΖΗ

2.

Ναί, μιὰ βάρκα Πασαλιμανιώτικη τὸν εἶχε ψαρέψει. Τοῦ πῆραν τὰ φτερὰ γιὰ δόλωμα στὴ συρτή τους. Λέγαν, ὕστερα, νὰ τὸν ἀμολήσουν στὴ στεριά, στὸ Πασαλιμάνι. Ἐκεῖ θὰ τὸν πιλάτευαν καὶ θὰ τὸν σκότωναν τὰ μπερμπαντόπαιδα. Τοὺς λέει ὁ ψαρὰς μὲ τὸ κομμένο χέρι: «Ἀφῆστε τον σ' ἐμένα». «Τὸν θέλεις ἐσύ; "Α, βέβαια, τὸν θέλεις γιὰ νὰ'χεις τὰ φτερά του σὰ θὰ ξαναμεγαλώσουν. Θὰ μᾶς τὸν πληρώσεις». «Δὲ θέλω τὰ φτερά του, εἶπε ὁ μπάρμπα - Σταῦρος. Δὲν ψαρεύω μὲ συρτή». «Τότες θὰ τὰ πουλήσεις σ' αὐτουνοὺς ποὺ ψαρεύουν». «Δὲν πουλῶ ἐγὼ φτερά! Ὄρκο παίρνω στὸ χέρι ποὺ μ' ἄφισε γερὸ ἡ κακιὰ ὥρα». «Τότε τί θὰ τὸν κάνεις;». «Εἶχα μιὰ φορὰ ἕναν ἄλλο γλάρο. Τὸν λέγανε Τζανῆ». Γέλασαν οἱ ψαράδες τοῦ Πασαλιμανιοῦ. «Λοιπὸν γλάρους ψωμοτάϊζες ἐσύ, μπάρμπα;». «Μοῦ τὸν σκοτώσαν καὶ τὸν φάγαν στὸν καιρὸ τῆς πείνας, εἶπε ὁ μπάρμπας - Σταῦρος. Ἀφῆστε νὰ πάρω τώρα τοῦτον. Μὴν τὸν τυραννᾶτε». «Ὄχι, ὄχι, εἶπαν οἱ ψαράδες ποὺ θέλαν κάτι νὰ κερδίσουν κι' ἀπὸ τοῦτη τὴν ἀναπάντεχη δουλειά. Θὰ μᾶς δώσεις μιὰ ὀκὰ ψάρι γιὰ νὰ σοῦ τὸν δώσουμε». «Μὰ δλο κι' ὅλο μιὰ ὀκὰ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔπιασα σήμερα!». «Θὰ μᾶς τὸ δώσεις. Ἀλλιῶς δὲ γίνεται».

Τοὺς ἔδωσε τὴν ὀκὰ τὸ ψάρι καὶ πῆρε τὸ γλάρο μὲ τὰ μαδημένα φτερά.

Ὁ γλάρος τριγυρίζει τώρα ἀνάμεσα στὰ πόδια τῶν παιδιῶν, ὁλοένα κάνει ν' ἀνοίξει τὶς φτεροῦγες του γιὰ νὰ πετάξει, πάλι τὶς διπλώνει ἀδύναμες. Πηδᾶ μονάχα, ἀλαφριά.

Ὁ καπτα - Βασίλης ὅλο γκρίνια λέει:

— Σὰ δὲν ἔχεις ἔγνιες στὸν κόσμο τοῦτον τί νὰ κάνεις; Μαζεύεις γλάρους!

—Ἔ, τί νὰ γίνει! λέει καλοκάγαθα ὁ μπάρμπα - Σταῦρος.Πρέπει κάτι νὰ γίνει καὶ μὲ τοὺς γλάρους ποὺ τοὺς κόβουν τὰ φτεροῦγια...

—Καὶ γιατὶ μωρὲ νὰ γίνει; Σὲ τί φελᾶ;

—Ἔ! λέει ὁ μπάρμπα - Σταῦρος. Ἔτσι... Ἐγὼ τό'χω σὲ καλὸ νὰ ταγίζω ἕνα γλάρο...

— Καλὰ σοῦ λέει, συμφώνησε κ' ἡ γυναίκα. Θυμήσου τί ἔγινε σὰν ἔσφαξες τὸν ἄλλο γλάρο τοῦ μπάρμπα - Σταύρου.Ὡς κι' ὁ "Αγιός μας...

Κόμπιασε κι' ἀνατρίχιασε. Σταυροκοπήθηκε.

—"Αη-Νικόλα μου.. μουρμουρίζει. Πῶς τό'καμες τότες καὶ μᾶς ἔφυγες; Κι' ἀπὸ τότες κάθε μέρα πᾶμε σὲ χειρότερα...

—Ἔλα! Ἔλα τώρα! τὴν ἀντίσκοψε ὁ ἄντρας τῆς. Ποντίκι τὸν ἔφαγε τὸν "Αγιο! Αὐτὸ ἦταν φανερό!

— Κάμε τὸ σταυρό σου, ἄνθρωπε! φωνάζει ἡ γυναίκα ἀγανακτισμένα. "Αγιε μου, συχώρεσέ τον, δὲν ξέρει πιὰ τί κάνει ἀπὸ τότες ποὺ τραθήχτηκε ἀπ' τὴ θάλασσα... Κι' ἂν ἔφυγες ἀπ' τὸ φτωχικό μας, ὅμως στέλνε μας τὴ χάρη σου...

Ὁ "Αη-Νικόλας ποὺ «ἔφυγε» ἦταν τὸ πιὸ ψαράδικο, τὸ πιὸ θαλασσινὸ εἰκόνισμα ποὺ ἔτυχε ποτὲς σὲ ναυτικό. Εἶχε κατεβεῖ κάποτες στὸ Τουρκολίμανο κι' ἔμεινε κάμποσες βδομάδες ἕνας ψηλὸς νέος ἄντρας μὲ βαθιὰ μαῦρα μάτια, μὲ δασὰ φρύδια, μ' ἕνα παράξενο πρόσωπο καμωμένο μὲ κοφτὲς γραμμὲς ἀπὸ θέληση καὶ πάθος. Σὰν ἔπιανε νὰ βασιλεύει, τὰ μάτια του ἀπὸ μαῦρα γίνουνταν πράσινα. Τριγύριζε στὸ μουράγιο ποὺ ἦταν ἀραγμένες οἱ ψαρόβαρκες, ἢ μάζευε βότσαλα, ἢ σχεδίαζε σ' ἕνα βιβλίο ποὺ εἶχε ἄσπρες κόλλες: σχεδίαζε καράβια, γοργόνες, λιμάνια, πρόστυχες γυναῖκες, νέγρους θερμαστὲς καὶ ξερονήσια τοῦ Αἰγαίου. Ἀνακάτευε τὶς πιὸ ἀνόμοιες φιγοῦρες πάνω στὴν ἴδια κόλλα, σὰ νὰ γύρευε νὰ πιάσει μιὰν ἄλλη ἁρμονία,κάποια ἄλλου εἴδους σχέση στὴ σύνθεση τῶν μορφῶν, μιὰν ἀλήθεια νέα. Εἶχε νοικιάσει ἕνα καλύβι, ἐκεῖ πλάι, ἦταν πολὺ ἥσυχος καὶ μοναχικός. Ἀγαποῦσε τὰ παιδιὰ τοῦ καπτα-Βασίλη, ἔπαιζε μαζί τους, καὶ μιὰ μέρα ποὺ εἶχε ἀνεβεῖ στὴν Ἀθήνα τοὺς ἔφερε ἕνα κουτὶ καραμέλλες. Ἡ μάνα τους τότε γιὰ νὰ τὸν φχαριστήσει τοῦ ἔστειλε μιὰ γλάστρα μὲ γεράνια κόκκινα καὶ τὸ καβούκι ἀπὸ μιὰ μεγάλη καβουρομάνα ποὺ τῆς εἶχε φέρει κάποτε ὁ μπάρμπα-Σταῦρος. Ἦταν ἕνα καβούκι ἀσπρισμένο ἀπ' τὸν καιρό, γυαλιστερό. Ὁ ξένος ἄντρας πῆρε φέτα ψωμί, τὸ ἔλυωσε, τὸ ἔκαμε ζύμη, καὶ τὸ ἔστρωσε στὴ λεία ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς καβουρομάνας. Ἐκεῖ ἀπάνω ἔπειτα ζουνράφισε μὲ δυνατὰ χρώματα ἕναν "Αη-Νικόλα. Καὶ τὸν ἔστειλε στὸ σπίτι τοῦ καπτα-Βασίλη. Ἡ γυναίκα τὸ πῆρε μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ τὸ κρέμασε ψηλά, στὴν κόνη τῆς γωνιᾶς, τὸ παράξενο εἰκόνισμα. Ἦταν τὸν καιρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου, στὰ 1941 ποὺ τὰ σιδερένια πουλιὰ ἔρχουνταν τὶς νύχτες ἀπ' τὸ ἐχτρικὸ βασίλειο καὶ ξεονοῖσαν φωτιὰ καὶ θάνατο στὶς ἀκρογιαλιὲς τῆς Ἑλλάδας. Πολλοὶ πάθανε. ὅμως τὸ σπιτικὸ τοῦ καπτα-Βασίλη ἡ συφορὰ τὸ ἄφησε ἀνέγγιχτο, μ' ὅλον ποὺ πέρασε πολλὲς φορὲς πλάϊ του. Ἡ γυναίκα ἦταν σίγουρη: Σήκωνε τὰ μάτια της στὸν "Αγιο τῆς καβουρομάνας:

«"Αη-Νικόλα μου, μεγάλο τ' ὄνομά σου. Σ' εὐχαριστῶ».

Μὰ τότες, τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου, ἤρθε ὁ λιμός. Τὰ ξένα βασιλικὰ καράβια τριγύριζαν στὰ πέλαγα ποὺ βρέχουν τὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν ἄφηναν κανένα πλεούμενο νὰ φτάξει στὰ λιμάνια της. Τὰ φουσάτα τοῦ ὀχτροῦ εἶχαν πλημμυρίσει τὴ γῆ μας καὶ παίρνανε στανικὰ τὰ λίγα γεννήματά της—τὸν καρπὸ καὶ τὰ ζωντανὰ ποὺ ἔτρεφε. Πεῖνα φοβερὴ ἔπεσε στοὺς "Ελληνες. Οἱ ἄνθρωποι γυρίζαν στοὺς δρόμους, γυμνοὶ καὶ σκελετωμένοι, τρώγοντας σκουπίδια, ψοφήμια καὶ ἄγρια χορτάρια. Στὸ Τουρκολίμανο, ὅπου τὸ ψάρεμα ἦταν αὐστηρὰ ἀπαγορεμένο, οἱ ψαράδες ἀφοῦ φάγανε γάτες καὶ σκυλιὰ μὴ ἔχοντας τίποτα ἄλλο σήκωναν ἄνοια τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ καὶ βλέπαν τοὺς γλάρους. Λέγανε: «"Ας μποροῦσα νὰ σὲ σκοτώσω ἐσένα! "Ας μποροῦσα νὰ σὲ ψαρέψω!» Καὶ γλείφανε τὰ πανιασμένα χείλια τους, νὰ μὴν εἶναι πικρά.

Τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ζοῦσε στὸ καλύβι τοῦ καπτα-Βασίλη καὶ τοῦ μπάρμπα-Σταύρου, ὁ γλάρος μὲ τὰ κομμένα φτερὰ ποὺ τὸν λέγανε «Τζανῆ». Ὁ μπάρμπα-Σταῦρος ποὺ πέθαινε κι' αὐτὸς στὴν πείνα, ἔδεσε τὸ πουλί του μ' ἕνα σπάγγο στὴν αὐλὴ τοῦ καλυβιοῦ καὶ καθόταν, ξαπλωμένος, ὧρες πλάϊ του. Τὶς νύχτες τὄπαιρνε μὲς στὸ καλύβι, κοντά του, γιατὶ φοβόταν μὴν τὸ κλέψουν.

Μιὰ νύχτα ξύπνησε τρομαγμένος. Ἀπόξω πετροβολοῦσαν τὴν πόρτα καὶ μιὰ ἄγρια φωνὴ οὔρλιαζε:

«Δῶσε μου νὰ φάω! Δῶσε μου νὰ φάω τὸ γλάρο...».

Ξύπνησε κι' ὁ καπτα-Βασίλης κ' ἡ γυναίκα του. Στόλωσαν τ' αὐτιά τους κι' ἄκουσαν:

«Δῶστε μου νὰ φάω!...» βογκοῦσε ἡ φωνὴ τῆς πείνας.

«Εἶναι ἡ κυρα-Σταματούλα, ἡ καημένη ἡ κυρα-Σταματούλα», εἶπε ἡ γυναίκα τοῦ καπετάνιου.

Ἡ κυρα-Σταματούλα, ἡ ἔρημη. Λίγες μέρες πρὶν ὁ ἄντρας της τῆς εἶχε πεῖ:

«Δὲν μπορῶ πιὰ νὰ τὰ βλέπω», κ' ἔδειξε τὰ σκελετωμένα παιδιά τοῦ ποὺ κείτουνταν στὸ στρῶμα ἀνίκανα νὰ σαλέψουν.

«Ποῦ θὰ πᾶς;» εἶπε αὐτή.

«Θὰ γυρίσω, θὰ γυρίσω...», τῆς ἀποκρίθηκε καὶ βγῆκε σέρνοντας τὸ κουφάρι του.

Τὴ νύχτα δὲ νύρισε στὸ καλύβι τους.Ἡ κυρὰ-Σταματούλα σκέφτηκε πῶς κάπου θὰ τριγυρίζει, στὸ βουνὸ τοῦ Προφήτη-Ἠλία, γυρεύοντας νὰ τοὺς φέρει ρίζες. Ὅμως ὄχι, δὲν τριγύριζε στὸ βουνό, δὲν εἶχε κουράγιο. Πῆγε στὸ λιμάνι, μπῆκε μὲς στὴν ἀραγμένη ψαρόβαρκά του, τὴ λέγαν «Σαλαμίνα». Φυσοῦσε μπουνέντες. Τὰ χρώματα εἶναι κίτρινα στὰ βουνά, στὴ γῆ, στὰ κύματα, εἶναι κίτρινα σὰ φυσᾶ μπουνέντες στὸ Σαρωνικό. Σκαμπανέβαζε ἡ «Σαλαμίνα» πάνου στὰ κύματα, φύγαν τὰ χρώματα τοῦ μπουνέντε, ἤρθε ἡ νύχτα, ἡ «Σαλαμίνα» ἔπαιζε, κοίμιζε τὸ ἄθλιο φορτίο της. Τὸ πρωὶ τὸν βρῆκαν ξερὸ μὲς στὴ βάρκα του καὶ τὴς τὸν πῆναν τὸν ἄντρα τῆς κυρα-Σταματούλας.

Τὸ ἴδιο βράδυ ἡ πεῖνα πῆρε καὶ τὸ ἕνα ἀπ' τὰ δυὸ μωρά της. Τότες, σὰν τοὺς ἔθαψε καὶ τοὺς δυὸ—τὸν ἄντρα καὶ τὸ παιδὶ στὸν ἴδιο λάκκο μὲ τὰ χέρια της—ἔσκισε μὲ τὰ νύχια τὰ μάγουλά της, ξεγυμνώθηκε κι' ἄρ

Ἡ ποιητική μας κληρονομιά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Βασίλη κάτσε φρόνιμα

—Βασίλη, κάτσε φρόνιμα, νὰ γίνεις νοικοκύρης,
γιὰ ν' ἀποχτήσεις πρόβατα, ζευγάρια κι' ἀγελάδες,
χωριὰ κι' ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν.
—Μάννα μου ἐγὼ δὲν κάθουμαι νὰ γίνω νοικοκύρης,
νὰ κάνω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν,
καὶ νὰ μαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν, κοπέλι στοὺς γερόντους.
Φέρτε μου τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ καὶ τὸ βαριὸ τουφέκι,
νὰ πεταχτῶ σὰν τὸ πουλὶ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, νὰ περπατήσω λόγκους,
νὰ βρῶ λημέρια τῶν κλεφτῶν, γιατάκια καπετάνων
καὶ νὰ σφυρίξω κλέφτικα, νὰ σμίξω τοὺς συντρόφους
ποὺ πολεμοῦν μὲ τὴν Τουρκιὰ καὶ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες.

Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάννα του, πουρνὸ ξεπροβοδιέται.
—Γειά σας βουνὰ μὲ τοὺς γκρεμνούς, λαγκάδια μὲ τὶς πάχνες!
—Καλός το τ' ἄξιο τὸ παιδὶ καὶ τ' ἄξιο παλληκάρι.

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε τὰ καϋμένα,
κι' ἕνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει,
μον' τ' ἅρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
«Τουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο,
πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες, βόηθα καὶ τούτ' τὴν ὥρα,
νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαλτώσω ἀσήμι».

Τοῦ Ζαχαράκη

Θέλετε, δέντρα, ἀνθήσετε, θέλετε, μαραθεῖτε,
στὸν ἤσκιο σας δὲν κάθομαι μήτε καὶ στὴ δροσιά σας·
μον' καρτερῶ τὴν ἄνοιξη, τ' ὄμορφο καλοκαίρι,
νὰ μπουμπουκιάσει τὸ κλαρί, ν' ἀνοίξει τὸ ροδάμι,
νὰ βγῶ ψηλὰ στὸν 'Αρμυρό, ψηλὰ στὴν Παλιοβούνα,
γιὰ νὰ σιουρίξω κλέφτικα, νὰ μάσω τὰ μπουλούκια.
Μπουλούκια ποῦθε βρίσκεστε, ὅλα νὰ μαζωχτεῖτε,
τί ἐβγῆκε ὁ Σούφης τὸ σκυλὶ καὶ κυνηγάει κλέφτες
Σέρνει τσεκούρια στ' ἄλογα, τσεκούρια στὰ μουλάρια,
γιὰ νὰ τσακίζει γόνατα, γιὰ νὰ τσακίζει χέρια.

Κι' ὅσοι κλέφτες τ' ἀκούσανε, πᾶνε νὰ προσκυνήσουν.
Ὁ Ζαχαράκης μοναχὰ δὲν πάει νὰ προσκυνήσει.
Ράχη σὲ ράχη περπατεῖ, λημέρι σὲ λημέρι.
«Ἐγὼ ραγιᾶς δὲ γίνουμαι, Τούρκους δὲν προσκυνάω.
Ἐλᾶτε, παλληκάρια μου, ὅλοι νὰ συναχτεῖτε,
τί ἔχω νὰ κάμω πόλεμο μ' αὐτὸν τὸν Σοὺφ ἀράπη,
νὰ δείξουμε τὴ λεβεντιὰ καὶ τὴν παλληκαριά μας,
νὰ ἰδεῖ ντουφέκι κλέφτικο, τὰ βόλια μας πῶς πέφτουν,
νὰ μὴν περνᾶ νὰ τυραγνᾶ ἀδύνατους ραγιάδες».

Τοῦ Κολοκοτρώνη *

Τῆς νύχτας οἱ ἁρματωλοὶ καὶ τῆς αὐγῆς οἱ κλέφτες
ὁλονυχτὶς κουρσεύουνε καὶ τὶς αὐγὲς κοιμῶνται
κοιμῶνται στὰ δασὰ κλαριὰ καὶ στοὺς παχιοὺς τοὺς ἴσκιους.
Εἶχαν ἀρνιὰ καὶ ψήνανε, κριάρια σουβλισμένα,
μὰ εἶχαν κ' ἕνα γλυκὸ κρασί, ποὺ πίναν τὰ παλληκάρια.
Κ' ἕνας τὸν ἄλλον ἔλεγαν, κ' ἕνας τὸν ἄλλον λέει:
«Καλὰ τρῶμε καὶ πίνουμε καὶ λιανοτραγουδᾶμε,
δὲν κάνουμε κι' ἕνα καλό, καλὸ γιὰ τὴν ψυχήν μας;
—ὁ κόσμος φκειάνουν ἐκκλησιές, φκειάνουν καὶ μοναστήρια—
νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε στῆς Τρίχας τὸ γεφύρι,
ποὺ θὰ περάσει ὁ βοϊβοντὰς μὲ τοὺς ἁλυσωμένους·
νὰ κόψουμε τοὺς ἅλυσους νὰ βγοῦν οἱ σκλαβωμένοι,
νὰ βγεῖ τῆς χήρας τὸ παιδί, π' ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχει,
π' αὐτὴ τὄχει μονάκριβο στὸν κόσμο ξακουσμένο».

* Τὸ τραγούδι αὐτὸ εἶναι συνδεμένο μ' ἕνα κατόρθωμα τοῦ Κολοκοτρώνη, πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση. Τὸ τραγούδησε γιὰ νὰ παρατρύνει τοὺς συντρόφους του νὰ λευτερώσουν 150 πατριῶτες. Τὸ γεγονὸς τὸ διηγήθηκε ὁ ἴδιος καὶ τὴ διήγηση τὴν κατάγραψε ὁ Τερτσέτης, ποὺ τὴν ἄκουσε ἀπὸ μιὰ γριούλα, ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Κολοκοτρωναίων: «Ἤταν Λαμπρὴ ἀνήμερα, ἤταν ὀγδοήντα σύντροφοι καὶ ἤταν εἰς τὸ μεγαλύτερο βουνὸ τῆς Πελοποννήσου. Ἀπὸ ἡμέρες τοὺς εἶχαν εἴδηση δοσμένη, ὅτι θὰ πᾶνε ἁλυσοδεμένους ἑκατὸν πενήντα ἀνθρώπους. Ἐδιαμοίρασα, ἔλεγεν ὁ Κολοκοτρώνης, τοὺς μισοὺς συντρόφους εἰς τὸ ἄλλο βουνό, ἔβαλα τὰ καραούλια μὲ μεγάλη πρόβλεψη, διὰ νὰ κάμωμε τὴ Λαμπρὴ μας ἀσφαλισμένοι. Ἐδιαμοιρασθήκαμε λοιπὸν καὶ τοὺς εἶπα: «Ἐ ἀδελφοὶ χριστιανοί, νὰ εἴμεθα συγκεντρωμένοι, ὀχτ, ὀχτ, ποὺ μᾶς ὀνομάζουν οἱ ἄρχοντες μὲ τὸ γουναρικὸ κλέφτες, νὰ ἐλευτερώσουμε τοὺς χωτανούς. Ἂν θέλετε νὰ μ' ἀκούσετε, νὰ κρεμάσωμε τὰ χαμαλιά μας εἰς τὰ ἔλατα· αὐτὰ εἶναι ἡ ἐκκλησία μας, ἡ Λαμπρὴ μας, καὶ νὰ ἀσπασθοῦμεν καὶ νὰ ἐλευθερώσουμε τοὺς ἀδελφούς μας, ποὺ πᾶνε νὰ τοὺς φυλακίσουν διὰ παντὸς εἰς τὰ δεσμά».

ΤΟ ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΦΑΝΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάλυση τῶν τετρακοσίων

Ἔτος 410/9 π. Χ.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἐάν τις δημοκρατίαν καταλύει τὴν Ἀθήνησιν, ἢ ἀρχήν τινα ἄρχῃ καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας, πολέμιος ἔστω Ἀθηναίων καὶ νηποινεὶ τεθνάτω καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ δημόσια ἔστω, καὶ τῆς θεοῦ τὸ ἐπιδέκατον· ὁ δὲ ἀποκτείνας τὸν ταῦτα ποιήσαντα καὶ ὁ συμβουλεύσας ὅσιος ἔστω καὶ εὐαγής. Ὀμόσαι δ' Ἀθηναίους ἅπαντας καθ' ἱερῶν τελείων, κατὰ φυλὰς καὶ κατὰ δήμους, ἀποκτενεῖν τὸν ταῦτα ποιήσαντα. Ὁ δὲ ὅρκος ἔστω ὅδε· κτενῶ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ ψήφῳ καὶ τῇ ἐμαυτοῦ χειρί, ἂν δυνατὸς ὦ, ὃς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησι. Καὶ ἐάν τις ἄρξῃ τιν' ἀρχὴν καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας τὸ λοιπόν, καὶ ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ ἢ τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ. Καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ, ὅσιον αὐτὸν νομιῶ εἶναι καὶ πρὸς θεῶν καὶ δαιμόνων, ὡς πολέμιον κτείναντα τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὰ κτήματα τοῦ ἀποθανόντος πάντα ἀποδόμενος ἀποδώσω τὰ ἡμίσεια τῷ ἀποκτείναντι, καὶ οὐκ ἀποστερήσω οὐδέν. Ἐάν δέ τις κτείνων τινὰ τούτων ἀποθάνῃ ἢ ἐπιχειρῶν, εὖ ποιήσω αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐκείνου καθάπερ Ἁρμόδιόν τε καὶ Ἀριστογείτονα καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν. Ὁπόσοι δὲ ὅρκοι ὀμώμονται Ἀθήνησιν ἢ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἢ ἄλλοθί που ἐναντίοι τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων λύω καὶ ἀφίημι.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἂν κανεὶς καταλεῖ τὴ δημοκρατία τῶν Ἀθηνῶν ἢ σὲ περίοδο ποὺ ἡ δημοκρατία ἔχει καταλυθεῖ, κατέχει κάποιαν ἀρχή, νὰ θεωρεῖται ὀχτρὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ θανατώνεται ἀτιμώρητα, ἡ περιουσία του νὰ δημεύεται καὶ τὸ δέκατο νὰ περιᾶ στὸ ταμεῖο τῆς θεᾶς· κι' αὐτὸς ποὺ θὰ σκοτώσει τὸν ἔνοχο καθὼς κι' αὐτὸς ποὺ θὰ συμβουλέψει τὸ φόνο, νὰ 'ναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἀνοσιότητα κι' ἀπὸ κάθε μίασμα. Κι' ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι συσσωματωμένοι στὶς φυλὲς καὶ στοὺς δήμους, νὰ τελέσουν θυσίες μ' ἀκμαῖα σφάγια καὶ νὰ ὁρκισοῦν πάνω σ' αὐτὲς νὰ θανατώσουν ὅποιον πράξει τὰ ἔργα τοῦτα. Κι' ὁ ὅρκος νὰ 'ναι αὐτός: «Θὰ κάμω καὶ μὲ λόγο καὶ μ' ἔρνο καὶ μὲ ψῆφο καὶ μὲ τὸ χέρι μου. ἂν τὸ μπορῶ, νὰ θανατωθεῖ ὁ ποὺ καταλύσει τὴν Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία κι' ὁ ποὺ ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα. σὲ περίοδο ποὺ ἡ δημοκρατία ἔχει καταλυθεῖ, κατέχει κάποιαν ἀρχή, καθὼς κι' ὅποιος ἐπιχειρήσει νὰ γίνει τύραννος ἢ συνεννοήσει στὴν ἐνκατάσταση τυραννίας. Κι ἂν κάποιος ἄλλος θανατώσει τὸν ἔνοχο, θὰ τὸν θεωρήσω καθαρὸ μπροστὰ στοὺς θεοὺς καὶ στὶς ὀντότητες. σὰ νὰ σκότωσε ὀντὸ τῶν Ἀθηναίων· καὶ ξεπουλώντας ὅλα τοῦ πεθαμένου τ' ἀνεμθὰ θὰ δώσω τὰ μισά σ' αὐτὸν ποὺ τὸν σκότωσε καὶ τίποτε δὲν θὰ τοῦ στερήσω. Κι' ἂν κανεὶς θανατώνοντας κάποιον ἀπ' αὐτοὺς ἢ ἐπιχειρώντας σκοτωθεῖ, θὰ δείξω καὶ σ' αὐτὸν καὶ στὰ παιδιά του τὴν εὐγνωμοσύνη μου, καθὼς μὲ τὸν Ἁρμόδιο καὶ τὸν Ἀριστογείτονα καὶ τοὺς ἀπογόνους τους. Κι' ὅλους τοὺς ὅρκους ποὺ δοθήκαν στὴν Ἀθήνα ἢ στὸ στρατὸ ἢ ὅπου ἀλλοῦ ἐνάντια στὴν Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, τοὺς ἀκυρώνω καὶ τοὺς λύνω».

(Ἀπὸ τὸ ἔργο «Δήμου καταλύσεως καὶ τυραννίδος» [Ἡ κρίση τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητας γιὰ τὴν κατάλυση τῆς δημοκρατίας, τὴν ὀλιγαρχία καὶ τὴν τυραννία], ποὺ κυκλοφορεῖ προσεχῶς).

ΠΑΝΑΓΗΣ Γ. ΛΕΚΑΤΣΑΣ

‘ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ!,,

(Ἀπόσπασμα)

Τοῦ Διον. ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἶν' ἕτοιμα στὴν ἄσπονδη πλημμύρα τῶν ἁρμάτων
δρόμο νὰ σχίσουν τὰ σπαθιὰ κ' ἐλεύθεροι νὰ μείνουν,
ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδῶθε μὲ τὸ Χάρο.

ΤΟ ΧΑΪΔΑΡΙ

Τοῦ Κώστα ΒΑΡΝΑΛΗ

Τὸ καινούργιο βιβλίο τοῦ κ. Κορνάρου «Τὸ Στρατόπεδο τοῦ Χαϊδαριοῦ» εἶναι τὸ πιὸ ὥριμο καὶ τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον ἔργο του κι' ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ γραψίματος κι' ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ θέματος.

Τὸ βιβλίο δὲν εἶναι μυθιστόρημα. Εἶναι «ἱστορία» μὲ τὴν καλύτερη σημασία τοῦ ὅρου. Δὲν ἔχει «μῦθο» φκιαχτὸν καὶ «ἥρωες» ἰδεατούς, ποὺ κινοῦνται μέσα στὸν ἐλεύθερο κόσμο τῆς εὕρεσης· ἔχει γεγονότα καὶ ἀνθρώπους ἀληθινούς, ποὺ κινοῦνται μέσα στὴν πιὸ ὠμὴ πραγματικότητα καὶ ποὺ τὸ δρᾶμα τους δὲν εἶναι ἀτομικὸ παρὰ ὁλάκερης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Καὶ καμιὰ φαντασία δὲ θὰ μποροῦσε νὰ εὕρει πράματα τόσο σπαραγτικὰ ὅσα ἡ πραγματικότητα ἔδωσε στὸ συγγραφέα.

Αὐτὴ ἡ «ἱστορία», δὲν ἔχει τὴν ξηρότητα τῶν συνειθισμένων βιβλίων, ποὺ περιγράφουνε γεγονότα. Ἔχει σύνθεση, ἔχει τέχνη, ἔχει ψυχή. Καὶ στοχασμό. Αὐτὸ τὸ στερνὸ στοιχεῖο τὸ τίμησε καλὰ ὁ συγγραφέας στὸ «Χαϊδάρι» του.

Ἔχουμε λοιπὸν μπροστά μας ἕνα λογοτεχνικὸ κείμενο ἀπὸ τὰ καλύτερα τῆς τελευταίας σοδειᾶς καὶ μαζὶ ἕνα ἱστορικὸ ντοκουμέντο. Ἡ ποίησή του εἶναι ἡ ἀλήθεια του. Εἶναι ποίηση κι' ἀλήθεια «βιωμένη». Ὅλα τὰ πρόσωπα, τὰ γεγονότα, τὰ συναισθήματα, τοὺς στοχασμοὺς—καὶ τὸ θάνατον ἀκόμα, ὅλα τὰ «ἔζησε» ὁ συγγραφέας. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετό. Τὰ ζήσανε μαζὶ του καὶ οἱ διακόσιοι μελλοθάνατοι τοῦ στρατοπέδου, ποὺ περιμένανε ἀπὸ τὸ ἕνα πρωὶ στὸ ἄλλο τὸ προσκλητήριό τους γιὰ τὴν ὕστατη θυσία—ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό τους παρὰ γιὰ τὴ λεφτεριὰ τοῦ λαοῦ!

Ζώντας μέρα μὲ τὴν ἡμέρα, ὥρα μὲ τὴν ὥρα κάτου ἀπὸ τὴν πίεση αὐτῆς τῆς μοίρας, μέσα στὴν πιὸ ἀπαίσια κόλαση τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν μαρτυρίων (κι' ὁ σκοπὸς αὐτῶν τῶν μαρτυρίων εἶτανε νὰ τσακιστεῖ τὸ φρόνημα καὶ τῶν κρατουμένων καὶ τοῦ λαοῦ, σὲ τέτοιο βαθμό, ποὺ ν' ἀποτελέσουνε στὸ μέλλον ἕνα μπουλούκι ἐθελόδουλων κτηνῶν) ἀντὶς νὰ τσακίσει μέσα τους ὁ ἠθικὸς νόμος καὶ νὰ κάνουνε ταπεινωτικὰ πράματα γιὰ νὰ σώσουνε τὴ ζωή τους, ὑψώθηκε μέσα τους ὁλόφωτη ἡ ἠθικὴ παράδεισο. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ 200 μάοτυρες γενήκανε ἄλλα τόσα παληκάρια, ποὺ ἀντικρύζανε τὸν τύραννο, τὸ βασανιστὴ καὶ τὸν ἐχτελεστὴ μὲ τὸ μέτωπο ψηλά. Ξαίρανε, πὼς δὲν ἔπρεπε ὄχι νὰ τσακίσουν παρὰ οὔτε νὰ λυγίσουν ὄχι ὁ ἕνας μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ συντρόφου του παρὰ ὅλοι τους μαζὶ μπροστὰ στὰ μάτια τῆς «Μητέρας Ἑλλάδας», γιὰ νὰ μὴν ἐπηρεάσουνε τὸ κίνημα τῆς ἐθνικῆς ἀντίστασης, ποὺ εἶχε φουντώσει γιὰ καλά.

Ἔξω ἀπὸ τὸ Χαϊδάρι ὑπῆρχε ἡ ἐλευθερία στὰ βουνά· ὑπῆρχαν ὅμως καὶ οἱ Ὀδνοι κι' οἱ συνεργάτες τους στὶς πολιτεῖες. Αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι τροφοδοτούσανε μὲ κρέας τὴν ἀποθήκη τοῦ Χαϊδαριοῦ, ἀπ' ὅπου ὁ τύραννος μποροῦσε κάθε τόσο νὰ ξεσηκώνει ἕναν ἀριθμὸ ἀπὸ 50—200 καὶ νὰ τοὺς ἐχτελεῖ «πρὸς παραδειγματισμόν».

Ἀλλὰ καὶ μέσα στὸ Χαϊδάρι ὑπήρχανε οἱ συνεργάτες τῶν Γερμανῶν. Ἕλληνες βασανιστὲς ἢ σπιοῦνοι σκορπισμένοι στοὺς διάφορους θαλάμους γιὰ ψάρεμα. Κι' ἂν ὅλοι σχεδὸν οἱ κρατούμενοι ἦσαν ἥρωες ὁ καθένας μὲ τὴ δύναμή του, ὁ Ναπολέοντας ὅμως Σουκατζίδης (καὶ στὴ μνήμη του ὁ συγγραφέας ἀφιερώνει τὸ βιβλίο του) εἶτανε ὁ ἥρωας τῶν ἡρώων, ὁ νοῦς, ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ὀργάνωση τῶν μελλοθανάτων. Κι' ὅταν κάποτες μέσα ἀπὸ ἕναν κατάλογο ἀπὸ 200, ποὺ θὰ ἐχτελούσανε οἱ Γερμανοί, ἀκούστηκε καὶ τ' ὄνομα τοῦ Ναπολέοντα, ὁ διοικητὴς θέλησε νὰ τὸν σβήσει. Ὁ Ναπολέοντας ἀπάντησε πὼς τότε μονάχα θὰ δεχθεῖ αὐτὴν τὴ χάρη, ἂν στὴ θέση του δὲν μπεῖ ἄλλος.

—Μὰ γιατί, Ναπολέων; ρωτᾶ ὁ διοικητής.

—Δέχεστε νὰ βάλετε στὴ θέση μου τὸν πιὸ σκάρτο Γερμανὸ στρατιώτη; Ὄχι Ἕλληνα! Τότε δέχομαι.

—Δὲν ὑπῆρξες ποτὲ σκλάβος, τοῦ ἀπάντησε ὁ διοικητής.

Αὐτὸ τὸ παληκάρι δὲν εἶτανε μιὰ τυχαία μονάδα. Εἶτανε ὁλάκερος ὁ ἑλληνικὸς λαός. Εἶτανε κ' οἱ 200 ἄλλοι μελλοθάνατοι, ποὺ δείξανε τὸ ἴδιο θάρρος μὲ τὸ Ναπολέοντα. Εἶτανε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τοῦ Εἰκοσιένα, ποὺ ξανάζησε στὰ ἀλβανικὰ βουνὰ τὸ 40 καὶ ξεσηκώθηκε μὲ τὴν ἔνοπλη ἀντίστασή του ἐνάντια στὸν καταχτητὴ καὶ τοὺς συνεργάτες του.

Πρέπει νὰ τὸ διαβάσουν ὅλοι τὸ βιβλίο τοῦ Κορνάρου γιὰ νὰ μάθουνε νὰ τιμᾶνε τὸν ἡρωϊσμὸ τῶν ἀγωνιστάδων τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ μάθουνε νὰ μισοῦνε κάθε λογῆς τυραννία εἴτε ξένη εἴτε ντόπια—καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς τυράννους, τοὺς προδότες.

Τὸ βιβλίο τοῦ Κορνάρου χρειαζότανε αὐτὲς τὶς ὧρες, ποὺ περνοῦμε. Γιατὶ τὸ κράτος, ὁ τύπος καὶ ἡ διανόηση τῆς Δεξιᾶς, προσπαθοῦνε μὲ κάθε τρόπο νὰ συκοφαντήσουν ἢ νὰ σβήσουν ἀπὸ τὴ μνήμη τῶν Ἑλλήνων τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες γιὰ λευτεριὰ καὶ δικαιοσύνη.

Ἕνα μονάχα ἔχω νὰ παρατηρήσω στὸ φίλο συγγραφέα. Τὸ τελευταῖο του κεφάλαιο γιὰ τοὺς Ἑβραίους εἶναι ἄδικο. Καὶ θαμπώνει μὲ κάποιον «φιλολογικὸν» ἰσκιο τὴν ὅλην ἀλήθεια τοῦ βιβλίου του.

ΝΤΡΕΠΟΜΑΙ

Τοῦ Κωστῆ ΠΑΔΑΜΑ

Στὴν ἀργατιά, στὴ χωριατιὰ τὸ χιόνι, ἡ γρίππη, ἡ πεῖνα, οἱ (λύκοι,
ποτάμια, πέλαγα, στεριές, ξολοθρεμὸς καὶ φρίκη.
Χειμώνας ἄγριος. Κ' ἡ φωτιά, καλοκαιριὰ στὴν κάμαρά μου.
Ντρέπομαι γιὰ τὴ ζέστα μου καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπιά μου.

Σύγχρονη ποίηση

ΜΟΙΡΟΛΟΪ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ

Τῆς Διλῆς ΙΑΚΩΒΙΔΗ-ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Κι ὁ Ἀκριβός μου! Κι ὁ Ἄντρας μου! Κι ὁ Γυιός μου! Κι ὁ (Πατέρας!
Πάει ὅλ' ἡ γλύκα τοῦ βραδιοῦ! Κι ἡ λάμψη πάει τῆς μέρας!
Μὰ μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυα θὰ ζήσει τὴν ὀρφάνια
ἀναστημένη ἡ Ἑλληνικὴ τῆς Μάννας περηφάνεια!

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τοῦ Κώστα ΜΑΡΙΝΗ

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται καὶ τάραχος μεγάλος.
Κάνε βουνὰ ραΐζουνται, κάνε σβαρνᾶνε βράχια,
Κάνε ξεθεμελιώνουνται οἱ γιάκρες τοῦ πελάγου!
Οὔτε βουνὰ ραΐζουνται, οὔτε σβαρνᾶνε βράχια,
Οὔτε ξεθεμελιώνουνται οἱ γιάκρες τοῦ πελάγου,
Παρὰ τὰ Ἑλληνόπουλα χτυπᾶνε τοὺς φασίστες!
Τοὺς πολεμᾶνε στὰ βουνά, τοὺς κοπανᾶν στοὺς κάμπους
Καὶ μέσ' ἀπ' τὰ ταμπούρια τους τοὺς βγάζουν μὲ τὴ λόγχη!
Κι οὔτε ψωμὶ κι οὔτε φαΐ κι οὔτ' ὕπνο λογαριάζουν
Τί ἔχουν τὴ Λευτεριὰ ὁδηγό, τὴ γνώση καπετάνιο,
Τόλμη κι ὁρμὴ στὰ πόδια τους φτερά 'χουν κολλημένα.
Μά 'χουν καὶ μι' ἄγια ἐντολή, παλιά, πάπου - προσπάπου:
«Νὰ κυνηγᾶνε τὴ σκλαβιὰ τὸν κόσμο μὴ μολύνει!»

Σ' ΕΝΑ ΓΕΡΟ ΑΓΩΝΙΣΤΗ

Τοῦ Θ. ΠΙΕΡΙΔΗ

Λὲς πὼς γέρασες πιά, πὼς ἐχάθηκε ἡ φλόγα σου ἐκείνη,
πὼς τὰ τόσα μαρτύρια τὸ τσάκισαν πιὰ τὸ κορμί σου,
πὼς τὰ ὀγρὰ τὰ μπουντρούμια κ' ἡ πεῖνα, τὸ γκλὸμπ καὶ τὸ κνοῦτο,
τόσα χρόνια! ἐσταλάξαν σιγὰ στὴ φτωχιὰ τὴν καρδιά σου
τὴν πνοὴ τοῦ θανάτου καὶ γέρνεις ἀδύναμος τώρα...
Λὲς πὼς πάει! δὲ θὰ δεῖς τὴ μεγάλην ἡμέρα ἐκείνη
τί οὔτε μιὰ τουφεκιὰ δὲν μπορεῖς πιὰ μαζί μας νὰ ρίξεις...
Καὶ θολώνει τὰ μάτια σου ἡ πίκρα καὶ σκάβει τα ὁ πόνος...

Ὄχι σύντροφε! Σήκωσ' τὰ μάτια καὶ κοίτα ἐδῶ πέρα!
Στὴ γραμμή μας ἡ θέση σου μένει ἀδειανὴ καὶ προσμένει...
Δὲν τὴν πῆρε κανείς, τὶ κανεὶς δὲν τῆς ἔγινεν ἄξιος
ὅσο ἐσὺ μένεις ἄξιος καὶ τώρα, ὅπως ἤσουνα πάντα...

Θὰ κατέβεις στὴ μάχη μαζί μας καὶ τώρα, ὅπως πάντα!
Κι' ἂν τὰ χέρια σου γίναν βαρειὰ γιὰ νὰ ρίξουν τουφέκι,
ἀδερφέ, μὴν τὸ λές, μὴν τὸ λὲς πὼς μαζί μας δὲ θᾶσαι...

Θὰ μᾶς φέρεις στὴ μάχη τ' ἀμέτρητα πλούτη τοῦ νοῦ σου
καθὼς φῶς ποὺ τὰ νέφια τῆς νέας μας ψυχῆς θὰ σκορπάει...
Θὰ μᾶς φέρεις τὸ ξάστερο μάτι ποὺ βλέπει τὰ πάντα
καὶ τρυπάει τῶν ὀχτρῶν τοὺς στρατούς, πιὸ σκληρὸ κι' ἀπ' τὴ (σφαίρα...
Θὰ μᾶς φέρεις τὴν ἤρεμη σκέψη, τὴν ὥριμη γνώση
τοῦ παλιοῦ καπετάνιου ποὺ πέρασε θάλασσες μύριες
καὶ κατέχει καλὰ τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ ἀνέμου τὴν τέχνη...

Ὡς ἐμεῖς θὰ χτυποῦμε τυφλά, κάθε λόγος δικός σου
θὰ σπιθίζει τριγύρω μας ἥλιος, νὰ δείχνει τὸ δρόμο...
Καὶ τὰ χέρια σου ἐκεῖνα ποὺ γίναν βαρειὰ γιὰ τουφέκι
θὰ χαράζουνε χάρτες σοφοὺς καὶ πολύπλοκα σκέδια
γιὰ τὴν ἄγρια τὴ μάχη, ἀδερφέ, γιὰ τὴν ἄγρια τὴ νίκη...

Κι' ἂν σοῦ γράφτηκεν ὅμως νὰ πέσεις στὴ μέση τοῦ δρόμου,
τότε πάλι, τὰ χέρια σου ἐκεῖνα ποὺ χρόνια ματώσαν
στὰ βαρειὰ τὰ σκοινιά, στὶς βαρειὲς ἁλυσίδες δεμένα,
ὅπου τόσο ἐδουλέψαν σκληρὰ στὸ σκληρό μας τὸν κόσμο,
ὅπου τόσους καιροὺς, στὴν ἱερή τους παλάμη ἐσυνάζαν
στάλα - στάλα τὸ ἀστέρευτο δάκρυ ἀπ' τὰ μάτια τοῦ κόσμου
καὶ τὸ ὑψώναν στὸν ἥλιο νὰ λάμψει, ν' ἀστράψει σὰ φάρος,
τὰ φτωχά σου τὰ χέρια ποὺ τόσους καιροὺς ἐπονέσαν,
θὰ περάσουν στὸ σύμπαν ξανὰ καὶ θὰ γίνουν λουλούδια...

Μέσ' στοὺς κήπους τοῦ κόσμου θὰ λάμψουν μεγάλα, δροσάτα,
καὶ στ' ἀγέρι θὰ γέρνουν καὶ γύρω θὰ βλέπουν μὲ δίψα,
τὴν καινούργια ζωὴ νὰ χαροῦνε καὶ νὰ χαιρετίσουν...

Ναί, μαζί μας θὲ νᾶσαι, μαζί μας καὶ τώρα καὶ πάντα!

Ἀλεξάνδρεια, 1943.

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ

«Γεννήθηκε στὰ 1928»

«Δημήτρης Διαμαντῆς. Γεννήθηκε στὰ 1928 στὸ Μαῦρο-Λιθάρι. Μαθητὴς Γυμνασίου βγῆκε στὸ ἀντάρτικο, τὸ Μάρτη τοῦ 44. Σκοτώθηκε πολεμώντας στὸ 51, στὶς ἐκκαθαριστικὲς τῶν Γερμανῶν. Ὁ θάνατός του γίνηκε θρῦλος... Ἦταν ἕνα παιδὶ μὲ φωτερὸ πρόσωπο, ποὺ ὅλο γύρευε νὰ πάει στὴ μάχη...».

Γιατὶ τόση ὥρα τὸ μάτι μου, μένει καρφωμένο σ' αὐτὲς τὶς γραμμές; Πέρασα ἕνα μακρὺ κατάλογο ἀπὸ ὀνόματα παιδιῶν, μὲ τὰ λίγα στοιχεῖα τῆς ζωούλας τους. Καὶ παλληκαριῶν «μὲ φωτεινὰ πρόσωπα ποὺ ὅλο γύρευαν νὰ πᾶνε στὴ μάχη». Ἔχω ἀκόμα πέντ' ἕξη σελίδες τέτοια φτωχὰ ὀνόματα ἀγοριῶν, ποὺ γεννήθηκαν σὲ κάποια ξεχασμένα χωριὰ ἐκεῖ στὶς πλαγιὲς τῆς Γκιώνας, τοῦ Βελουχιοῦ, τῶν Βαρδουσιῶν. Δὲν ξέρω γιατί... Δὲ μπορεῖ νἆναι αὐτὸ τὸ «Γεννήθηκε στὰ 1928» ποὺ μοῦ σφίγγει τὴν καρδιά, σὰν ἕνα χέρι ἀπὸ τάφο... Αὐτὸς ὁ κατάλογος, ἔχει κι' ἄλλες, πολλὲς τέτοιες σπαραχτικὲς χρονολογίες... Δὲν εἶναι, ὄχι, αὐτὸ τὸ «φωτεινὸ πρόσωπο...». Κι' ὅμως, ναί, τώρα σὲ θυμήθηκα... Δημήτρης Διαμαντῆς... Δημήτρης Διαμαντῆς... Ἀπ' τὸ Μαῦρο Λιθάρι... Θυμᾶμαι...

Γυρνούσαμε ἀπ' τὴν Κουκουβίστα, στὸ Μαῦρο-Λιθάρι... Τὸ πρόσωπο τοῦ φίλου, μόλις χάραζε στὸ σκοτάδι. Τὸ δίκωχό του ἀνεβοκατέβαινε πλάϊ μου, σὰ μικὸ κινούμενη κοφή, ἀνάμεσα στὶς κορφὲς ποὺ ξεχώριζαν ἀκόμα στὴ νύχτα ποὺ ἔπεφτε... Μιλοῦσε δυνατά, γιατὶ οἱ πέτρες βροντοῦσαν μέσ' στὰ πόδια μας, κι' οἱ ἀρβύλες γλυστροῦσαν καὶ στρίγγλιζαν στὸ ἀνηφορικὸ μονοπάτι...

«Δὲν εἶναι ποὺ τὸν εἶχα στὴν ὁμάδα μου... Δὲν εἶναι ποὺ ἦταν τόσο παιδί... Μὰ εἶχε τόση τόλμη αὐτὴ ἡ κοφτὴ ματιά του... Τὸ προσωπό του, τὰ σπαθάτα μάτια, ἀχτινοβολοῦσαν μάχη καὶ νίκη...

Τὸν πῆρα στὴν ὁμάδα... Ἡ μάνα του σούρθηκε ὧς ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ μαζί μας.

—Ἂς ἔρτει, μοῦλεγε, ἂς ἔρτει.... Μά, τὴν ἄλλη φορά, ποὺ θὰ περάσεις ἀπ' τὸ χωριό, τὴν ἄλλη φορά...

—Γιατὶ μάνα, γιατί;

—Εἶσαι μικρὸς κι' ἄγουρος γιέ μου, εἶσ' ἄγουρος...

—Καὶ θὰ μεγαλώσω ὧς τὴν ἄλλη φορά; Ἄϊντε, μάνα, κι' ἄσε με...

Ἔνοιωσα τὰ μάτια της, νὰ σταλάζουν ἀπάνω μου, ἕνα καυτερὸ «Γιατί;». Γιατὶ μοῦ τὸν παίρνεις; Τὴν ἄλλη φορά...

Ἡ ὁμάδα προχωροῦσε... Καθὼς ἔγερνε τὸ μονοπάτι μέσ' στὰ ἔλατα, τὰ παιδιὰ ἄρχισαν νὰ τραγουδοῦν. Ἡ μάνα ἔμεινε πίσω.

—Τὴν ἄλλη φορά, θἄρθουμε μαζὶ μὲ τὸ Δημήτρη. Νὰ δεῖς πῶς θὰ τρανέψει...

—Θἄρθουμε μάνα, καὶ θἄχουμε καμμιὰ πενηνταριὰ Γερμαναράδες, νὰ τοὺς βάλουμε νὰ χτίσουν τὴν καλύβα μας... Φώναξε κι' ὁ Δημήτρης καὶ γέλασε... Ἄϊντε γειά σου μάνα...

Ἡ μάνα σήκωσε λίγο τὴν ποδιά, κι' ἔσκυψε τὸ κεφάλι της... Ὕστερα κάτι φώναξε κουνώντας τὰ χέρια... Τὸ τραγούδι τῶν παιδιῶν ποὺ δυνάμωνε, ἀγκάλιασε γλυκὰ τὴ φωνή, τὴ μάργωσε, μόλις κι' ἀκούστηκε ἕνα «Στὸ καλὸ γιέ μου... Ὅμως νἄρτεις. Νἄρτεις...»

«... Τὸ χωριὸ τ' ἀφήνουμε
τοὺς δικούς μας χαιρετοῦμε
πᾶμε νὰ φρουρήσουμε
τῆς πατρίδας τὴν τιμή...».

Τὰ παιδιὰ τραγουδοῦσαν, γιὰ νὰ διώξουν κάτι σύννεφα... Ὁ Δημήτρης τραγουδοῦσε λίγο πιὸ δυνατὰ ἀπ' τοὺς ἄλλους, κι' ἀνοιγε νευρικὰ τὰ βήματά του, κι' ἦταν λίγο παράφωνη ἡ φωνή του... Μιὰ κραυγὴ πές, νίκης, ἕνας στερνὸς στεναγμός...

Ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες, δίναμε τὴν τρίτη του μάχη...

Οἱ Γερμανοὶ δὲ μπόρεσαν νὰ τὸν πλησιάσουν ζωντανό. Εἶχε ξεκόψει ἀπὸ μᾶς, πίσω ἀπὸ κάτι χαμόκεδρα, πολὺ κοντὰ στὸ δρόμο... Ἐμεῖς εἴχαμε πιάσει τοὺς πρώτους πέτρινους λόφους πάνω ἀπ' τὸ 51... Ξεχωρίζαμε τὸ ἰταλικό του νὰ χτυπᾶ ἀκόμα, σφαῖρα ποὸς σφαῖρα, ἀνάμεσα στὸ σκυλόγελο τῶν μαρσίπ τῶν Γερμανῶν, ποὺ τὸν γάζωναν... Μετρούσαμε τὶς στερνὲς στιγμὲς τῆς ἀγωνίας του, μὲ τὶς σφαῖρες του.

22.. Ἀκόμα; 23... 24... Ἀκόμα; Ζεῖ λοιπόν; 26... 27... Ἀκόμα; Μὰ δὲν τέλειωσαν οἱ σφαῖρες; 30... 31... Ἀκόμα; Ἀκόμα; Τώρα οἱ Γερμανοὶ τὸν βάλανε μέσα σ' ἕνα πέταλλο ἀπὸ γαυγίσματα, κι' ἀπὸ γέλια. κι' ἀπὸ φωτιά... φωτιά... Ἦταν σὰν ἕνας ἀλλόκοτος χορός, μὲ τὰ πιὸ ἄγρια τραγούδια καὶ σπαράγματα τρελλῶν... Κα... κα... Κα... Κρρ... Κρρ... Κρ... Κα... Κα... Κο...κρ...κρρ... Ἑκατοντάδες Γερμανοὶ ἄρχισαν νὰ κυκλώνουν καὶ μᾶς... Οἱ σφαῖρές μας τέλειωσαν ἀπ' ὧρα πάνου στὰ κορμιὰ τῶν Γερμανῶν... Ἔπρεπε νὰ τραβήξουμε ψηλὰ στὶς ἀετοράχες μας... Κι' ἂν φτάναν ἐκεῖ; Ἔ... Ξέρεις... Μὲ τὰ μαχαίρια καὶ μὲ τὰ δόντια τότες... Καὶ μὲ τὰ νύχια καὶ μὲ τὰ μυτερὰ ἔλατα, καὶ μὲ τοὺς βράγους... Δὲν ἀκούγαμε πιά...

Ὕστερα ἀπ' ὧρα πολλή, κεῖ πάνου ἀπ' τὴν Κουκουβίστα, ἔφτασε λαναγιάζοντας ἀπ' τὸ 51, ἕνας γερόθλαχος μὲ λίγα σαστισμένα ζωντανά... Τὸ εἶχε δεῖ, λέει, κεῖνο τὸ ἀμούστακο, κι' ἀπόρεσε... Μὰ δὲ τὸ πιάναν οἱ σφαῖρες;...

Πάνου στὸ δρόμο τῆς Γραβιᾶς, στὴν τελευταία στροφή, ποὶν τὸ 51, κεῖτονταν καμμιὰ κοσάδα παλιόσκυλα... Ὅταν κοντέψαν στὸ χαμόκεδρο ποὺ κράτανε τὸ παιδί, τοὺς εἶδε: Ἦταν πάνω ἀπὸ τριάντα - τριανταπέντε Γερμανοί... Σκύψαν καὶ σήκωσαν τὸ παλληκαρόπουλο... Μαζεύτηκαν ὅλοι γύρω ἀπ' τὸν ἀξιωματικὸ ποὺ τὸ κρατοῦσε, καὶ σκύβαν καὶ κυττοῦσαν... Ὕστερα τ' ἀποθέσανε χάμου... Τοὺς εἶδε νὰ τεντώνουνται... Σμίξαν τὰ πόδια, σὲ μιὰ γραμμή. Στάθηκαν προσοχή... Ὁ ἀξιωματικὸς χαιρέτησε».

Τοῦ φίλου μου τὰ λόγια δὲν τ' ἄκουνα πιά... Μὰ κι' ἡ φωνή του εἶχε χαμηλώσει... Φύσαε ἕνας ἀγέρας τώρα ἀπ' τὰ Βαρδούσια. Ἄκουσα τὴν καρδιά του νὰ χτυπᾶ... Τὸ χέρι του ἔσφιξε τὸ μπράτσο μου... Γλυστράει κανεὶς τὴ νύχτα, σ' αὐτοὺς τοὺς κατσικόδρομους... Προχωροῦσαμε ἀνάμεσα στὰ ἔλατα, ποὺ σκύβαν πάνω μας καὶ σούριζαν... Ἦταν ἕνα δάσος χαροκαμένες μανάδες, ποὺ γύρευαν τὰ παιδιά τους ἀπ' τὴ Νύχτα...

ΠΕΤΡΟΣ ΑΝΤΑΙΟΣ

Εἰρηνικὸ

Θὰ χυμήξει χαρούμενη ἡ νιότη
Στὰ λιβάδια τὰ πράσινα καὶ τὰ γαλάζια
Τῆς ὑγειᾶς, τῆς δουλειᾶς, τῆς ἀγάπης...

Τὰ κορμιὰ λιοψημένα, γιομᾶτα
Τὴν ἀξίνα, τ' ἀλέτρι, τὴν πέννα
Μ' ἕνα χέρι γερὸ θὰ τ' ἀδράξουν
Θὰ κινήσουν γιὰ δρόμους πλατιοὺς
Τραγουδώντας.

Θ' ἀγαπήσουν καὶ θ' ἀγαπηθοῦνε
Στὸν ἀγέρα, στοὺς κάμπους, στὸν ἥλιο
Μέσ' στὴν κάψα, τὸ φῶς καὶ τὰ στάχια
Θ' ἀγαπήσουν γερὰ καὶ θὰ φέρουν
Στὴ ζωὴ τὰ καινούργια βλαστάρια
Τραγουδώντας.

Νέοι, καλοί, δυνατοί, δουλευτάδες
Τὴ σκιὰ τοῦ θανάτου ἀψηφώντας.

Θὰ χυμήξει χαρούμενη ἡ νιότη
Στὰ λιβάδια τὰ πράσινα καὶ τὰ γαλάζια
Τῆς ὑγειᾶς, τῆς δουλειᾶς, τῆς ἀγάπης
Γιὰ τὸ χτίσιμο κόσμου καινούργιου
Μὲ τ' ἀλέτρι, τὸ νοῦ, μὲ τὸ μόχτο,
Τραγουδώντας.

ΕΛΕΝΗ ΜΠΙΜΠΙΚΟΥ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Νέων, προπαρασκευάζοντας μιὰ Συνδιάσκεψη τῆς Παγκόσμιας Νεολαίας, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1945, ἀπεύθυνε πρόσκληση στοὺς νέους τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν καὶ τῶν ὑποστηριχτῶν τους. Τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Νέων, δημιουργήθηκε τὸ Νοέμβρη τοῦ 1942 στὸ Λονδίνο, σὰν ὄργανο συνένωσης τῶν σκέψεων καὶ τῶν προσπαθειῶν τῶν νέων τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς ἐλευθερίας.

Στὴν πρόσκλησή του ποὺ κυκλοφόρησε σ' ὅλο τὸν Κόσμο, ἀπ' τὶς ἀρχὲς τοῦ Γενάρη, μπαίνουν γιὰ μελέτη τὰ πιὸ οὐσιαστικὰ προβλήματα ποὺ βρίσκονται σήμερα στὸ ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς Νεολαίας σ' ὅλες τὶς ἐλεύθερες χῶρες. Τὰ βασικότερα ἀπ' τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶναι:

Πῶς οἱ νέοι μποροῦν νὰ βοηθήσουν γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἡ συνεργασία τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν καὶ νὰ κατοχυρωθεῖ ἡ εἰρήνη.

Πῶς μποροῦμε νὰ ἐξαλείψουμε τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῶν δογμάτων καὶ τῶν ἐφαρμογῶν τῆς θεωρίας τῆς φυλετικῆς ὑπεροχῆς, τῆς βίας, τῆς περιφρόνησης τῶν ἀνώτερων πνευματικῶν ἀξιῶν, ποὺ ἔχουν διασπείρει οἱ ἐχθροί μας.

Τί πρέπει νὰ γίνει μὲ τὴ νέα γενιὰ τῆς Γερμανίας.

Τί πρέπει νὰ γίνει γιὰ νὰ μποροῦν οἱ νέοι σ' ὅλες τὶς χῶρες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ φυλή, νὰ ἔχουν τὶς ἴδιες δυνατότητες γιὰ ἐκπαίδευση, καρποφόρα ἐργασία, κοινωνικὴ ἀσφάλεια καὶ ὑγιεινοὺς ὅρους ζωῆς.

Τὰ προβλήματα αὐτά, προκαλοῦν μιὰ σοβαρὴ πνευματικὴ ζύμωση, στὶς Νεολαῖες ὅλων τῶν χωρῶν. Πιστεύουμε πῶς κι' οἱ νέοι μας, ποὺ τὰ ζοῦν καὶ τὰ σκέφτονται αὐτὰ τὰ προβλήματα, θὰ συμβάλλουν θετικὰ στὴ μελέτη τους. Στὴ σελίδα αὐτή, μποροῦν νὰ δημοσιευτοῦν, οἱ καλύτερες ἀπόψεις πάνω σ' αὐτὰ ποὺ θὰ μᾶς σταλοῦν ἀπὸ σκεφτόμενους νέους.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ

Τὰ «ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» σὰν προσπάθεια τῆς ζωντανῆς σκέψης καὶ τέχνης, θὰ ἐκφράζουν τὸ νέο πνεῦμα καὶ τὸν παλμὸ τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ εἶναι σήμερα περισσότερο ἀπὸ πάντα τὸ πνεῦμα κι' ὁ παλμὸς τῶν νέων ἀνθρώπων. Ἀπ' τὴν ἄποψη αὐτή, ὅλες τους οἱ σελίδες, ἀνήκουν στοὺς νέους.

Νομίσαμε ὅμως καλό, νὰ ξεχωρίσουμε μιὰ σελίδα, ποὺ θ' ἀνήκει ὁλόκληρη στοὺς νέους μας. Σκοπός της θάναι, πρῶτο· νὰ δόσει τὴ δυνατότητα, στοὺς νέους δημιουργοὺς καὶ διανοούμενους, νὰ ἐμφανίσουν τὴ σκέψη καὶ τὴν τέχνη τους, μὲ διηγήματα, ποιήματα, ἄρθρα, κλπ. Καὶ δεύτερο· νὰ ἐνημερώνει τὰ νιάτα μας, μέσα στὶς σημερινὲς δυνατότητες ἐπικοινωνίας ποὺ ὑπάρχουν, στὰ διεθνῆ καὶ Ἑλληνικὰ πνευματικὰ ρεύματα ποὺ πηγάζουν ἀπ' τοὺς νέους, ἢ ποὺ τοὺς ἀφοροῦν. Ζητοῦμε ἀπ' τὰ σκεφτόμενα καὶ δημιουργικὰ νιάτα τῆς Ἑλλάδας, νὰ μᾶς βοηθήσουν, γιὰ νὰ ἐκφράζει ἡ σελίδα τους, ὅ,τι τὸ καλύτερο ἀπ' τὴν πνευματική τους κίνηση.

Τὸ ξένο διήγημα

ΧΩΡΙΑΤΙΚΟ ΤΟΥ 1944

(Σκηνὲς ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Γαλλίας)

Τοῦ νέου Γάλλου διηγηματογράφου Γκαμπριὲλ ΜΠΕΡΤΕΝ

Πέρα ἀπ' τὴν πλατεία τῆς ἐκκλησιᾶς ἡ ἐξοχή, ὅπως κάθε πρωϊνό, ἀπλώνει τὴ λαμπεράδα της. Τὰ βουναλάκια, στὸ βάθος, στέκονται γαλήνια κι ἀδιάφορα σὲ κάθε τί ποὺ δὲν εἶναι ἡ ὁμορφιά τους. Τίποτε δὲ σοῦ θυμίζει τὴ φρίκη τῆς χτεσινῆς νύχτας, ποὺ τὴν τάραζαν βροχὴ οἱ μπόμπες, καὶ τὴ φωτίζαν πελώριοι χρωματιστοὶ πολυέλαιοι. Ἡ ψυχή μου, σκοτεινὴ ἀκόμα, ψάχνει νὰ βρεῖ ἕνα ψεγάδι σ' αὐτὴ τὴν ἡσυχία. Μὰ ὅλα εἶναι τέλεια. Πίσω μου, πολὺ κοντά μου, αἰστάνομαι τὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, ταπεινὴ καὶ γελαζούμενη, μὲ τὸ τετράγωνο καμπαναριὸ καὶ τὴν ἄσπρη πρόσοψή της.

Δεκαπενταύγουστο. Μέρα τῆς Παναγίας! Ὁ παπάς, ἀδιάφορος κι αὐτὸς στὰ γεγονότα, ξαμόλησε τὴν καμπάνα του γιορτάσιμα. Οἱ πιστοί, μὲ τὰ κυριακάτικά τους φτάνουν, σὲ μικρὲς ὁμάδες, ἀπ' τὸ χωριό, κι ἀπὸ τὰ γύρω τσιφλίκια. Ἡ ἐκκλησία γεμίζει σιγὰ - σιγὰ καὶ μυρίζει λιβάνι καὶ φρέσκα λουλούδια. Μᾶς ἔνουν ἀναγγείλει ἕνα θέαμα. Ἕνας ἱεροκήρυκας θὰ βγάλει λόγο. Μπαίνω στὴν ἐκκλησία τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ἐμφανίζεται στὸν ἄμβωνα, ἀφοῦ τὸ ἀρμόνιο κ' ἡ χορωδία ἔχουν σωπάσει. Εἶναι ἕνας ἄντρας πανύψηλος, μὲ γκρίζα μαλλιά. Μοιάζει σὰ γέρος βιοτέχνης Ἄραβας, μὲ τὸ πονηρό του βλέμμα πίσω ἀπ' τὰ λεπτὰ γυαλιά, μὲ τὴ γαντζωτὴ μύτη του καὶ τὰ πυκνά του γένεια, ὁμοιότητα ποὺ τὴ δυναμώνει τὸ ἄσπρο μάλλινο ροῦχο του ὅπως αὐτὰ ποὺ φοροῦν οἱ Μαροκινοί. Περιμένω ἕναν πρόλογο μ' ἐξωτικὴ χάρη. Ἀντίθετα, ἀρχίζει μὲ τὶς λέξεις: «Στὰ πρόθυρα τῆς τραγικῆς αὐτῆς ἑορτῆς τοῦ Δεκαπενταύγουστου!...» κ' οἱ χειρονομίες του εἶναι φαρδειές, σὰ νὰ ρίχνει λάσσο. Πατατράκ... Εἴχαμε ξεχαστεῖ, ἀκόμα κι αὐτὴ ἡ χοντρὴ χωριάτισσα μὲ τὸ πλούσιο στῆθος καὶ τὰ φτερὰ στὸ καπέλλο της, ἀκόμα κι αὐτή, εἶμαι σίγουρος, εἶχε ἀογίσει νὰ ὀνειρεύεται γιὰ μαϊμοῦδες μέσα σὲ κληματίδες, γιὰ πράσινα φοινικόδεντρα, καὶ γιὰ παρθένα δάση. Κι αὐτὸς ὁ καλικάντζαρος, μ' ἕνα· κίνημα τοῦ κεφαλιοῦ του μᾶς ξαναρίχνει πίσω στὸ δυσάρεστο παρόν!... Τραγικὴ ἑορτή! Τραγικὴ ἑορτή... Ἔξω ξαναβρίσκω τὴν ἐξοχὴ ἀπόλυτα βουβὴ ποὺ ξετυλίγεται στὰ πόδια τῶν θαιμπιμένων βουνῶν.

Μὰ ξαίρουμε πῶς φέτος ἡ γιορτὴ τῆς Παναγίας εἶναι μιὰ τραγικὴ ἑορτή, κ' ἡ ἀπειλὴ ποὺ ἀναγγέλνουν οἱ σειρῆνες μαυρίζει τὸ γαλάζιο οὐρανό.

Πάνω ἀπ' τὸ δρόμο ὅπου οἱ ράγιες τοῦ τράμ γυαλίζουν, φτεροκοπᾶ ὁ κίνδυνος. Οἱ περαστικοὶ φεύγουν μὲ βήματα λαφριά, σὰ νἄθελαν νὰ ξεγελάσουν τὸν τρόμο τους. Οἱ πόρτες ἀνοίγουν καὶ κλείνουν χωρὶς θόρυβο. Οἱ καταστηματάρχες κατεβάζουν βιαστικὰ τὰ σιδερένια ρολὰ μπροστὰ στὶς βιτρίνες τους. Σ' ἕνα λεπτὸ ὅλα εἶναι ἔρημα. Μονομιᾶς, μέσα στὴν ἀνυπόφορη σιωπή, στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου, ξεφυτρώνουν ἕνα μάτσο Γερμανοὶ ποὺ προχωροῦν σιγά. Κάποιος σκότωσε δυὸ δικούς τους στὴν εἴσοδο τοῦ χωριοῦ. Θαρεῖς καὶ βλέπεις βουβὸ φίλμ. Οἱ Γερμανοὶ περπατοῦν ὁ ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο, σὲ μερικὰ μέτρα ἀπόσταση, τὸ δάχτυλο πάνω στὴ σκανδάλη τοῦ τουφεκιοῦ. Προπορεύεται ἕνας ὑπαξιωματικός, χλωμὸς ἀπὸ λύσσα καὶ φόβο. Κρατᾶ ἀκουμπισμένο στὸ πηδάλιο τοῦ ποδηλάτου του ἕνα μακρὺ ρεβόλβερο ποὺ ἀπειλεῖ τὸ κενό.

Μέσα ἀπ' τὰ παραθυρόφυλλα, ἀνήσυχα μάτια παρακολουθοῦν τὴ φοβερὴ λειτανία. Ἕνα τίποτε θἄφτανε γιὰ νὰ ξεσπάσει τὸ κακό. Ὁ καθένας φαντάζεται τὴ σκηνὴ τῆς σφαγῆς. Μὰ ὄχι. Χωρὶς θόρυβο καὶ μὲ ἀπίστευτη βραδύτητα ἡ περίπολος ἀπομακρύνεται ἀκονίζοντας διαρκῶς τὴν ἀπειλή της, ἐνῶ ὁ τελευταῖος στρατιώτης μ' ἕνα ὑποψιάρικο πήδημα, μὲ μοῦτρο ἀγριεμένο, στρέφεται πίσω, κοιτάζει ἀκόμη μιὰ φορὰ κι ὕστερα χάνεται. Μιὰ μυρωδιὰ θανάτου παραμένει ὅπως ὁ καπνὸς τοῦ τραίνου.

Νωρὶς τ' ἀπόγεμα, κάτι ἀγόρια τοῦ χωριοῦ ἁρματωμένα σὰν πολεμιστὲς γιὰ τὴν περίσταση, ἀνέθηκαν στὴ στέγη ἑνὸς γειτονικοῦ σπιτιοῦ. Φοροῦνε κάσκες ποὺ τοὺς εἶναι πολὺ μεγάλες, χειροβομβίδες στὴ ζώνη τους καὶ τουφέκι στὸν ὦμο. Παραμονεύουν μιὰν ἄλλη ὁμάδα Γερμανοὺς ποὺ τοὺς εἶπαν πὼς ἴσως περάσει ἀπὸ δῶ. Τὰ παιδιὰ καμαρώνουν, παίζουν μὲ τὰ ὅπλα τους, πηγαινόρχουνται διαρκῶς πάνω στὸ γυρτὸ ἐπίπεδο, πράμα ποὺ ἀνησυχεῖ ἄρκετὰ τὴ γειτονιά, ἔνεκα τῆς φανερῆς τους ἀδεξιότητας καὶ τῶν χειροβομβίδων ποὺ κρατοῦνε. Στὸ τέλος, κουρασμένα ἀπ' τὸ ἄστατο βάδισμα πάνω στὰ κεραμίδια κάθουνται στὴν ἄκρη τῆς σκεπῆς καὶ τὰ πόδια τους κρεμιοῦνται στὸ κενό.

Ξαφνικά, μέσα ἀπ' τὴν καυτερὴ σιωπὴ τῆς ἐξοχῆς, ἀκούεται τὸ μουγγανιτὸ μιᾶς μηχανῆς. Ὅλα μὲ μιᾶς σηκώνουνται, ἡ χειροβομβίδα στὸ χέρι, ἔτοιμα γιὰ τὴν ἐπίθεση. Ἀπογοήτεψη. Στὴ θέση τῆς ὁμάδας ποὺ περιμένουν φαίνεται ἕνας μοτοσυκλετίστας. Μπροστὰ στὸ δδόφραγμα ποὺ φράζει τὴ δημοσιά, λιγοστεύει τὴν ταχύτητα, σταματᾶ καὶ μὲ ἄνεση ξεκαβαλικεύει. Ἀμέσως τὸν τριγυρίζουν. Εἶναι ἕνας Ἀλγερινὸς ἀγγελιοφόρος ποὺ προπορεύεται στὰ στρατεύματα τῆς ἀπελευθέρωσης. Τὸ νέο ἁπλώνεται σὰ φωτιὰ κι' ἐνῶ ὁ μοτοσυκλετίστας φεύγει, τὰ χειροκροτήματα τὸν ἀκολουθοῦν κι' οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ἑτοιμάζουνται νὰ δεχτοῦν τοὺς στρατιῶτες ποὺ τὸ πρωῖ ἀκόμα πολεμοῦσαν στὰ περίχωρα κι' ἀκούαμε τὴ βροντὴ τῆς μάχης τους. Τὰ παιδάκια κρατοῦν σημαίες, τὰ κορίτσια λουλούδια. Ὅσο γιὰ τοὺς αὐτοσκεδίαστους στρατιῶτες κατέθηκαν ὅλοι ἀπ' τὴ σκεπὴ καὶ ἑτοιμάζουνται σὰ γεροκαραβανάδες νὰ δεχτοῦν κι' αὐτοὶ τὸ στρατὸ ποὺ ἔρχεται νὰ τοὺς συναντήσει. Μιὰ ξαφνικὴ δροσιὰ γεμίζει τὸν οὐρανὸ ποὺ σκοτεινιάζει σιγά. Ἡ δημοσιὰ εἶναι μπρός μας, γυμνή, γεμάτη προσδοκία. Ἡ συγκίνηση πετᾶ στὸν ἀέρα, ἀκουμπιάει στὶς κορφὲς τῶν πεύκων ποὺ ροδίζουν. Καὶ νά, στὰ μακρυὰ προβέλνει μιὰ μικρὴ ὁμάδα. Ἐκεῖνοι εἶναι, ἔρχουνται χωρὶς μούζικες καὶ φασαρίες. Ὁ κόσμος χυμάει, ζητωκραυγάζει, δειλὰ στὴν ἀρχὴ κι' ὕστερα, ὅσο πάει πιὸ δυνατά, πιὸ ἔντονα, ἐνῶ ὁ στρατὸς πλησιάζει. Νά τους! Ἤρθανε! μὲ τὰ πρόσωπά τους σὰ σκοῦρο χρυσάφι, κατάκοποι κι' ὡστόσο χαμογελαστοὶ ἀπαντοῦν χωρὶς νὰ σταματήσουν στὰ ζήτω τοῦ πλήθους. Τίποτε το ἄγριο στὴ στάση τους, μὰ κάτι τὸ ἁπλὰ ἀνθρώπινο, μιὰ εὐτυχισμένη κούραση ποὺ θυμίζει τὸ βαλάντωμα τοῦ ἐργάτη ποὺ τελείωσε τὴ δουλειά του καὶ ξαναβρίσκει τοὺς δικούς του. Περνοῦν, περνοῦν σὲ μικρὰ ἀποσπάσματα οἱ γενναῖοι Ἀλγερινοὶ ποὺ τοὺς δδηγοῦν σφριγηλὰ ἀξιωματικούδια. Οἱ γυναῖκες τρυπώνουν μέσα στὶς γραμμές, μὲ λουλούδια. Τὰ περισσότερα τὰ προσφέρουν στοὺς Γάλλους. "Ενας νέος λοχαγός, μὲ γαλάζια μάτια, μὲ κοντὰ παντελόνια, λεπτός, ἀπότομος καὶ ἀποφασισμένος ἀπευθύνσει στὶς θαυμάστριές του ἕνα νοητευτικὸ γαμόγελο. Στὴν ἄκρη τοῦ πεζοδρομίου ἕνα μωὸ βαστᾶ μιὰ σημαία πιὸ μεγάλη ἀπ' τὸ μπόϊ του, κι' ἀκουμπᾶ τὸ κοντάρι της στὴ γῆ.

Μόλις τὸ βλέπει ὁ ἀξιωματικός, τρέχει, ἁρπάζει τὸ μωρό, τὸ φιλᾶ, καὶ σηκώνοντάς του τὸ χέρι τοῦ λέει: «Τὴ γαλλικὴ σημαία τὴ βαστοῦνε ψηλά!» Κι' ὁ στρατὸς πληθαίνει ἐνῶ ἡ νύχτα πέφτει καὶ πυκνώνει.

Τὰ τάνκς ἀκολουθοῦν, σὰν ἐλέφαντες στὶς παρελάσεις τοῦ ἱπποδρόμιου. Θυμίζουν θηρία ποὺ κυλοῦν πάνω σὲ φίδια, χτίρια ποὺ περπατοῦν, πελώριους κένταυρους μὲ λιλιπούτεια στήθια. Καὶ τὶ πλησμονὴ στὸ θόρυβο τῶν τάνκς!

Οἱ στρατιῶτες σταμάτησαν. Ἐγκαταστήνονται στὸ μάκρος τῆς δημοσιᾶς ἢ στὰ διπλανὰ δρομάκια. Μέσα στὴν πυρετώδικη νύχτα οἱ πολίτες γλυστροῦν ἀνάμεσά τους. Τὰ παγούρια με κρασὶ περνοῦν ἀπὸ χέρι σὲ χέρι. Ἄλλοι ἁρπάζουν στὰ πεταχτὰ πακέτα μὲ ἀμερικάνικα τσιγάρα. Τὰ παιδιὰ τρῶνε μπισκότα μὲ βιταμίνες. Ἡ θύμηση τῆς μάχης παραστέκει ὅμως τὴ σκοτεινὴ γιορτή. Εἶναι σὰ νὰ κόπηκε τὸ ἠλεκτρικὸ ρεῦμα στὴ μέση τοῦ πανηγυριοῦ. Μονομιᾶς ἡ σιωπὴ δένει τὸ νυχτερινὸ ἀναβρασμὸ καὶ διασκρίνομε μιὰ χούφτα ἄντρες, ψηλούς, ποὺ θαρεῖς καὶ φοροῦν τὰ χρώματα τῆς νύχτας πάνω στοὺς ὤμους τους, ἀλαζονικοὺς καὶ μὲ μιὰ βλοσυρὴ ὁμορφιά. Εἶναι αἰχμάλωτοι Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ ποὺ οἱ Φ. Φ. Ἰ. (1) τοὺς δδηγοῦν στὸ σχολειὸ ποὺ μεταβλήθηκε σὲ φυλακή.

Στὸ βάθος τοῦ οὐρανοῦ μιὰ τελευταία ἀνταύγεια παραμένει κοφτερὴ καὶ ξέθωρη σὰν ἀτσάλι μαχαιριοῦ.

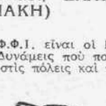

"Ενας λοχίας τῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀφρικῆς τὴν εἶχε βεβαιώσει πὼς ὁ ἀρραβωνιαστικός της, δδηγὸς στὰ τάνκς, θὰ διέσχιζε τὸ χωριὸ τὴν ἐπομένη. Ἐκείνη τὴ νύχτα δὲν ἀκούστηκε οὔτε μιὰ κανονιά, μὰ ἡ Ροζέτα δὲν κοιμήθηκε. Μέσα στὸ νοῦ της σχεδίαζε πῶς θὰ ντυθεῖ, πῶς θὰ στολιστεῖ κι' ἔτσι τὴν ἄλλη μέρα βοέθηκε γρήγορα ἑτοιμη. Πρωῖ πρωῖ, ἡ Ροζέτα, στολισμένη ὅπως τὸ ὀνειρεύτηκε στρώθηκε στὴ γωνιὰ τοῦ κεντρικοῦ δρόμου καὶ περίμενε. Περίμενε ὧρες κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀδιάφορη στὰ πάντα κι' ὡστόσο χαμογελῶντας στὸ κάθε τι. Καμιὰ φορὰ ἔρχουνταν ἕνας καταιγισμὸς βλήματα κι' ἄδειαζε ὁ δρόμος, μὰ ἡ Ροζέτα, χωρὶς σχεδὸν ν' ἀντιληφτεῖ τὸν κίνδυνο, ἔμενε στὴ θέση της. Οἱ ὧρες κυλοῦσαν. Ἡ κοπέλα δὲν ἤξαιρε νὰ πεῖ ἀν γι' αὐτὴν πεονούσανε σιγὰ ἢ γρήγορα. Ὁ ἥλιος ἄοχισε νὰ μακραίνει τὶς σκιές. Ἡ μικρὴ δὲν κουνοῦσε. Μὰ ἀργὰ τὴ νύχτα ἤρθε ἡ ἀμοιβή της. Μιὰ σειρὰ τάνκς περάσαν καὶ στὸ τρίτο, ποὺ λεγότανε Δουνκέρκη, πήδηξε ἡ καρδιὰ τῆς Ροζέτας. Ἀναγνώρισε τὸν ἀρραβωνιαστικό της, ἡ τουλάχιστον τῆς φάνηκε πὼς τὸ

Ἡ ἐκπαιδευτική μας σελίδα

Η ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Τοῦ παιδαγωγοῦ Κ. Δ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Ἡ σημερινὴ παιδεία μας παρουσιάζει στὰ μάτια τῶν παιδιῶν γιὰ ἠθικὸ ἰδανικὸ τὴν ἐπικράτηση τοῦ ἀτόμου μὲ κάθε μέσο. Στὴ θέση αὐτὴ τοῦ ἀντικοινωνικοῦ ἰδανικοῦ, ἡ δημοκρατικὴ παιδεία θὰ προβάλλει τὴν εὐτυχία τοῦ συνόλου, τὴν προκοπὴ καὶ τὴν εὐημερία ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀντὶ νὰ τροφοδοτεῖ, ὅπως γίνεται ὡς σήμερα μόνο τὸν ἐγωϊσμὸ τῶν παιδιῶν, θὰ καλλιεργεῖ ἐντατικά, μέσα στὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν, τὰ κοινωνικά τους συναιστήματα, τὴν ἀγάπη, τὴν ἀλληλεγγύη, τὴ συνεργασία, τὴν εὐθύνη, τὴν αὐτοθυσία, καὶ θὰ τὰ διοχετεύει σὲ κοινωφέλιμη δράση. Τὰ παιδιά μας δηλαδὴ πρέπει ἔτσι νὰ διαπαιδαγωγηθοῦν, ὥστε πρόθυμα νὰ δίνουν τὸν ἑαυτό τους γιὰ τὴν προκοπὴ ὁλόκληρης τῆς νεολαίας καὶ τοῦ λαοῦ. Πρέπει νὰ νιώσουν βαθιά, πὼς τὴν ἀτομική τους εὐτυχία μόνο μέσα στὴν εὐτυχία τοῦ συνόλου θὰ τὴ βροῦνε, καὶ πὼς ἔνουνε τὴν ὑποχρέωση καὶ τὴν εὐθύνη νὰ μορφώσουνε τὸν ἑαυτό τους, καὶ νὰ ἀναπτύξουν ὅλες τὶς σωματικὲς καὶ πνευματικές τους ἱκανότητες, γιὰ νὰ τὶς θέσουν στὴν ὑπηοεσία τῆς εὐημερίας, τῆς εὐτυχίας τοῦ συνόλου.

Βλέπω ὅμως μερικοὺς νὰ μὲ ρωτᾶνε: Δὲν ὑπάρνει φόβος, τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα, μὲ τὴν ἐντατικὴ καλλιέργεια ποὺ θὰ τοὺς κάνουμε στὰ σχολεῖα μας, νὰ πάθουν ὑπερτροφία; Καὶ δὲν ὑπάρχει φόβος μὲ τὴν ὑπεοτροφία τους αὐτὴ νὰ συνθλιβεῖ ἡ ἀτομικότητα; Καὶ πῶς θ' ἀνθίσει τότε ἁρμονικὰ ἡ ποοσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ: Καὶ δὲ θὰ χάσουνε τὰ παιδιὰ κάθε ὄρεξη καὶ ζῆλο γιὰ δουλειά, ἀφοῦ τὸ βαθύτερο ἐλατήριο, ποὺ κάνει τὸν ἄνθωοπο νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ ξετυλίγει τὴ δράση του, εἶναι ἡ ἀτομική του ἀνάδειξη, τὸ ἀτομικό του ὑλικὸ καὶ ψυχικὸ συμφέρο; Δὲ θὰ ἰσοπεδωθοῦν λοιπὸν τὰ ἄτομα καὶ δὲ θὰ σταματήσει ἔτσι ἡ πρόοδος;

Καλὸ εἶναι νὰ συζητήσουμε σύντομα τὶς ἀπορίες αὐτές: Σὲ μιὰ κοινωνία, σὰν τὴ σημερινή, εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι βαθιὰ ριζωμένη ἡ ἀντίληψη, πὼς τὸ ἀτομικὸ συμφέρο, ἡ ἐπικράτηση τοῦ ἀτόμου, εἶναι τὸ μοναδικὸ ἐλατήριο, ποὺ σπρώχνει τὸν ἄνθρωπο στὴ δράση. Γιατὶ ἡ σημερινὴ κοινωνία, τραγικὴ γιὰ τ' ἀμέτρητα θύματά της, στηρίζεται στὸν ἄκρατο ἀτομισμό, στὴ σκληρὴ ἐκμετάλλευση, καὶ μόνο τὸ ἀτομικὸ συμφέρο ρυθμίζει τὴν ὀρνάνωση καὶ τὴ ζωή της. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ παιδεία, ὅπως εἶπα, καλλιεργεῖ, καὶ δὲ μποροῦσε νὰ κάνει ἀλλιῶς, τὸν ἐγωϊσμὸ τῶν παιδιῶν.

Στὴ λαοκρατικὰ ὅμως ὀργανωμένη κοινωνία — καὶ ἐκεῖ βαδίζει μὲ γοργὸ ρυθμὸ ὅλος ὁ κόσμος — τὸ βαθύτερο, τὸ κυριαρχικὸ ἐλατήριο, ποὺ θὰ σπρώχνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ξετυλίγει πρόθυμα τὴ δημιουργικὴ δράση, θὰ εἶναι τὸ γενικὸ καλό, ἡ εὐημερία τῆς ὁλότητας καὶ ὄχι τὸ ἀτομικὸ συμφέρο. Γιατὶ ὁ σκοπός, ποὺ μὲ ὅλα τὰ μέσα θὰ ἐπιδιώκει νὰ πραγματοποιεῖ ἡ λαοκρατικὰ ὀργανωμένη κοινωνία, θὰ εἶναι ἡ εὐτυχία τοῦ συνόλου, καὶ αὐτὸς ὁ σκοπὸς θὰ ρυθμίζει τὴν ὀργάνωση καὶ τὴ ζωή της. Θὰ πάψει ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας θὰ δουλεύουν γιὰ τὴ γενικὴ ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη ὅλων τους, καὶ θὰ βγάζουν ἀπὸ τὴ μέση κάθε ἐμπόδιο, ποὺ θὰ ἔφραζε τὴν προοδευτικὴ πορεία τῆς κοινωνίας. Θὰ εἶναι λοιπὸν φλογερὴ ἡ ἐπιθυμία γιὰ πρόοδο, καὶ τὸ κάθε ἄτομο θὰ νιώθει τὴν πιὸ βαθιὰ ἱκανοποίηση, τὴν ἀνώτερη αὐτὴ ἐσωτερικὴ εὐτυχία, ἄμα μὲ ὅλη του τὴν προσωπικότητα, μὲ ὅλες του τὶς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς ἱκανότητες νίνεται συντελεστὴς στὴν πρόοδο, στὴν προκοπὴ τῆς ὁλότητας.

Καὶ ἔχει ἡ φύση προικίσει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ ἀπαραίτητα ὅπλα γιὰ τὸ εὐγενικὸ τοῦτο ἔργο. Τοῦ ἔχει βαθιὰ ριζώσει μέσα του τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα. Δὲν εἶναι ἡ κατάλληλη στιγμὴ οὔτε νὰ θίξουμε κἀν τὸ πρόβλημα, πῶς γεννήθηκαν τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα. Γιὰ τώρα μᾶς εἶναι ἀρκετὴ ἡ διαπίστωση, πὼς τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα πρωτοπαρουσιάζονται στὴν πιὸ τρυφερὴ παιδικὴ ἡλικία, ἀναπτύσσονται καὶ παίρνουν ὁλοένα ἀνώτερες μορφὲς μέσα στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ, καὶ κυριαρχοῦν, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, στὴ νεανικὴ ἡλικία. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα θὰ γίνουν τὰ βαθύτερα ἐλατήρια, τὰ ἐπιταχτικὰ ἐσωτερικὰ κίνητρα γιὰ τὴ δράση μας στὴ λαοκρατικὰ ὀργανωμένη κοινωνία. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ λαοκρατικὴ παιδεία ἔχει χρέος, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει διαφορετικά, νὰ καλλιεργεῖ ἐντατικὰ τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα. Ὁ περιορισμός τους, ἡ καταπίεσή τους, ὅπως γίνεται ἀπὸ τὴ σημερινὴ ἀτομιστικὴ παιδεία μας, εἶναι ὁλοφάνερο, πὼς παρεμποδίζει τὴν ἁρμονικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ, τὸ κάνει ψυνικὰ ἀνάπηρο, καὶ ἔτσι δὲν ὁλοκληρώνεται ἡ ἀτομικότητά του, ἐνῶ ἡ καλλιέργειά του θὰ φέρει τὸ πλούσιο ἄνθισμα καὶ τὸ μέστωμα τῆς προσωπικότητας τοῦ παιδιοῦ, γιατὶ ὅσο ἐντατικὴ κιὰν εἶναι ἡ καλλιέργειά τους, ποτὲ δὲ θὰ γίνει σὲ βάρος τῆς ἀτομικότητας τοῦ παιδιοῦ, καὶ θὰ εὐνοήσει τὴν ἁρμονική του ἐξέλιξη.

Καὶ δὲ θὰ συνθλιβεῖ ἡ ἀτομικότητα; Δὲ θὰ ἰσοπεδωθοῦν ὅλα τὰ ἄτομα; Ἂς ἐξετάσουμε σύντομα καὶ τὴν ἀπορία αὐτή. Ἡ σύνθλιψη τῆς ἀτομικότητας καὶ ἡ ἰσοπέδωση, ὅσο κιὰν μᾶς φαίνεται τὴν πρώτη στιγμὴ παράξενο, μόνο μέσα στὴ σημερινὴ κοινωνία γίνεται. Στὴ σημερινὴ κοινωνία ἐπικρατοῦν οἱ προνομιοῦχοι, ποὺ ζοῦνε παρασιτικά, χωρὶς οἱ ἴδιοι νὰ παράγουνε τίποτε, καὶ οἱ λιγοστοὶ ἐκεῖνοι, ποὺ δουλόπρεπα καὶ ἠθικὰ κατρακυλισμένοι κατορθώνουν νὰ ἀναριχηθοῦνε στὴν τάξη τῶν προνομιούχων. "Ολοι οἱ ἄλλοι, καὶ εἶναι ἀμέτρητοι, οἱ δουλευτές, ποὺ μὲ τὸν ἱδρώτα τους παράγουν τὰ ὑλικὰ καὶ πνευματικὰ ἀγαθά, συνθλίβονται μέσα στὸ σκληρὸ ἀγώνα τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἀτομικότητά τους ἀφανίζεται. Τρεῖς εἶναι οἱ αἰτίες: Πρῶτα ὅλοι αὐτοὶ ἀγκομαχοῦν νὰ ἱκανοποιήσουν τὶς πιὸ ἁπλὲς ὑλικὲς καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες τους, φυτοζωοῦν, καὶ σιγὰ - σιγὰ σβήνει ἡ ἀτομικότητά τους, γιατὶ τὸν κόπο τους τὸν καρπώνονται οἱ λιγοστοί, οἱ προνομιοῦχοι. Δεύτερη αἰτία: Μέσα στὴ σημερινὴ κοινωνία δὲν ὑπάρχουν οἱ εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ νὰ φανερωθοῦν καὶ νὰ δράσουν δημιουργικὰ οἱ προικισμένοι ἀπὸ τὴ φύση μὲ σωματικὲς καὶ πνευματικὲς ἱκανότητες. Καὶ ἡ ὀλιγαρχικὴ καὶ ἀντιλαϊκὴ παιδεία δὲν καλλιεργεῖ τὶς πλούσιες ἱκανότητες τῆς πλατειᾶς μάζας τοῦ δουλευτὴ λαοῦ, καὶ τόσες ἰδιοφυῖες πᾶνε χαμένες καὶ τόσα ταλέντα μένουν ἀχρησιμοποίητα, συνθλίβονται καὶ μαραζώνουν. Καὶ τρίτο: "Ολοι λίγο ἢ πολὺ σέρνουνε τσακισμένοι τὰ βήματά τους στὴν καταναγκαστικὴ καὶ ἄχαρη δουλειά τους. Γιατὶ σπάνιο εἶναι τὸ φαινόμενο στὴ σημερινὴ κοινωνία, νὰ ἰδοῦμε ἕναν ἄνθρωπο τοποθετημένο σὲ ἐργασία ἀντίστοιχη μὲ τὶς σωματικὲς καὶ πνευματικὲς ἱκανότητές του, καὶ νὰ ξετυλίγει χαρούμενος τὴ δημιουργική του δράση. Μήπως κι αὐτὸς ὁ μεγάλος μας ποιητής, ὁ Παλαμᾶς, δὲν τσακιζότανε χρόνια ὁλόκληρα γραμματικὸς στὸ Πανεπιστήμιο, γιὰ νὰ βγάζει τὸ ψωμί του; Μήπως τόσοι φιλότιμοι ἐπιστήμονες δὲν συνθλίβονται μέσα στὸ βιοποριστικό τους ἐπάγγελμα; "Ετσι λοιπὸν ἔρχεται ἡ σημερινὴ κοινωνία, σωστὸς ὀδοστρωτήρας, καὶ ἰσοπεδώνει τὰ ἄτομα καὶ συνθλίβει τὴν ἀτομικότητα. "Ας θυμηθοῦμε τώρα καὶ τὴν ἀτροφία, ποὺ παθαίνουνε τὰ κοινωνικὰ συναιστήματα, μὲ τὴ διαπαιδαγώγηση ποὺ δίνουμε στὰ παιδιά μας, καὶ τότε θὰ ὁλοκληρώσουμε τὴν εἰκόνα τῆς μιζέριας, ὅπου εἶναι καταδικασμένη ἡ ἀτομικότητα μέσα στὴ σημερινὴ κοινωνία.

Ἀπὸ τὴν τραγικὴ αὐτὴ κατάσταση θὰ λυτρώσει τὸν ἄνθρωπο ἡ λαοκρατικὰ ὀργανωμένη κοινωνία. Μόνο ἡ λαοκρατικὰ ὀργανωμένη κοινωνία θὰ δημιουργήσει τὶς εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ νὰ ἀνθίσει καὶ νὰ μεστώσει ἡ προσωπικότητά μας. Στὴ λαοκρατικὰ ὀργανωμένη κοινωνία θὰ λυτρωθεῖ τὸ ἄτομο ἀπὸ τὴ σημερινὴ πολύπλευρη σκλαβιά του, θὰ ἀναπνέει ἐλεύτερα καὶ θὰ καρπώνεται τὸν κόπο του. Θὰ πάψει ἡ σημερινὴ ἐκμετάλλευση, οἱ βασικὲς ὑλικὲς καὶ πνευματικὲς ἀνάγκες μας θὰ ἱκανοποιοῦνται ὁλοένα καὶ περισσότερο, γιατὶ ὁ καθένας θὰ δουλεύει παραγωγικὰ γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν ἄλλων, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι γιὰ τὴ δική του τὴν εὐτυχία. Ἔπειτα στὴ λαοκρατικὰ ὀργανωμένη κοινωνία, ποὺ σκοπός της, ὅπως εἴπαμε, καὶ κίνητρο γιὰ τὴ ζωή της θὰ εἶναι ἡ εὐτυχία τοῦ συνόλου, τὸ συμφέρο τῆς ὁλότητας ἀπαιτεῖ νὰ καλλιεργηθοῦν ὅλες οἱ σωματικὲς καὶ πνευματικὲς ἱκανότητες τοῦ κάθε ἀτόμου, καὶ δὲ θὰ χάνεται καμιὰ ἰδιοφυῖα, καὶ δὲ θὰ πνίγεται κανένα ταλέντο. Τὴ σπουδαία τούτη ἀποστολὴ θὰ ἔχει νὰ ἐκπληρώσει ἡ δημοκρατικὴ παιδεία μὲ τὴν ποιοτικὴ μόρφωση ποὺ θὰ δίνει στὰ παιδιά. Μὰ καὶ τὸ κάθε ἄτομο, μιὰ καὶ θὰ τοῦ δίνονται ἀπὸ τὴν ὁλότητα ὅλα τὰ μέσα, θὰ νιώσει βαθιὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀναπτύξει ὅλες τὶς ἱκανότητές του καὶ νὰ ἀποδίνει μὲ τὴν ἀντίστοιχη παραγωγικὴ δουλειά του ὅσο μπορεῖ περισσότερο. Μὰ τὸ συμφέρο τῆς ὁλότητας ἀπαιτεῖ ἀκόμη τὸ κάθε ἄτομο νὰ δουλεύει σὲ ἐργασία ἀντίστοιχη μὲ τὶς σωματικὲς καὶ πνευματικές του ἱκανότητες. Τότε θὰ χαίρεται τὴ δουλειά του, καὶ ἡ ἀπόδοσή του θὰ φτάσει στὸ ἀνώτατο σημεῖο. "Ετσι λοιπὸν ἡ λαοκρατία ὀργανωμένη κοινωνία θὰ γίνει τὸ θερμοκήπιο γιὰ τὸ μέστωμα καὶ τὸ πλούσιο κάρπισμα τῆς ἀτομικότητας. Τώρα καταλαβαίνουμε ἀκόμη καλύτερα, γιατὶ ἡ παιδεία μας πρέπει νὰ γίνει πραγματικὰ λαοκρατική καὶ γιατί, γιὰ νὰ διαπαιδαγωγήσουμε τὰ παιδιά μας πρέπει νὰ καλλιεργοῦμε ἐντατικὰ τὰ κοινωνικά του συναιστήματα.

Μὲ ἡ ἐντατικὴ αὐτὴ καλλιέργειά τους δὲ θὰ γίνει σὲ βάρος τῆς ἀτομικότητας τοῦ παιδιοῦ. Κάνοντας παραπάνω τὴν κριτικὴ τῆς σημερινῆς παιδείας μας, ἔδειξα μὲ μερικὲς πινελιὲς τὴ σύνθλιψη, ποὺ παθαίνει ἡ ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν αὐστηρὴ ἐξωτερικὴ πειθαρχία καὶ μὲ τὴν ἐντατικὴ καλλιέργεια τοῦ ἐγωϊσμοῦ. Ἡ δημοκρατικὴ ὅμως παιδεία θὰ γίνει καὶ αὐτὴ τὸ θερμοκήπιο γιὰ τὸ ἄνθισμα τῆς προσωπικότητας τοῦ παιδιοῦ. Πρῶτα ἡ δημοκρατικὴ παιδεία ἀναγνωρίζει τὰ δικαιώματα τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας, καὶ νιώθει βαθιὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ δημιουργήσει ὅλες τὶς εὐνοϊκὲς συνθῆκες γιὰ νὰ βαδίσει ἀνεμπόδιστα τὴν πορεία τῆς ἀνάπτυξής του, νὰ ἱκανοποιοῦνται οἱ βασικὲς ἀνάγκες του, καὶ νὰ λύνονται μὲ τὸν πιὸ ἱκανοποιητικὸ τρόπο τὰ προβλήματά του. "Επειτα ἡ δημοκρατικὴ παιδεία θὰ λυτρώσει τὸ παιδὶ ἀπὸ τὴ σημερινὴ σκλαβιά του, καὶ θὰ ὀργανώσει, ἔτσι τὴ ζωή του, ὥστε τὸ κάθε παιδὶ νὰ ἀναπτύξει ὅλες τὶς σωματικὲς καὶ πνευματικές του ἱκανότητες. Ἡ καλλιέργεια λοιπὸν τῶν κοινωνικῶν συναιστημάτων δὲ θὰ γίνει σὲ βάρος τῆς ἀτομικότητας τοῦ παιδιοῦ. Ἀντίθετα βγάζει ἀπὸ τὴ μέση ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἐμπόδια, ποὺ ἀντίκοβαν τὴν κανονικὴ ἀνάπτυξη τῆς ἀτομικότητας καὶ ἔκαναν τὸ παιδὶ ψυχικὰ ἀνάπηρο.

ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἐκδόσεις ἐξαιρετικῆς καλαισθησίας μὲ τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀντιπροσωπευτικότερα κείμενα τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας - καὶ μὲ τὰ ἐκλεκτότερα σύγχρονα ἔργα τῆς Παγκόσμιας Φιλολογίας σὲ μεταφράσεις ἀληθινὰ ἀναδημιουργικές.

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟ

Φώτη Κόντογλου: Ὁ μυστικὸς κῆπος. Ἀθήνα 1945

Μακρόσυρτος, ἀναλυτικὸς ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου γεμίζει ὅλη τὴν προμετωπίδα καὶ δείχνει ἀμέσως τὸ περιεχόμενο καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ ἔργου: «Ὁ μυστικὸς κῆπος, ἔχοντας μέσα ἕναν λόγο ἄτεχνον γιὰ τὴ θεοσέβεια καὶ γιὰ τοὺς μακάριους ἀσκητάδες τῆς Συρίας καὶ τῆς Μεσοποταμίας, καθὼς καὶ ἐγκώμιο στὸν ἅγιο Ἰσαὰκ τὸ Σῦρο καὶ δέκα λόγους γυρισμένους στὴν ἁπλῆ γλῶσσα ἀπὸ τὸν ἀνάξιο Φώτη Κόντογλου. Γραμμένο καὶ τυπωμένο στὴν περιβόητη πολιτεία τῶν Ἀθηνῶν. αφμδ». "Ολα ἐδῶ μέσα ἔχουν τὴ σφραγίδα τῆς ἰδιοτυπίας καὶ τῆς ἰδιοτροπίας τοῦ Κόντογλου, ποὺ εἶναι θαυμαστὴς τῆς βυζαντινῆς παράδοσης καὶ ἀπολογητής της.

Ὁ «Μυστικὸς Κῆπος» εἶναι συλλογὴ ἀπὸ πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὅπως ἡ «Βασάντα». Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνο πὼς τὸ ἔργο ἐτοῦτο εἶναι ἀφιερωμένο, πέρ' ὡς πέρα, στοὺς ἀσκητάδες τῆς Ἀνατολῆς, στὶς μεγάλες μορφὲς τῆς ἀσκητικῆς παράδοσης Συρίας καὶ Παλαιστίνης.

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία τοῦ βιβλίου, ποὺ συγκεντρώνει ἕνα σωρὸ ζωγραφιὲς φιλοτεχνημένες ἀπ' τὸ συγγραφέα, ἄλλες πρωτότυπες κι' ἄλλες ἀπὸ ἐλεύθερη ἀντιγραφή, ὅλες μὲ τὸ βυζαντινὸ ὕφος, συμβαδίζει μὲ τὴ λογοτεχνική. Ὁ καλλιτέχνης συμπληρώνει καὶ συνεργάζεται ἁρμονικὰ μὲ τὸ λογοτέχνη. Τὸ ἐγκώμιο στὸν Ἰσαὰκ Σύρο, καθὼς καὶ τὸ δοκίμιο γιὰ τὴ θεοσέβεια, ἀκόμα οἱ μεταφράσεις τῶν ἀσκητικῶν λόγων τοῦ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου ἔχουν τὴ δημιουργικὴ σφραγίδα τοῦ Κόντογλου. Ὁ Κόντογλου ἔχει ζήσει τὰ κείμενα, ἔχει μπεῖ βαθιὰ στὸ πνεῦμα τους καὶ τὰ γυρίζει στὴ γλῶσσα μας μὲ μαστοριὰ ἀσύγκριτη. "Οπως οἱ ζωγραφιὲς του ἔτσι καὶ τὰ πρωτότυπα ἐγκώμιά του βυζαντινίζουν. Κι' ὁ λόγος του γιὰ τὴ θεοσέβεια εἶναι γραμμένος μὲ σοφία καὶ ἔξαρση.

Στὴν ἀφιέρωσή του πρὸς ἔμένα ὁ χριστιανὸς καὶ βυζαντινὸς Κόντογλου μοῦ ἀντιγράφει αὐτὰ τὰ κομμάτια: «Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου.» Καὶ τὸ ἄλλο: «Ὁ Θεός μου, ἃ ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου καὶ ἕως γήρως καὶ πρεσβείου, ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με...». Εἶναι ἡ ἀπολογία καὶ ἡ δικαίωσή του.

Κανεὶς δὲν παραγνωρίζει τὴν ἐργασία του. "Ισα - ἴσα ὅσο πλησιάζουμε πρὸς τὴ λαϊκὴ ἀναγέννηση, τόσο τὸ ἔργο τοῦ Κόντογλου θὰ παίρνει τὴ θέση του μέσα στὴ ζωὴ καὶ στὴν τέχνη μας. Τὸ παράπονο ὅμως τῆς γενιᾶς μας πάνω στὸ ἔργο του τὸ ξέρει ὁ Κόντογλους καὶ δὲν τὸ παραγνωρίζει. Κάθε παράδοση ἔχει τὰ δημιουργικά της σπέρματα. Στὴν ψυχὴ καὶ στὴν τέχνη τοῦ Κόντογλου ὑπάρχει ὁ ἀγνότερος ρωμέϊκος λαϊκισμός. Μὰ συμβαίνει τοῦτο: "Οσο κοντὰ μας στέκεται στὴ σκέψη καὶ στὴν κοινωνική του συνείδηση, τόσο μακρυὰ μας τονέ βρίσκουμε στὸ ἔργο του, ἰδίως τὸ τελευταῖο. Θέλουμε ὁπωσδήποτε νὰ μαθαίνουμε τὰ ἀσκητικὰ καὶ νὰ τὰ χαιρόμαστε. Καὶ εἴμαστε ὑπόχρεοι στὸν Κόντογλου ποὺ μὲ τὴ μαστοριὰ καὶ τὴ φιλοπονία του μᾶς χαρίζει, κάθε τόσο, ὡραῖα βιβλία, ἐμπνευσμένα ἀπ' τὴν ἱστορία καὶ τὴν παράδοσή μας, ποὺ πλουτίζουν τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ τὴ στολίζουν. Μά, πῶς νὰ τὸ πῶ, ἡ ἐποχή μας ἔχει φτάσει σὲ τόση ψυχικὴ ἀνάταση, κι' ἔχει δημιουργήσει ἕνα τέτοιο μαρτυρολόγιο, ποὺ μὲ τὸ δίκηο της νὰ ἀπαιτεῖ, ἀπὸ τεχνίτες σὰν τὸν Κόντογλου, περισσότερη κατανόηση καὶ περισσότερη παρουσία. Ποιὸς ἄλλος ἀπ' τὸν Κόντογλου θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς δώσει νὰ «Νέο Μαρτυρολόγιο» τῆς ἐποχῆς μας, τῆς Ἑλλάδας μας, στὶς πόλεις, στοὺς συνοικισμούς, στὰ βουνά;

Ὁ ρωμαντικὸς φεύγει ἀπ' τὴν ἐποχή του. Νοσταλγεῖ τὰ παλιὰ καὶ παίρνει μπροστά τους μιὰ παθητικὴ στάση ἔκστασης καὶ θαυμασμοῦ. Θαυμάζουμε καὶ σήμερα τοὺς ἀσκητάδες. Καὶ τιμοῦμε τὸ ἔργο τους. Μὰ δὲν τοὺς κάνουμε πρότυπα τῆς ζωῆς μάς. Δὲν ἀπαρνιόμαστε τὸν κόσμο. Δὲ δραπετεύουμε. Τὴν τελειοποίησή τους τὴ ζήτησαν ἐκεῖνοι μακρυὰ ἀπ' τὸν κόσμο. Ὁ ἀσκητισμὸς μὲ ὅλα τὰ συνακόλουθα καὶ τὶς μορφὲς τοῦ μυστικισμοῦ ἀναπτύχτηκε σὲ ἐποχὲς ἀντίδρασης καὶ κρίσης κοινωνικῆς. Ξαναγυρίζει κάθε τόσο μὲ διάφορα φανερώματα. «Ὁ προσανατολισμὸς πρὸς τὸν μυστικισμό, εἶπε ὁ Γκόρκι, εἶναι ἐκδήλωση μαρασμοῦ καὶ γενικὰ στρέφεται ἐνάντια στὴ νέα δημοκρατία». Μὲ τὴν κατάφαση τῆς ζωῆς καὶ ὄχι μὲ τὴν ἄρνησή της πραγματώνει ἡ κοινωνία καὶ ἡ τέχνη τὴν πορεία της πρὸς τὰ μπρὸς καὶ τὸ χρέος της μπροστὰ στὴν ἱστορία.

Ὁ Κόντογλου μερακλής, ζηλωτής, ἀφοσιωμένος, στέριος, καθαρὸς καὶ γνήσιος τεχνίτης, ἔχει ἕνα κοντύλι καὶ μιὰ πέννα, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ σταθεῖ πολύτιμη στὴν ἐποχή μας, γιατὶ ὁ ρεαλισμός του στὴ μορφὴ καὶ τὸ δαιμονικό, ἡρωϊκὸ στοιχεῖο στὴν ψυχή του εἶναι κεῖνο ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ περάσουν στὴν τέχνη οἱ νέες μορφὲς τῶν ἁγίων, τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἡρώων, πού, χωρὶς νὰ φύγουν στὴν ἐρημιά, πραγματοποίησαν τὸ τέλειο μέσα στὴ ζωή, μέσα στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ στάθηκαν, ὅπως οἱ βυζαντινοὶ ὅσιοι καὶ ἀσκητάδες, εὐεργέτες καὶ σωτῆρες τοῦ κόσμου. Περιμένουμε λοιπὸν ἀπ' τὸν ἐμπνευσμένο Φώτη Κόντογλου τὸ «Μυστικὸ Κῆπο» τῆς ἐποχῆς μας. Μιὰ τέτοια προσφορὰ εἶναι προωρισμένη νὰ στεφανώσει καὶ νὰ δικαιώσει ὅλο τὸ ὡς τώρα ἔργο του.

Γ. ΒΑΛΕΤΑΣ

ΘΕΑΤΡΟ

Α Ζωσσέ· Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ

Τὸ ξανανέβασμα στὸ «Rex» τοῦ ἔργου τοῦ Ἀντρὲ Ζωσσὲ «Ἡ βασίλισσα Ἐλισάβετ», ἑνὸς ἔργου ποὺ δὲν λέει καὶ πολλὰ πράματα καὶ ποὺ παραμένει μιὰ ἄγονη προσπάθεια ψυχαναλυτικῆς ἐξήγησης τοῦ ἀναφροδισιασμοῦ τῆς ἱστορικῆς ἡρωΐδας του, δὲν ἔχει σήμερα ἄλλη ἰδιαίτερη σημασία ἐκτὸς ἀπὸ κεῖνη ποὺ τοῦ προσδίνει ἡ ἐπανεμφάνιση στὴ σκηνὴ τῆς κ. Μαρίκας Κοτοπούλη. Ἡ τρανωδὸς μας εἶχε, ἀλήθεια, κάμποσον καιρὸ νὰ ἐμφανιστεῖ στὸ κοινόν, ὄχι ὅμως καὶ τόσον ὅσο γράψανε στὸν τύπο οἱ θαυμαστὲς τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ της ποὺ ξεχάσανε πὼς τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς δὲν ἀντιστάθηκε, καθὼς λένε, μὲ τὴν ἀποχή της στὸν Καταχτητή, μὰ ἔδωσε στὸ «Rex» καὶ τὴν ἀρχαίαν «Ἠλέκτρα» καὶ τὴν «Κυρία ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ» τοῦ Δουμᾶ υἱοῦ καὶ τὴ «Μωρὰ παρθένο» τοῦ Μπατάϊγ. "Ομως δὲ σταματῶ σ' αὐτό. Σίγουρα θὰ πρόκειται γιὰ μιὰ διαφημιστικὴ ὑπερβολὴ ποὺ δὲν προσθέτει τίποτα οὐσιαστικὸ στὴν ἀξία τῆς καλλιτεχνικῆς προσφορᾶς της.

Ἡ κ. Κοτοπούλη εἶναι ἕνας σημαντικὸς σταθμὸς στὴν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου καὶ γεμίζει μὲ τὴ δράση καὶ τὶς προσπάθειές της μερικὲς ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες σελίδες του. Ταλέντο πολύμορφο, μ' ἕνα σπάνιο μέταλλο φωνῆς, ἔδωσε στὸ παρελθὸν ἀλησμόνητες δημιουργίες καὶ στὸ ἀρχαῖο καὶ στὸ νεώτερο δράμα. Σήμερα ὅμως εἶναι φανερὸ πὼς οἱ δυνάμεις καὶ τὸ κέφι της τὴν ἐγκαταλείψανε. Ἀκόμα κ' οἱ τρόποι της, ἡ μέθοδος δηλαδὴ κ' ἡ σχολή της, παλιώσανε. "Οσοι πραγματικὰ τὴν ἀγαποῦν καὶ τὴν τιμᾶνε θἄπρεπε νὰ εὔχονται τὴν ἀποχή της ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δράση, τουλάχιστο ἐνόσω γυρίζοντας ξανὰ στὴν σκηνὴ δὲν ἐμφανίζεται σὲ ρόλους ἀνάλογους μὲ ὅ,τι σήμερα μπορεῖ νὰ προσφέρει. Οἱ νεώτεροι ποὺ τὴ γνωρίζουνε μονάχα ἀπὸ τὴ δίκαιη φήμη της, βλέποντάς τη σήμερα ἀναρωτιῶνται μὲ τὸ δίκιο τους ἂν αὐτὴ πράγματι εἶναι ἡ Μαρίκα κ' οἱ παλιότεροι δοκιμάζουν ἕνα αἴσθημα ἀφάτης λύπης ἀναλογιζόμενοι πὼς sic transit gloria mundi.

Τὸ ξανανέβασμα τῆς «Ἐλισάβετ» δὲν προσθέτει τίποτ' ἄλλο στὸ παλιὸ ποὺ ξέραμε ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιτυχημένη ἐμφάνιση τοῦ κ. Κωνσταντάρα στὸ ρόλο τοῦ Βάκωνα καὶ τὸ σκηνογραφικὸ ὄργιο τοῦ κ. Ἀνεμογιάννη.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Δυὸ λευκώματα

«Γιὰ τὴ χιλιάκριβη τὴ Λευτεριὰ» «Θυσιαστήριο τῆς Λευτεριᾶς» Ἐκδ. ὀργανισμὸς ὁ «Ρήγας» Ἀθήνα 1945.

Ἡ ὁμάδα καλλιτεχνῶν καὶ λογοτεχνῶν τῆς «Ἐθνικῆς ἀντίστασης» κυκλοφόρησε δυὸ λευκώματα μὲ σύντομα κείμενα καὶ ξυλογραφίες ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὶς θυσίες καὶ τοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. "Ενα στὶς 25 τοῦ Μάρτη «γιὰ τὴ χιλιάκριβη τὴ Λευτεριὰ» καὶ ἄλλο ἕνα τὴν Πρωτομα

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗ ΡΩΣΙΑ

15.000 διαφορετικά έργα τυπώθηκαν στη Ρωσία το 1943, που άντιπροσωπεύουν στό σύνολο, περίπου 200 εκατομμύρια άντίτυπα.

2.500 απ' αυτά τα Έργα άφορούν τον πόλεμο της Ρωσίας και τη διεθνή πολιτική. 4.000 είναι άφιερωμένα σε τεχνικά και οίκονομικά ζητήματα. Οι μυθιστοριογράφοι έχουν έπιτυχίες που ξεπερνούν κάθε προηγούμενο. Τό μυθιστόρημα τοῦ Σιμόνωφ, πού πῆρε τό βραβεῖο Στάλιν, καί πού ἡ κεντρική του ὑπόθεση εἶναι ἡ μάχη τοῦ Στάλινγκραντ, τυπώθηκε σέ ἕνα ἑκατομμύριο ἀντίτυπα. 2.000 μυθιστορήματα, τραθηγμένα σ' ἕνα συνολο 8 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα, κυκλοφόρησαν τόν περασμένο χρόνο. "Οσο για τόν τύπο, δ ἀριθμός τῶν ἐφημερίδων πού βγαίνουν στίς 52 γλώσσες τῶν λαῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, αὐξάνει κάθε μέρα.

ΚΙΝΕΖΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

Στό «Μανχάτταν Μετροπόλιταν Μιουζίουμ» τῆς Νέας Ὑόρκης ἔγινε μιά ἀπό τίς πιό γοητευτικές ἐκθέσεις τῶν τελευταίων χρόνων μέ θέμα: «Οἱ ἐνδυμασίες τῆς Ἀπαγορευμένης Πολιτείας» (τοῦ Πεκίνου). Θαρρεῖς καί δέν εἶταν ἔκθεση ἀλλά ἕνας ἐξαιρετικός τριπλός συνδυασμός: Μιά παράσταση τοῦ Μάξ Ράϊνχαρτ, ἕνα μπαλέτο τοῦ Ντιτσκίλεφ καί ἕνα θέαμα ἱπποδρομίου.

Ἡ ἔκθεση παρουσίαζε τίς ἐνδυμασίες πού φορέθηκαν στήν Αὐλή τῆς Κινέζικης Δυναστείας Τσίνγκ ἀπό τό 1644 ὡς τό 1911. Ἐπίσης ἐνδυμασίες τῶν Βουδιστῶν καί Ταοϊστῶν ἱερέων. Τά κοστούμια αὐτά εἶναι τόσο θαυμάσια ὥστε ὁ διευθυντής τοῦ τμήματος τῆς Τέχνης "Απω Ἀνατολῆς τοῦ Μετροπόλιταν Μουσείου γράφει: «Ζέ σχέδιο, σέ χρώμα, σέ ὑφασιν, σέ ἐκτέλεση καί σέ σύλληψη εἶναι ἀνότερα ἀπό κάθε ἄλλο πού οἱ ἄνθρωποι ἐφεύραν ποτέ γιά νά ντυθοῦνε.

ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ ΣΤΟ ΛΕΝΙΝ'ΓΚΡΑΝΤ

"Ὑστερα ἀπό τήν πολιορκία τοῦ Λένινγκραντ, οἱ Ρῶσοι κοίταξαν ἀπό τό Κράτος γά τούς ἐφοδιάσει μέ τά ὄργανα καί τά ἐξαρτήματα πού τούς εἶχαν καταστραφεῖ.

Μάλις τό αἴτημά τους ἔγινε γνωστό στήν Ἀμερική ἡ Ὀρχήστρα τῆς Φιλαδέλφειας ὀργάνωσε ἀμέσως μιά ἀποστολή ἀπό μουσικά ὄργανα καί ἐξαρτήματα συνολικῆς ἀξίας 5.000 δολλαρίων. Οἱ κάσες ἔκαναν ἕνα χρόνο νά φτάσουνε στόν προορισμό τους. Μά τελευταῖα ὁ Εὐγένιος "Ορμαντυ, ὁ διευθυντής τῆς Ὀρχήστρας τῆς Φιλαδέλφειας ἔλαβε ἕνα μάτσο ἀπό θερμά εὐχαριστήρια γράμματα ἀπό διάσημους Ρῶσους μουσικούς καί πρῶτα πρῶτα ἀπό τόν Διευθυντή τῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ Λένινγκραντ, Α. Πονομάρεφ. "Ολα τά γράμματα τονίζουν τή φιλία πού ἑνώνει τούς λαούς τῆς Ρωσίας καί τῆς Ἀμερικῆς καί τή θέλησή τους νά τή διατηρήσουν στίς «μέρες τοῦ θριάμβου» μετά τή νίκη.

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΡΕ ΖΙΝΤ

Ἀπό τό ἡμερολόγιο τοῦ Ἀντρέ Ζίντ, πού σ' ὅλο τό διάστημα τῆς Κατοχῆς ἔζησε μακριά ἀπό τό Παρίσι, πρῶτα στή Γαλάζια Ἀκτή κι' ὕστερα στή Βόρειο Ἀφρική, ἀποσποῦμε τό ἀκόλουθο κομμάτι πού δείχνει τή θέληση του νά ἀντισταθεῖ σέ κάθε «συνεργασία» μέ τόν ἐχθρό:

«30 Μαρτίου 1941

» Διαβάζω καί μένω ἀποσβολωμένος τό βιβλίο τοῦ Σαρντόν πού μόλις ἔλαβα. Οἱ σημερινές συνθῆκες τοῦ δίνουν μιά ἀρκετά μεγάλη σημασία. Μέ τό ἴδιο παχυδορμέιο ἤπρο κι' ἕνα γράμα τοῦ Ντριέλά Ροσέλ πού προσπαθεῖ νά μέ πείσει πῶς θἄταν καλό ἄν ἔκανα μιά ἐμφάνιση στό Παρίσι. Ἀπαντῶ τηλεγραφικῶς:

«... Ἀφοῦ διάβασα τελευταῖες σελίδες βιβλίου Σαρντόν πού φωτίζουν τή θέση σας, κόμμα, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά σᾶς παρακαλέσω βγάλετε ὁριμά μου ἀπό ξώφυλλο καί ἀντιγράψετε περιοδικοί σας.

Ἐπρόκειτο γιά τό περιοδικό Ν.Ρ.Φ. πού ὁ Ζίντ εἶταν ἀπό τά ἱδρυτικά μέλη του, καί πού, στήν Κατοχή, ἀνέλαβε νά διευθύνει ὁ φασίστας συγγραφέας Ντριέ λά Ροσέλ, πού αὐτοκτόνησε μετά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Παρισιοῦ. Ὁ Ζάκ Σαρντόν, εἶναι ἕνας ἀπό τούς διευθυντές τοῦ Ἐκδοτικοῦ Ὀίκου «Στόκ» καί γνωστός Γάλλος συγγραφέας. Τώρα βρίσκεται στή φυλακή σά δοσίλογος καί περιμένει νἄρθει ἡ ὥρα του νά δικαστεῖ.

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ

* Ὑπολογίζουν σέ 5 ἑκατομμύρια λίρες στερλίνες τίς ζημίες πού πάθαν τά ἱστορικά μνημεῖα τῆς Γαλλίας στά πέντε χρόνια τοῦ πολέμου.

* Ὁ συγγραφέας Ζάν-Πόλ Σάρτ θά διευθύνει ἕνα νέο περιοδικό πού θά τυπώνεται στίς ἐκδόσεις τῆς Ν.Ρ.Φ. μέ τόν τίτλο «Ἑ Ἀνθρωπιά». Ὁ τίτλος αὐτός παρμένος ἀπό τό περίφημο μυθιστόρημα τοῦ Ἀντρέ Μαλρώ, εἶναι ἕνα «ἔδος φόρου τιμῆς στόν Μαλρώ, πού εἶναι ἕνας ἀπ' τούς πιό δοξασμένους συγγραφεῖς τῆς Ἀντίστασης.

* Τυπώνεται στίς ἐκδόσεις Ν.Ρ.Φ. τό βιβλίο τοῦ Λεών Μπλοῦμ πού τόγραψε στή φυλακή του καί πού τό τελείωσε τό Δεκέμβριο τοῦ 1941, μέ τόν τίτλο: «Ἑ Τήν Κλίμακα τοῦ Ἀνθρώπου».

* Μέ ἀφορμή τῆς ἑκατοστῆς πρώτης ἐπέτειος τῆς γέννησης τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, κι' ἐπειδή δέν μπόρεσαν νά γιορτάσουν πέρυσι τά ἑκατόχρονά του ἕνεκα τῆς κατοχῆς, ὁ Οἶκος τοῦ Πανεπιστημίου ἑτοιμάζει μιά ἔκθεση Ἀνατόλ Φράνς.

* Στό μεγάλο ἀμφιθέατρο τῆς Σορβώννης ἔγινε μιά τελετή στή μνήμη τοῦ δημοσιογράφου Πιέρ Μπριοσολέτ, πού ἔξυε ἀκολουθήσει τό ντέ Γκώλ στό Λονδίνο, καί πού σκοτώθηκαν οἱ Γερμανοί ἐνῶ ἐπεχλοῦσε μιά μυστική ἀποστολή στή Γαλλία.

* Ὁ σκηνοθέτης Κλεμάν ἄρχισε ἕνα φίλμ πού θά ἱστορεῖ τήν ἀντίσταση τῶν Γάλλων ἐργατῶν μέ τόν τίτλο: «Ἑ Μάχη τῶν σιδηροδρομικῶν».

* Ὁ σκηνοθέτης Ζάκ Φεντέρ ἐπέστρεψε στό Παρίσι ὅπου θά γυρίσει ἕνα φίλμ βγαλμένο ἀπό τό σενάριο τοῦ Ντάφ Κοῦπερ: «Ταλλεράνδος», κι ὅπου θά πρωταγωνιστοῦν ὁ Λουΐ Ζουβέ κι' ὁ Ζάν-Λουΐ Μπαρρό.

* Στήν «Τριμπούνα ντέλ Πόπολο» τῆς γνωστῆς Ἀμερικανικῆς Βιβλιοθήκης, ἕνα τμῆμα πού ὀνομάζεται τό Ἀμερικανικό Κέντρο Βιβλίου καί πού σκοπός του εἶναι νά ἀντικαταστήσει τά βιβλία πού καταστράφηκαν ἀπό τόν πόλεμο καί νά ἐφοδιάσει τίς βιβλιοθῆκες τοῦ κόσμου μέ τίς τελευταῖες ἀμερικανικές ἐκδόσεις.

* Στήν «Τρομπούνα ντέλ Πόπολο» τῆς Ρώμης διαβάζουμε τά ἀκόλουθα: «Τό Βατικανό δέν κρύβει τήν ἐὐχαρίστησή του διαπιστώνοντας πῶς τά ὀοβιετικά φίλμ παρουσιάζουν ἕνα ἐπίπεδο ἠθικῆς πολύ ἀνώτερο ἀπό τά φίλμ τῶν ἄλλων ἐθνῶν».

* Ὁ στρατηγός ντέ Γκώλ, μιλώντας στή Γαλλική Βουλή γιά τά ἐσωτερικά καί θέλοντας νά ἐξηγήσει στό λαό του γιατί τά πράμματα εἶναι γιά τήν ὥρα δύσκολα εἶπε: «Μαζί μέ τόν Ἄμλετ μπορεῖμε νά ποῦμε: «Ἡ μέρα εἶναι ἀκόμη τόσο νέα!» Τό νόστιμο ὅμως εἶναι ποῦ ὁ Ἄμλετ δέν εἶπε ποτέ του τέτοιο πράμα. Ὁ ντέ Γκώλ θά εἶχε στό νοῦ του ἕναν ἄλλο ἥρωα τοῦ Σαίξπηρ, τό Ρωμαῖο, ποῦ ρωτᾶ: «Εἶναι ἡ μέρα τόσο νέα;»

*Ὁ ἀμερικανός συγγραφέας Τζόν Ντός Πάσσος πού ἔγραφε τό «Μανχάτταν Τρανσφέρ», «Μεγάλη Περιουσία», τό «Πάνω σ' ὅλη τή Γῆ», τό «42ος Παράλληλος» κ.τ.λ. εἶναι ἀντιποκριτής τοῦ περιοδικοῦ «Λάϊφ» στίς Φιλιππίνες. Τελευταῖα σ' ἕνα ἀεροπορικό δυστύχημα, χτυπήθηκε ἀρκετά σοβαρά στό κεφάλι. Ἀλλά τό μόνο πού ὁ Ντός Πάσσος βρῆκε νά πεῖ γι' αὐτό εἶναι: «Εἶχα ἕνα δυσάρεστο μικρό ἀτύχημα. "Ενα ἀεροπλάνο κόντεψε νά μοῦ σκίσει τό μπλόκ μέ τίς σημειώσεις μου».

* Ἡ δραματική συγγραφέας τοῦ «φουρφά ἐπί τοῦ Ρήνου» Λίλιαν Χέλλμαν, γύρισε στήν Ἀμερική ὕστερα ἀπό μιά τετράμηνη ἐπίσκεψη στό ρωσικό μέτωπο. Μιλάει μέ ἐνθουσιασμό γιά τό ταξίδι της.

*Ὁ Γερμανός συγγραφέας "Εμιλ Λούντβιχ ὁ βιογράφος τοῦ «Παπολέοντα», τοῦ «Μπίσμαρκ» καί τοῦ «Ροὺζβελτ» πού ζεῖ τώρα στό Λός "Αντζελες, μιλάει γιά τή μεταπολεμική στάση τῶν Γερμανῶν: «Οἱ Γερμανοί θά προσταθήσουν πάλι ν' ἀποφύγουν τίς εὐθύνες, ὅπως τό κάνει ἡ φιλενάδα τοῦ παραλή ὅταν αὐτός χάσει τήν περιουσία του: Θ' ἀρχίσουν νά φωνάζουν δείχνοντας τόν Χίτλερ: «Μᾶς ἀποπλάνησε!».

* Ὁ Τόμας Μάνν, ἄλλος ἐξόριστος Γερμανός συγγραφέας, πού ἀπόχτησε πέρυσι τήν ἀμερικανική ἰθαγένεια γράφει ἕνα ἄρθρο στό μηνιαῖο περιοδικό «Ἑ Λεύθερος Κόσμος» καί προφητεύει ἕνα μαῦρο μέλλον στούς Γερμανούς: «... ἕνα λαός πού δέ θά μπορέσει ποτέ πιά νά δεῖξει τό πρόσωπό του χωρίς ντροπή».

Ὁ Ἀρχιεπράτηγος Λίζενχάουερ, μιλώντας μέ ἀρκετούς γαλλικό μέτωπο ρώτησε ἕναν ἀπ' αὐτούς τί δουλειά ἔκανε πρίν ἀπό τόν πόλεμο.

—Εἰμουνα ἀγρότης.

Τότε ὁ Στρατηγός: «Θάθελες νά μοῦ δώσεις δουλειά στό χτῆμα σου μετά τόν πόλεμο;» Καί ὁ στρατιώτης διστακτικά: «Δέν ξαίρω ἀκόμη, στρατηγέ μου, ἀλλά θά σᾶς ἔχω ὀπ' ὄψη μου».

* Στήν Ἀμερική ρωτήσανε τή γλύπτρια Καθαρίνα Λέϊν τοῦ Μπόστον, ποιοί, κατά τή γνώμη της, εἶταν οἱ ὡραιότεροι ἄντρες τῆς Ἀμερικῆς. Καί ὁ κατάλογος της ἀναφέρει: Τούς ἠθοποιούς Ἡέϊμον Μάσεϋ, Γκάρυ Κούπερ, Φρέντερικ Μάρς, Γκάρυ Γκράντ, τό Ναύαρχο Μπέρντ τοῦ Νοτίου καί τοῦ Βορείου Πόλου, τό βιολονσελίστα Γκεγκόρ Πιατιγκόρσκυ, τό Στρατηγό Μάκ Ἄρθουρ. Καί τελειώνοντας ἡ γλύπτρια Λέϊν πρόστεσε πῶς, κατά τή γνώμη της, οἱ περισσότεροι ἄντρες δέν ἀξίζουν νά τούς κοιτάζει κανείς πάνω ἀπό 5 δευτερόλεπτα.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΝΕΑ

Μετά τήν ἀναχώρηση τοῦ θιάσου «Κατερίνας» γιά τή Θεσσαλονίκη, στό «Κεντρικό» θά ἐγκατασταθεῖ ὁ θίασος τοῦ «Θεάτρου Τέχνης» πού ἔκανε ἔναρξη στήν καινούργια αἴθουσα τήν Κυριακή τοῦ Πάσχα μέ τά «Παντρολογήματα» τοῦ Γκόγκολ.

* * *

Στό καλοκαιρινό θεατρό του, ὁ κ. Κ. Μουσούρης θά συνεργαστεῖ μέ ὁμῆμα τοῦ θιάσου Κοτοπούλη. Γιά πρῶτο ἔργο ἑτοιμάζεται ἡ «Ἄννα Καρένινα»—διασκευή θεατρική τοῦ Ρ. Μόρντο ἀπ' τό ἀριστούργημα τοῦ Λ. Τολστόϊ. Ἑκτός ἀπ' τόν Κ. Μουσούρη, στό ἔργο πρωταγωνιστεῖ κ' ἡ Κα Μελίνα Μερκούρη.

* * *

Στό «Λυρικό» συνεχίζονται ἐντατικά οἱ πρόβες τοῦ «Ἰούλιου Καίσαρα» τοῦ Σαίκσπηρ, τόν ὁποῖο σκηνοθετεῖ ὁ Γιαννούλης Ξαρατίδης. Μέ τήν τραγωδία αὐτή θά πρωτοεμφανιστεῖ ὁ καινούργιος θίασος ποῦ περιλαμβάνει τό Βεάκη, τό Γιαννίδη, τό Γληνό, τή Μιράντα, τή Λάρη, τό Μορίδη, τό Βανθή καί πολλούς ἄλλους.

Τό μόνιμο «ρωθεϊκό» σκηνικό, καθώς καί τά κοστούμια, τά ἑτοιμάζει ὁ Γ. Βαλκαλό. Ἡ μετάφραση εἶναι τοῦ Κ. Καρθαίου.

* * *

Τό «Ἑθνικό Θέατρο» ἐνέκρινε γιά τό χειμερινό δραματολόγιό του τήν τραγωδία τοῦ Λόρκα «Ματωμένος Γάμος», κατά τή μετάφραση τοῦ ποιητῆ Ν. Γκάτσου.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΝΕΑ

Τό Καλλιτεχνικό Γραφεῖο Ἀθηνῶν ἀναγγέλλει τίς παρακάτω συναυλίες.

Στίς 14-5-45 ρεσιτάλ βιολιοῦ τοῦ Δ. Χωραφᾶ στό θέατρο «Ρέξ» στίς 4.30. Στό πιάνο ἡ Μ. Χωραφᾶ.

Στίς 16-5-45 ρεσιτάλ χοροῦ τῆς Μιμίκας Μαρτάκη καί ρεσιτάλ τραγουδιοῦ τῆς "Ελλης Κατσιρέλη στό «Ρέξ», ὥρα 4.30

Στίς 18-5-45 συναυλία Οὐγγρικῆς μουσικῆς στό «Ρέξ». Τραγούδια, χοροί, πιάνο, λαϊκή μουσική καί ὁπερέττα. Εἰσαγωγική ὁμιλία τῆς κ. Ντέβελιτς.

Στίς 13-5-45 Κυριακή, στίς 6 τό ἀπόγευμα ἡ Περιηγητική Λέσχη ('Αμαλίας 28) διοργανώνει συναυλία ἀπό Θαλασσῆς τῆς Πεντέλης. Διευθυντής ὀρχήστρας ὁ κ. Βαβαγιάννης.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ

—Τό Φλεβάρη πέθανε ὁ ζωγράφος Δ. Βιτσώρης.

—Ὁ ἐκλεκτός καλλιτέχνης, πού τυραννήθηκε ἕνα χρονο ἀπο ραρειά ἀρρώστειες, πέθανε ξαφνικά σέ μιά κλινική ὅπου νοσηλευόταν.

—Ἡ κηδεία του ἔγινε μέ δημόσια δαπάνη.

—Τά «Ἐλεύθερα Γράμματα» πού χάσανε ἕνα συνοδοιιόρο τῆς παλιᾶς συντροφιᾶς τους, θά ἀσχοληθοῦνε πλατύτερα μέ τό ἔργο του.

—Συγκροτεῖται τίς μέρες αὐτές τό «Καλλιτεχνικό Ἐπιμελητήριο» πού ἱδρύθηκε μέ νόμο ἀπό τό Κράτος.

—Σ' αὐτό θά γραφτοῦν ὅλοι οἱ "Ελληνες καλλιτέχνες, ζωγράφοι, γλύπτες, χαράκτες, διακοσμητές.

—Τό «Κ. Ε.» ἔχει σκοπό τήν προστασία τῶν ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων τῶν καλλιτεχνῶν, τήν κατοχύρωση τοῦ ἐπαγγέλματος καί τήν ἐξύψωση γενικά τοῦ καλλιτεχνικοῦ ἐπιπέδου.

—Ἡ προθεσμία γιά τήν ἐγγραφή τῶν μελῶν ἔληξε στις 30 τοῦ Ἀπριλη.

—Μιά ἐπιτροπή κατατάξεως πού θά ἐκλεγεῖ σύμφωνα μέ τό νόμο θά ξεχωρίσει ἀνάλογα μέ τά προσόντα καί τήν ὅλη καλλιτεχνική σταδιοδρομία τους τούς καλλιτέχνες σέ δόκιμα, τακτικά καί ἔκτακτα μέλη.

—Ὅλα τά μέλη ἔχουν τά ἴδια δικαιώματα.

—Μόνον τά τακτικά θά ἔχουν δικαίωμα ψήφου.

—Μιά πανελλήνια Ἔκθεση ἐδῶ θά ὀργανωθεῖ τό φθινόπωρο.

—Καί μιά Ἔκθεση νεοελληνικῆς τέχνης στήν Αἴγυπτο.

—Τήν πρωτοβουλία εἶχε ὁ Ἑλληνο-Αἰγυπτιακός σύλλογος πού κάνει τίς σχετικές συνεννοήσεις μέ τό Ὑπουργεῖο Παιδείας.

—Ἀνοιξε στόν Παρανοσό μιά Ἔκθεση νεωτέρου καί παλιοῦ ζωγράφων.

—Ἐδικός μας ἀνταποκριτής μας θά ἀσχοληθεῖ μέ τήν Ἔκθεση αὐτή.

—Τόν περασμένο μῆνα οἱ ζωγράφοι 'Αστεριάδης καί Βασιλείου ἐκθέσανε στήν αἴθουσα «Ἀετόπουλος καί Σιαμ» μιά δουλειά τους πού κυκλοφόρησε τόν καιρό τῆς σκλαβιᾶς.

—Ἱστορικό μιᾶς χειρόγραφα ἀπό νεοελληνικά κείμενα, ξυλογραφίες, ἐκδόσεις καί κεραμεικά.

—'Ανάμεσα σ' αὐτή τήν ἐργασία τρεῖς ποιητικές συλλογές τοῦ "Αγγ. Σικελιανοῦ, τοῦ Σκίπη, τοῦ "Αγι Θέρου μέ ξυλογραφίες πού κυκλοφόρησανε χειρόγραφες σέ λιγοστά ἀντίτυπα κρυφά ἀπό τήν ἐχθρική λογοκρισία.

—Κυκλοφόρησε στίς 25 τοῦ Μάρτη ἕνα λεύκωμα «Γιά τή χιλιάχρονη τή Λευτεριά» μέ ξυλογραφίες ἀπό τούς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, καμωμένες ἀπό τήν ὁμάδα καλλιτεχνῶν τῆς «Ἑθνικῆς Ἀντίστασης».

—Ἡ ἴδια ὁμάδα κυκλοφόρησε τήν προτομαγιά δεύτερο λεύκωμα, καλύτερο ἀπό τό πρῶτο «Θυσιαστήριο τῆς Λευτεριᾶς».

—Μέ εἰκόνες ἀπό τίς θυσίες τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ καί τά ἱστορικά τους.

—Κριτικό σημείωμα γιά τά δυό λευκώματα θά δημοσιευτεῖ στά «Ἐλεύθερα Γράμματα».

—Κυκλοφόρησε τό «Τετράδιο» στο ὁποῖο δημοσιευθήκανε ἔργα τῶν ζωγράφων Χατζηκυριάκου, Τσαρούχη, Μόραλη, 'Εγγονόπουλου.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σωτήρη Σκίπη: «Μεσ' ἀπό τά Τείχη», ποιήματα μέ ξυλογραφίες Σπύρου Βασιλείου, Ἔκδοση Β΄. 'Αθήνα 1945.

Δ. Ψαθᾶ: «Χειωῶνας τοῦ 41». Σκίτσα τῆς κατοχῆς. 'Αθήνα. Δρχ. 250.

Κώστα Παπαπάνου: «Ἡ Γυναίκα πού πέρασε μέ τά κόκκινα». 'Αθήνα 1945.

Κώστα Καλαντζοπούλου: «Κατηγορῶ τή Διοίκηση τοῦ ΙΚΑ». 'Αθήνα 1945.

Γ. Λαμπρινοῦ: «Μορφές τοῦ Εἰκοσιένα», τρίτη Ἔκδοση συμπληρωμένη. Ξυλογραφίες Τάσσου. Ἐκδότης ὁ «Ρήγας». Τιμή 250 δρχ.

Κοσμᾶ Πολίτη: «Τό Γυρί», μυθιστόρημα. Ἔκδ. «Ἴκαρος». Δρχ. 300.

Γιάννη Σφακιανάκη: «Τά πεζά ποιήματα τοῦ Ἀρθούρου Ρεμπώ». Ἔκδ. «Φλόγας», δρχ. 170.

Νικηφόρου Βρεττάκου: «Ἡρωϊκή Συμφωνία», ποίημα. Ἔκδ. «Φιλολογικῶν Χρονικῶν». Δρχ. 50.

Τοῦ Ἰδιου: «33 ἡμέρες», ποίημα σέ πρόζα. Ἔκδ. Α. Ματαράγκα, Δρχ. 50.

Θράσου Καστανάκη: «Ἑφτά 'Ιστορίες». Ἔκδ. «Ἥλιος». 200 δρχ.

Νίκου Παππᾶ: «Τό Αἷμα τῶν 'Αθώων», ποιήματα. Ἔκδ. «Φιλολογικῶν Χρονικῶν». 200 δρχ.

Τάκη Λάππα: «Ἡ Σφαγή τοῦ Δίστομου», χρονικό. Δρχ. 125.

Μέλπως Ἀξιώτη: «Ἀπάντηση σέ 5 ἐρωτήματα». Δρχ. 50.—«Πρωτομαγιές 1886 —1945». Δρχ. 50

Στίς ἐκδόσεις τῶν «Φίλων τοῦ Βιβλίου» κυκλοφόρησαν:

Ἰρβινγκ Στόν: «Βάν Γκόγκ. Ἡ Ζωή ἑνός 'Ανθρώπου». Σελίδες 490 καί 16 εἰκόνες ἐκτός κειμένου. Δρχ. 750.

Γρηγορίου Ξενοπούλου: «Ἀθανασία κι' ἄλλα 24 διηγήματα» μ' ἕνα πορτραίτο τοῦ συγγραφέα (Ξυλογραφία Δ. Γιαννουκάκη). Σελίδες 250 σέ πολυτελές χαρτί. Δρχ. 400.

Στέφαν Τσβάϊχ: «Ἰοσήφ Φουσέ». Σκιαγραφία ἑνός πολιτικοῦ. Μετάφραση ἀπό τά γερμανικά τοῦ Μίχ. Β. Σακελλαρίου. Ἔκδοση πολυτελής μέ 6 εἰκόνες ἐκτός κειμένου. Σελ. 256. Δρχ. 400.

Διον. Α. Κόκκινου: «Ἀλέξης ὁ 'Αμαξᾶς». Τέσσερα ἐκτενῆ διηγήματα. Σελ. 256. Δρχ. 400.

Μαργαρίτας Καραπάνου: «Τά Δέντρα». Μυθιστόρημα. Σελ. 286. Δρχ. 300.

Σόμερσετ Μώμ: «Θέατρο». Μυθιστόρημα. Σελ. 300. Δρχ. 350.

R. C. Muschler: «Ἡ "Αγνωστη». Νουβέλλα. Μετάφραση Γεωργίας Ταρσούλη. Σελ. 86. Δρχ. 130.

Frank Thiess: «Ἀνήσυχο Καλοκαίρι». Μυθιστόρημα. Μετάφραση Γιάννη Λάμψα. Σελ. 160. Δρχ. 2000.

John Knittel: «Ὁ Διοικητής». Μυθιστόρημα. Σελ. 208. Δρχ. 250.

ΠΡΟΣΕΧΕΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Οἱ «Φίλοι τοῦ Βιβλίου» ἑτοιμάζουν μιά σειρά ἑλληνικῶν βιβλίων ἀπό τά ἐκλεκτότερα καί τά πιό ἀντιπροσωπευτικά.

Σημειώνουμε: τήν ἐπανέκδοση τοῦ περίφημου «Νούμερου» τοῦ "Ηλία Βενέζη, ἑνός βιβλίου πού ἄφησε ἐποχή καί εἶναι ἀπό χρόνια ἐξαντλημένο. "Ενα νέο μυθιστόρημα κι' ἕναν τόμο διηγημάτων τοῦ Δημ. Βουτυρᾶ. Τήν «'Αγγλία» τοῦ Νίκου Καζαντζάκη, ἐξαντλημένη ἀπό καιρό. Τόν «'Αλέξη τόν 'Αμαξᾶ», τέσσερα ἐκτενῆ διηγήματα τοῦ Διον. Α. Κόκκινου. Τήν ἡρωϊκή μεσαιωνική μυθιστορία «Ἡ Πριγκιπέσσα 'Ιζαμπώ» τοῦ "Αγγελου Τερζάκη καί μιά σειρά δοκιμίων τοῦ Πέτρου Χάρη μέ τό γενικό τίτλο «"Οταν ἡ ζωή γίνεται ὄνειρο».

ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ὁ ἀξιόλογος ἐκδοτικός οἶκος Λουκάτου τῆς Καλλιθέας, κυκλοφόρησε αὐτήν τήν ἑβδομάδα τό καινούργιο βιβλίο τοῦ Γιάννη Κορδάτου: «Τά Σημερινά Προβλήματα τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ». Τά κυριότερα κεφάλαια τοῦ βιβλίου: «Γιατί πολεμήσαμε;».—«Ἡ 'Ελλάδα στίς διάφορες φάσεις τοῦ 'Ανατολικοῦ ζητήματος».—«Ἡ 'Ιδέα τῆς Βαλκανικῆς Ὁμοσπονδίας».—«Ἡ Μεγάλη 'Ιδέα».—«Ἡ σημερινή θέση τῆς 'Ελλάδας».

Τό βιβλίο βρίσκεται σ' ὅλα τά Βιβλιοπωλεῖα τῆς 'Αθήνας.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ

ΣΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΙΡΩΝ

Κάποιος ἀπό τούς κ. κ. Τμηματάρχες τοῦ "Υπουργείου τῆς Παιδείας ρώτησε ἐπειγόντως τό 'Υπ. τῶν Ἐσωτερικῶν ἄν πρέπει στούς διορισμούς νά ζητᾶει πιστοποιητικό φρονημάτων!

Ἡ ἀπάντηση ἦταν, ὅτι ὁ νόμος δέν ἔχει καταργηθεῖ κι' ἐπομένως ὁ κ. Τμηματάρχης μπορεῖ νά τό ζητεῖ.

Τό ἔειξε ὁ κ. Ὑπουργός τῆς Παιδείας κι ὁ κ. Γενικός Διευθυντής; Πιστεύουμε, ὅτι θ' ἀντιμείβουν τόν νομιμόφρονα κ. Τμηματάρχη, ὅπως τό ἀξίζει.

ΕΧΑΣΑΝ ΟΙ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ

Μαθαίνουμε, ὅτι ἔγιναν στό Πανεπιστήμιο Θεσ)νίκης Ἐκτροπα. Δράστες εἶναι οἱ κατεξοχήν «δοσίλογοι» Καθηγητές. Ὁ ὀπ' ἀριθ. 1 δοσίλογος ἐργάστηκε ἀνοιχτά μέ τούς Γερμανούς κι' ἀνεφέρεται σέ προπαγανδιστικό βιβλίο γερμανικό, ὅτι πολλά πρόσφερε στίς γερμανικές ἀρχές. Αὐτός λοιπόν ζήτησε ν' ἀποκλεισθοῦν ἀπό τίς Πανεπιστημιακές Συνελεύσεις ὡς «ἐνοχοι» καί γιά «ἀντιπατριωτική δράση» οἱ Καθηγητές ποῦ φυλακίστηκαν ἀπό τούς Γερμανούς στό στρατόπεδο Παύλου Μελᾶ —ὁ Χαϊδάρι τῆς Θεσ)νίκης — μέ τήν κατηγορία, ὅτι ἐργάστηκαν ἐνάντια στόν καταχτητή.

Τήν πρόταση ὑποστήριξε ὁ ὀπ' ἀριθ. 2 δοσίλογος Καθηγητής τοῦ ὁποίου ἦταν τόσο θερμοί οἱ λόγοι ὑπέρ τῶν Γερμανῶν, ὥστε οἱ Καταχτητές τοιχοκόλλησαν χωρία ἀπό τούς λόγους αὐτοῦς στή Θεσ)νίκη γιά διαφωτισμό τοῦ Λαοῦ! Εἶναι καιρός νά θυμηθοῦνε οἱ κ. κ. Καθηγητές ὅτι εἶναι 'Ελληνες, γιατί ἄν δέν τό θυμηθοῦν αὐτοί θά τούς τό θυμίσει ὁ 'Ελληνικός Λαός.

ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΝΕΩΝ

Ἡ 'Ελληνογαλλική "Ενωση Νέων ποῦ στεγάζεται στό Γαλλικό 'Ινστιτοῦτο, Σίνα 29, ἄρχισε κάθε Τετάρτη νά κάνει ὁμιλίες γιά καλλιτεχνικά καί φιλολογικά θέματα. Μετά ἀπό τίς ὁμιλίες γίνεται συζήτηση πάνω στό θέμα ποῦ ἀναπτύχθηκε. Ἡ ὁμιλία γιά τήν "Ενωση τοῦ κ. Μιλλιέ, στό Θέατρο Κεντρικό μέ θέμα τόν ποιητή 'Αραγκόν εἶχε μεγάλη ἐπιτυχία.

Ἡ "Ενωση ἑτοιμάζει ἐκδόσεις ἀπό τελευταῖα γαλλικά ποιήματα καί πεζά. Σάν πρῶτο θά ἐκδοση τή «Σιωπή τῆς Θάλασσας» τοῦ Βερκόρ.

ΤΑ ΝΑΥΠΛΙΑΚΑ

(Συνέχεια ἀπό τή σελίδα 2)

φόνους καί τίς καταστροφές ἔγραφε:

«Οὗτοι (οἱ κυβερνητικοί) ὑπερέβησαν καί τούς ὠμοτέρους τῶν ἀγρίων 'Οθωμανῶν. Κατά τήν ὅπισθεν ἡμῶν γρηγορίμην των ἐλληλάτησαν τήν χώραν, ἐθίασαν παρθένους, διήρπασαν τήν περιουσίαν τῶν ἀγροτῶν, ἐνέπρησαν οἰκίας, ἐσύλησαν ναούς, διέσχισαν εἰκόνας, ἐξώδρισαν ἱερεῖς τοῦ 'Υψίστου ἰδίως ὑποχρεώσαντες ἕνα αὐτῶν (γιατί ἦταν ἐπαναστάτης) νά θέση ἐπί τῆς κεφαλῆς του, τό ὁποῖον προεπλήρωσαν κόπρου, καλυμμαούιόν του. Συνέλαβον ὁμήρους οὓς ἀπεκάλουν αἰχμαλώτους, ἐγύμνωσαν γυναῖκας... Κατά δέ τήν ἀντιμέτωπον πρός ἡμᾶς γραμμήν των ἐνέπρησαν τόν μόλον Τσιμδακοπούλου καί παρήτησαν ἐντός τῶν φλογῶν δύο στρατιώτας τῆς 'Ελευθερίας, οἵτινες ὡς βαρέως πληγωμένοι δέν ἠδύναντο νά ἐξέλθωσιν. 'Ενέδαλον δέ πῦρ καί κατέκαυσαν καί τήν ἀγροτικήν καί κομψοτάτην οἰκία

ἐλεύθερα Γράμματα

Ἡμερολόγιο

Τῆς Σοφίας ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Ὁ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἔνοιωθε μιὰ παράξενη εὐτυχία καθὼς κοίταζε πάλι γεμάτα παιδιά, τὰ θρανία τῆς τάξης του. Νὰ ποὺ ξαναζωντάνεψε τὸ σκολειὸ μὲ τὰ ξενοιαστα τοῦτα πλάσματα. Νά τα, τὰ γνώριμα κεφάλια τὰ ξανθά, τὰ ἐβένινα, τὰ καστανὰ ποὺ σκύβουν πάνω ἀπ' τὰ τετράδια τῶν ἐκθέσεων, ζητώντας νὰ βάλουν σ' αὐτὰ τὴν ψυχή τους. Κοντά τους θὰ ξανανειωσει. Εἶναι ὅλες ἐδῶ. Ὄχι. Τρεῖς λείπουν. Ἡ μιὰ παντρεύτηκε, ἡ ἄλλη δὲν ἦρθε ἀκόμη κι' ἡ τρίτη... Ὦ ἡ τρίτη δὲ μπορεῖ νὰ ξανάρθει. Δὲν ἄλλαξαν καὶ πολύ. Λίγο πιὸ ἀδύνατες, λίγο πιὸ παχειές, κάνα δυὸ μαυροφορεμένες. Μὰ εἶναι πάντα τὰ παιδιὰ ποὺ ξερε: Τὰ καλόκαρδα παιδιὰ ποὺ δίνουνε νόημα στὴ ζωὴ τῶν δασκάλων.

— Τί θέμα θὰ μᾶς δώσετε γιὰ τὴν πρώτη μας ἔκθεση κ. καθηγητά;

— Ὦ, κάτι σὰν ἐλεύθερο θέμα.

Καὶ κοιτάζοντας τὴν ἄνοιξη ποὺ χαμογελοῦσε ἀνάμεσα ἀπ' τὸ παράθυρο εἶπε:

— «Μιὰ σελίδα ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό σας».

Ἤθελε νὰ ξαναδεῖ τὸν ὡραῖο ρωμαντισμὸ τῶν δεκάξη χρόνων, τὴ χαρὰ τῆς νιότης.

Καὶ τὰ τετράδια ἄρχισαν νἄρχουνται ἕνα ἕνα πάνω στὴν ἕδρα. Ἀνυπόμονος ἔρριχνε ποῦ καὶ ποῦ ματιές:

«Ἡ πραγματικὴ τραγῳδία εἶταν γιὰ μᾶς ποὺ περιμέναμε νὰ γυρίσουν. Μιὰ ὥρα, δυό, τρεῖς, δώδεκα ὧρες. Τὸ μπλόκο δὲν τέλειωνε. Πίσω ἀπὸ τὴ μάντρα ἀκούγονταν ὁλοένα πυροβολισμοί. Τ' ἀδέρφια μου. Θέ μου. Φύλαξέ μου τ' ἀδέρφια μου...».

Ἄνοιξε ἄλλο τετράδιο νευρικός:

«Ἡ Μαρθούλα μέσα στὸν πυρετό της ζητοῦσε πατάτες τηγανιτές. Ποῦ νὰ τὶς βροῦμε. Ἡ μητέρα ἔκλαιγε. Κι' ἐγὼ τὴν παρηγοροῦσα τὴ Μαρθούλα πὼς ψήνουνταν στὴν κουζίνα. Σὲ λίγο ξεψύχησε μὲ τὸν καϋμό της».

Μὰ νὰ τὸ τετράδιο τῆς Ἔφης. Αὐτὴ εἶχε πάντα χιοῦμορ.

«...Ἔτρεχα σὰν ὑπνωτισμένη. Ἕνα μόνο σκεφτόμουν. Σκότωσαν ἕνα Γερμανό... Θάκαναν ἀντίποινα στὴ γειτονιά μας. Καὶ μηχανικὰ ἀνάδευα στὸ νοῦ μου, τὶς διευθύνσεις τῶν γνωστῶν μας νὰ δῶ ποῦ μποροῦσα νὰ πάω...».

Καὶ τὸ τελευταῖο:

«.. Τὸ Βερολῖνο καίγεται... Κι' ὁ κόσμος εἶναι τρελλὸς ἀπὸ τὴ χαρά του. Μόνο ἐγὼ τρέμω ἀπὸ ἀγωνία. Μὴ βομβαρδίστηκε τὸ ἐργοστάσιο ποὺ δουλεύει ὁ πατέρας; Δὲν ἔφταιξε τίποτε, μὰ εἶχε γερὰ μπράτσα κι' οἱ καταχτητὲς τὰ χρειαζόντουσαν στὴν πατρίδα τους. Θὰ γυρίσει ζωντανὸς τάχα;».

Ἤθελε νὰ ξαναδεῖ τὸν ὡραῖο ρωμαντισμὸ τῶν δεκάξη χρόνων, τὴ χαρὰ τῆς νιότης. Κι' ἔδωσε θέμα: «Μιὰ σελίδα ἀπ' τὸ ἡμερολόγιό σας». Μὰ εἶχε ξεχάσει πὼς οἱ σελίδες αὐτές, εἶταν ὅλες ματωμένες σελίδες σκλαβιᾶς καὶ πὼς τὰ Ἑλληνόπουλα τοῦτα εἶταν πουλιὰ κυνηγημένα μέσα στὴν ἄγρια καταιγίδα ποὺ τέσσερα χρόνια ἔδερνε τὴν πατρίδα τους.

Ἕνα δάκρυ πῆγε νὰ λάμψει στὰ μάτια του, μὰ τὰ ξανθά, τὰ καστανά, τὰ ἐβένινα κεφάλια, τὸν κοίταζαν τώρα χαμογελώντας:

— Εἴμαστε κυνηγημένα πουλιά, λαβωμένα ἴσως, μὰ κρύβουμε μέσα μας κάτι ἀπ' τὴν ἀδάμαστη ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας καὶ ζυμωθήκαμε στὸν ἀγῶνα τῆς λευτεριᾶς...Μὴν παραξενεύεστε... Μεγαλώσαμε πολὺ τὰ τέσσερα τοῦτα χρόνια. Θὰ τὴν ξαναφτιάξουμε ὥμορφη τὴ ζωή μας, ὥμορφη καὶ περήφανη τὴν Ἑλλάδα μας.

Κι' ὁ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν χαμογέλασε παρηγορημένος.

Εἰκόνες

ΣΟΥΡΟΥΠΟ ΣΤΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ

Τοῦ Γιάννη ΡΙΤΣΟΥ

Ἄνοιξη. Λαχανιάζει τὸ φῶς γύρω καὶ μέσα μας. Μιὰ βαθειὰ ἀνάσα. Λιγάκι πιότερος ἀγέρας. Λαχταρίζει ἕνα φτερὸ πάνου μας, σκουντάει τοὺς τοίχους. Μιὰ πασχαλιὰ σκύβει πάνου ἀπ' τὴ μάντρα. Σὲ κυττάει καλά. Τὴν ξέρεις. Ξέρεις τὴ μυρουδιά της, φυλαγμένη κατάβαθα, ἐκεῖ πλάϊ - πλάϊ μὲ τὴν εἰκόνα τῆς μητερας, μὲ τὸ χαμόγελό της τὸ βραδινὸ ποὺ σάλευε στὴ μορφή της σὰν ἕνα μικρό, καρτερικὸ ἄστρο... Τότες ποὺ γυρνούσαμε σκονισμένοι, παιδιά, μὲ γδαρμένα γόνατα, ἀπ' τὶς ταπιες τοῦ νησιοῦ, πέρα στὴ Μονοβάσια, μὲ τὴν πίκρα τοῦ σύθαμπου πάνου στὴν ψυχή, σὰν ἕνα στεγνὸ βότσαλο πάνου στὴν παλιὰ ἐταζέρα, σὰν ἕνα ξεροκόμματο ψωμὶ πάνου στὸ ἐργατικὸ τραπέζι μετὰ τὸ δεῖπνο. Ἡ πασχαλιά, ἡ μαβιὰ μυρωδιά της στὴ συνοικία τῆς Ἀθήνας. Λές: εὐχαριστῶ. Ἕνας κόμπος στὸ λαρύγγι. Εἶναι ὄμορφα... Ἡ μάντρα, τὰ δεντράκια, οἱ πέτρες ἐδῶ. Ἡ λάμψη τοῦ δειλινοῦ πάνου στὶς καλτποβελόνες καθὼς πλέκει στὸ παράθυρο ἡ κοπέλλα τοῦ μπάρμπα - Στάθη. Ἡ φωνὴ τοῦ ἐφημεριδοπώλη «τελευταῖο παράρτημα...». Εἶναι ὄμορφα... Τὸ ξέρεις, καὶ πικραίνεσαι γιατὶ τὸ ξέρεις. Προχτὲς ἀκόμη, πότε; - νά, ἕνα - δυὸ μέρες πρίν, Νοέμβρης - Δεκέμβρης, ἄ, ναί, δὲν εἶξερες: εἶταν δὲν εἶταν ὄμορφα. Μονάχα εἶταν. Κι' ὅλα βρισκόνταν μέσα του. Τὰ σπίτια κι' οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ δέντρα, ὅλο τὸ φῶς, ἡ λευτεριά...

Τώρα λιγόστεψε ὁ ἀγέρας, χωριοτηκαν πάλι τὰ πραματα, κασενα μὲ τὄνομά του: τὸ σπίτι, τὸ δεντρο, ὁ μπαρμπα - Στάσης, ἡ Κατινα, ο εφημεριδοπωλης, τὸ δειλινο, ἡ μνημη, το παρον... Ζητας νὰ παρεις μιὰ βαθειὰ ἀνασα. Κάτι μποσάει. Μιά, κεὶ πιὸ μεσα, πιο βαθειά, τὸ σμιξιμο, ἡ λαχτάρα μιά: λευτεριά... Τὸ δειλινο στη συνοικια τῆς Ἀθήνας μας. Ἕνα μελαχροινὸ παλληκάρι στέκεται μπροστὰ στὸ μουντζουρωμένο τοιχο. Ἔχει τὰ χέρια του στὶς τσέπες του παντελονιοῦ σφιγμένα σὲ γροθιές. Κυττάει τὸν τοῖχο μὲ τὰ κόκκινα σβυσμένα γράμματα.

Μιὰ γριὰ περνάει δίπλα του. Κοντοστέκει. Κυττάζει σὰ μάννα:

— Μᾶς τὰ σβύσανε, γιέ μου, ἔτσι λέει. Μᾶς τὰ σβύσανε.

Τὸ μελαχροινὸ παλληκάρι δὲ μιλάει. Μόνο ποὺ σφίγγει λίγο τὰ χείλια του. Ἡ γριοῦλα παγαίνει πιὸ σιμά του:

— Μὴ χολοσκᾶς, μάτια μου. Κι ἂν σβύσανε μαθές, τὰ γράμματα ἀπ' τοὺς τοίχους, μὴ δὰ σβυστήκανε κι ἀπ' τὴν καρδιά μας;

Χαμογελάει τὸ παλληκάρι, χαμογελάει κ' ἡ γριούλα μπροστὰ στὸν τοῖχο, ἐκεῖ, μὲ τὰ σβυσένα γράμματα. Ὅλα σμίγουν ξανά: τὸ δειλινό, τὰ σπίτια, ἡ πασχαλιά, οἱ καρδιές... Ἕνα ὄνομα...

Κ' ἡ φωνὴ τοῦ ἐφημεριδοπώλη μέσα στὴ συνοικία τῆς Ἀθήνας, στὸ τριανταφυλλένιο σούρουπο. Ἡ φωνή του: «Οἱ Ρῶσοι στὸ Βερολίνο».

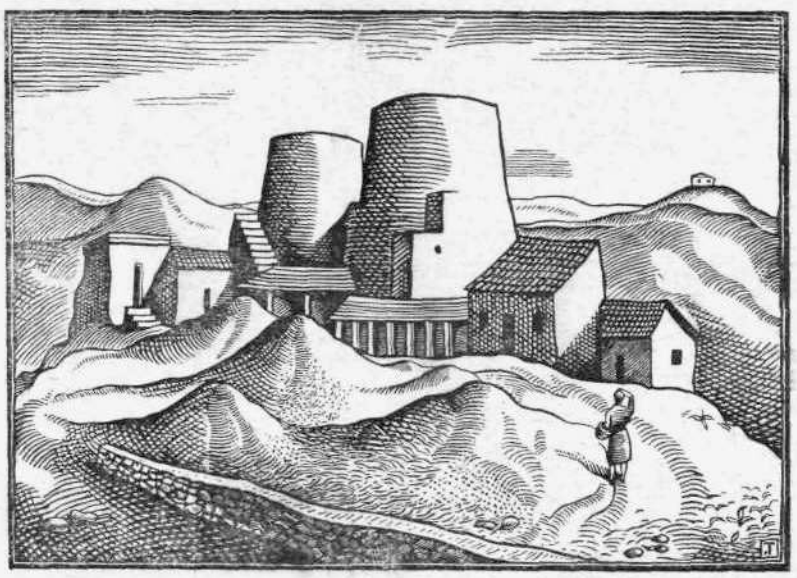

Α. ΤΑΣΣΟΥ: Τοπεῖο.

Οἱ φερβολαραῖοι

Τῆς Ἕλλης ΑΛΕΞΙΟΥ

Ἀπὸ τὴν τάξη τῶν ἐγκληματιῶν, τὸν καιρὸ τῆς πείνας, ἐγὼ συμπονοῦσα τοὺς περβολαραίους. Ἤως νὰ κρύψουν οἱ κακομοιροι τοὺς θησαυροὺς των! — Ἡ δουλειά μου μὲ ὑποχρέωνε τότες νὰ πεζοπορῶ ὀυὸ ὧρες στὸν καμπο τοῦ Μοσχάτου. Τὰ δέντρα, τὰ χωράφια, οἱ ἄνθρωποι μου εἶχαν γινει οἰκεῖοι. — Ἡ γη ειναι ἀθωα ἀνυπόκριτη, ἀνυστερόβουλη. Ὅτι βγαζει τὸ φανερωνει. Ἔβλεπες τὸ περιζητητο ραδικάκι, ποὺ μόλις ξετρυπωνε ἀπὸ τὸ χῶμα, τεντωνε τὰ χεράκια του ψηλά: «ἐδῶ εἶμαι!». Κι' ἂν πεῖς πια γιὰ τὶς ἀγκιναρες, τὰ λάχανα ἢ τὰ κουνουπιδια, ἀντὶ νὰ μπαινουνε λιγουλακι στὸ νόημα, τεντωνανε τὰ κεφαλια τους οσο μπορουσαν πιὸ ψηλα. Ρωτας καὶ γιὰ τις ντοματες; ὅσο ἦσαν ἀγουρες ἦσαν πρασινες καὶ δὲν τις ξεχωριζες ἀπο τὰ φύλλα κι' ἅμα ὡριμαζαν κατακοκκινιζαν κι' ἐρέθιζαν τὰ ματια των πεινασμένων. Γιὰ φανταστεῖτε, ἂν οἱ λιρες ἦσαν τζερτζεβατικά, καὶ καθε ποὺ ὁ μαυραγορίτης ἀποχτοῦσε μιὰ λίρα, φύτρωνε τρυτόχρονα ἀπὸ τὴ γῆ ἕνα χερι, καὶ την κραταγε ψηλά... Γί ἄγρυπνες νύχτες, σὲ τί τρομάρες θὰ ζοῦσαν οἱ ἐμποροί μας!... Οἱ περβολαραῖοι μοιάζανε τότες πολὺ μὲ τοὺς μεγαλοβιομήχανους. Ποὺ τὶς ματσαράγκες τους, τὴν ἁρπακτικότητά τους, τὴν ξέρουν καὶ τὴ βγάζουν στὰ φόρα οἱ ἐργάτες τους. Κι' ἀνάμεσα ἀφεντικοῦ καὶ προσωπικοῦ κυριαρχεῖ πάντα τὸ χρυσωμένο μισος. Καθὼς πηγαίνοντας ἔβλεπα ὡς πέρα, νὰ λευκαζει τὸ κῦμα τῶν κουνουπιδιῶν, δὲν ξέρω πῶς μοῦ φαίνουνταν σὰν διαδηλωτές, ποὺ βγάζανε στὰ φόρα τ' ἄπλυτα τοῦ ἀφεντικοῦ.

— Δόσε μου ὅσο — ὅσο, νά! κεῖνο τὸ μικρούλι κουνουπιδάκι... δὲ χωνεύουνε πιὰ τὰ παιδιά μου τὶς λαχανίδες...

— Γιὰ τουφέκι μᾶς ἔχεις; τά' χουν ἐπιτάξει οἱ Ἰταλοί...

«...Π' ἀνάθεμά τα, λέγανε μέσ' ἀπ' τὰ δόντια τους οἱ περβολαραῖοι, νὰ μὴν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ κρύψει κι' αὐτὰ κάτω ἀπ' τὸ χῶμα σὰν τὰ παντζάρια!...»

Ἅμα ὅμως παραθέριεψε ἡ πεῖνα, τὰ λογῆς «ἀπαγορεύεται» καὶ «ἔχουν ἐπιτάξει» δὲ φελοῦσαν. Ἡ φτωχολογιὰ ἔπεφτε τὶς νύχτες πάνω στοὺς κήπους καὶ τοὺς ρήμαζε. Ὅλη τὴ συγκομιδὴ τὶς πρῶιμες ἀγκινάρες, σὲ μιὰ νύχτα μέσα τὶς ξεσήκωσαν ἄγνωστοι ἀπ' τὸ κτῆμα τοῦ Γεωργαντῆ — εὐλογημένα νὰ εἶναι τὰ χεράκια τους! —.

Ὅπου μπῆκαν σ' ἐφαρμογὴ «ἔκτακτα μέτρα τάξεως». Ἱδρύθηκαν ἀπ' τοὺς περβολαραίους «ἔνοπλα τάγματα ἀσφαλείας» ἐπὶ γενναία ἀμοιβῆ. Κι' αὐτὰ ἀλληλοσκοτώνουνταν τὶς νύχτες μὲ τοὺς ξέφρενους πεινασμένους καὶ προστάτευαν τὰ κτήματα καὶ τὶς οἰκογένειες τῶν τσιφλικάδων. Τὰ ἀφεντικὰ μάλιστα τὰ καθαυτὸ ἀφεντικὰ — στὰ κτήματα ἀπόμεναν, τίποτα παποῦδες καὶ γιαγιάδες — οἱ γυιοὶ κ' οἱ θυγατέρες μεταφερόμενοι στὰ καλύτερα ξενοδοχεία τῶν Ἀθηνῶν, ζοῦσαν τὴ μεγάλη ζωή, καμαρώνοντας ἀπὸ τὰ μπαλκόνια τους τὸν ξεψυχισμένο ὄχλο τῶν πεζοδρομίων...